

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΔ'.

ΙΟΥΛΙΟΣ—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

ΑΡΙΘ. 118

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΟΠΛΙΣΜΟΣ

Ἀπέβη πλέον κοινή πίστις, ὅτι διὰ τὴν δύνηθι ὁ Ἕλληνας ἀντιπάλαισεν ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν κινδύνων, οἱ ὅποιοι ἀπειλοῦν τὸ ἔθνος μας, ὀφείλει νὰ ἔχη ἀπαραίτητως πνευματικὸν ὄπλισμόν. Ὁ πνευματικὸς ὄπλισμός, ἐφ' ὅσον εἶναι ὁ πρέπων, ἀποτελεῖ κατὰ κοινήν ὁμολογίαν τὴν ὀρθὴν θεμελίωσιν καὶ τῆς ἰδιωτικῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς. Τὸ οὐσιωδέστερον τμήμα, κατὰ τὴν γνώμην μου, τῆς πνευματικῆς ταύτης πανοπλίας εἶναι ὁ ἱστορικὸς ὄπλισμός. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἀπαραίτητον πνευματικὸν ὄπλον διὰ τὸν νέον ἀγῶνα εἰς τὸν ὁποῖον καλοῦνται ὅλοι οἱ Ἕλληνες, εἶναι ἡ κοσμοθεωρία τοῦ γένους μας, δηλαδὴ ἡ χριστιανικὴ κοσμοθεωρία τοῦ ζωντανοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἡ ζωὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καλεῖται δηλαδὴ ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία—ὁ ἀντίπαλος τῶν αἰώνων ποῦ ἐπέρασαν μέσα εἰς τὴν πρόσκαιρον ζωὴν—τὸ στοιχεῖον τὸ ὁποῖον δίδει εἰς τὴν Ἑλλάδα μας προνομιούχον θέσιν εἰς τὸν παγκόσμιον πολιτισμόν, ν' ἀποτελέσῃ μαζὶ μετὰ τὰς ἄλλας ἠθικὰς ἀξίας, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησεν ἡ ὑπηρετήσεν ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν τρισχιλιετὴ διαδρομὴν του, τὸ σταθερὸν θεμέλιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ δύνηθι τὸ ἔθνος νὰ οἰκοδομήσῃ τὴν νέαν του ζωὴν καὶ νὰ τὴν προφυλάξῃ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν κινδύνων καὶ τῶν δοκιμασιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπικρέμονται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Μετὰ ἄλλους λόγους, ὀφείλει τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἐὰν θέλῃ νὰ ζήσῃ, νὰ διδαχθῇ ἀπὸ τὸ τόσον ἐνδοξον παρελθόν του, τὸ ὁποῖον τόσον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἠθικὴν διαπαιδαγώγησιν καὶ τὴν διάπλασιν τῶν πεπολιτι-

σμένων λαῶν καὶ νὰ ἀντλήσῃ ἀπὸ τὴν μελέτην τῶν πατρίων τὴν ἠθικὴν δύναμιν, ἡ ὁποία κατ' ἐξοχὴν ἠμπορεῖ νὰ φωτίσῃ τοὺς Νεοέλληνας, νὰ τοὺς ἐνισχύσῃ καὶ νὰ τοὺς καθοδηγήσῃ πρὸς τὸν μεγάλον σκοπὸν, τὸν ὁποῖον τὸ ἔθνος τοῦτο ἐπιδιώκει, ἢ ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ, ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς του καὶ ἐξῆς.

Τώρα πλέον—μετὰ τὴν σύγκυσιν ποῦ ἐπεκράτησεν τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ μετὰ τὴν ἀμείλικτον σύγκρουσιν τῆς κοσμοθεωρίας τῆς ζωῆς μετὰ τὴν ὕλιστικὴν κοσμοθεωρίαν τῆς ἀρνήσεως, ὅλοι οἱ τίμιοι ἄνθρωποι εἶναι σύμφωνοι, ὅτι ἡ γνώσις τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας εἶναι ὁ μόνος τρόπος διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ λαὸς τὴν ἐθνικὴν του ψυχὴν, νὰ κατανοήσῃ τὸ παρελθόν του, νὰ οἰκοδομήσῃ τὸ παρὸν καὶ νὰ προπαρασκευάσῃ τὸ μέλλον του.

Μετὰ τὸν ὅρον «ἐθνικὴ ἱστορία» δὲν νοοῦμεν μόνον τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν, ἡ ὁποία ὡς γνωστὸν περιορίζεται εἰς τὰ πλαίσια τοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ ὁποία καλύπτει ὅλον τὸ πλάτος τῆς ἱστορίας καὶ ἀναφέρεται «ἄχι μόνον εἰς τὰς πράξεις τῶν ἰσχυρῶν, εἰς τοὺς πολέμους, εἰς τὰς ἀτομικὰς φιλοδοξίας, εἰς τὸν ἐπικίνδυνον σωβινισμόν τοῦ ἐκάστοτε ἰσχυροῦ, ἀλλὰ εἰς τὰ γεγονότα τῆς εἰρηνικῆς περιόδου καὶ τῆς δημιουργίας». Εὐκόλως νοεῖται βεβαίως, ὅτι ἡμᾶς τοὺς ἀπογόνους, οἱ ὁποῖοι ζητοῦμεν ἠθικὰ κυρίως διδάγματα νὰ ἀντλήσωμεν ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν προγόνων, ἐνδιαφέρει κατὰ πρῶτον λόγον ὁ πνευματικὸς πολιτισμὸς (κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ διαστολὴν τοῦ Γουλιέλμου

Humboldt) καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ὁ ὑλικὸς πολιτισμὸς.

Ἄπο φιλοσοφικῆς ἀπόψεως, εἰς τὴν θεμελίωσιν τοῦ συγχρόνου χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ τὸ παρελθὸν ἀποτελεῖ σπουδαιότατην πολιτιστικὴν ἀξίαν, διότι μεταφέρει τὰς αἰωνίους ἀξίας ὡς μίαν ὄργανικὴν ἐνότητα μέσα εἰς τὸ πρόσκαιρον καὶ τὸ παροδικόν· καὶ εἶναι καταφανές, ὅτι τὸ παρελθόν, τὸ ὁποῖον κατώρθωσε νὰ ἐπιζήσῃ διὰ μέσου χιλιάδων ἐτῶν, ἔχει ὅλας τὰς ἰδιότητες τῆς ζώσης ἀξίας καὶ ἐπομένως μᾶς βοηθεῖ νὰ δημιουργήσωμεν τὴν ζωὴν μας καὶ τὸν πολιτισμὸν μας μέσα εἰς τὰ πλαίσια τοῦ παρόντος χρόνου χρησιμοποιοῦντες ὡς θεμέλιον αἰωνίας ἀξίας.

Τὸ παρελθὸν ὡς ἀξία δύναται νὰ ἐνεργῇ εὐεργετικῶς εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ὑπὸ δύο κυρίως μορφαίς· ὡς παράδοσις καὶ ὡς ἱστορία.

Ἐθνικὴ παράδοσις.

Ἡ ἐθνικὴ παράδοσις ἀποτελεῖ τὴν χρυσὴν ἀλυσίδα, ἣ ὁποία συνδέει τὰς γενεὰς τῶν Ἑλλήνων μεταξὺ τῶν, ἣ ὁποία μᾶς ἐπιτρέπει νὰ εἰσπνέωμεν τὸ ἄρωμα τῆς προγονικῆς εὐκλείας καὶ νὰ τὸ κληροδοτοῦμεν ἐπιρρηξίμενον εἰς τοὺς ἀπογόνους μας. Εἶναι ἡ πνευματικὴ πέτρα τοῦ ἔθνους καὶ συγχρόνως ἡ φυλετικὴ ἄσκησις ἣ ἐπιτρέπουσα εἰς τὸ ἔθνος μας νὰ λαμβάνῃ γνώσιν τῶν νέων ἰδεῶν, τῶν νέων κοσμοθεωριῶν, νὰ ἀφομοιώσῃ πᾶν χρήσιμον, νὰ ἀποβάλλῃ πᾶν ἀνωφελές· ἣ ἄσκησις δηλονότι ἣ εὐκολύνουσα τοὺς Ἕλληνας νὰ δοκιμάζουσιν τὰ πάντα, ἀλλὰ νὰ κατέχουσιν μόνον τὸ καλόν. Τὴν δύναμιν τῆς παραδόσεως εἰς τὴν σύγχρονον ἐθνικὴν ζωὴν ἀντελήφθησαν ἐξ ἀρχῆς οἱ ἔχθροί τοῦ ἔθνους μας καὶ διὰ τοῦτο ἐστράφησαν μετὰ λύσσης κατ' αὐτῆς, προφασιζόμενοι ὅτι αὕτη παρεμποδίζει τὴν πρόοδον, ὅτι εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν ἄρνησιν καὶ ὅτι ὀδηγεῖ τὸ ἔθνος εἰς τὸν μαρτυρῶν καὶ τὸν θάνατον. Καὶ ἰσχυριζόμενοι, ὅτι θέλουν νὰ ἀπαλλάξουσιν τὴν ἐθνικὴν ζωὴν ἀπὸ «τὰ γηρασμένα, τὰ παλιὰ καὶ τὰ σάπια», ἐζήτησαν ν' ἀποκόψουσιν τὸ ἔθνος ἀπὸ τὰς παλαιὰς του ρίζας, ἀπὸ τὰς πηγὰς τῆς ζωῆς καὶ νὰ συντρίψουσιν τὰ παλαιὰ του θεμέλια, τὰ ὁποῖα τὸ συνεκράτησαν ἐπὶ τόσους αἰῶνας ζωντανὸν παρὰ

τὰς φοβεράς ἐπιθέσεις, τὰς ὁποίας ὑπέστη, παρὰ τὰς συμφορὰς αἱ ὁποῖαι τὸ ἐπληξάν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μακρᾶς ἱστορίας του. Εἰς τὸν βωμὸν τῆς «προόδου» ὄφειλον νὰ θυσιάσουσιν οἱ Ἕλληνες τὴν προγονικὴν κληρονομίαν, διότι πῶς ἦτο δυνατόν νὰ πιστεύωμεν καὶ νὰ σεβώμεθα τὴν ἐθνικὴν μας παράδοσιν καὶ συγχρόνως νὰ δεχώμεθα τὸ κήρυγμα τοῦ κομμουνισμοῦ, ὁ ὁποῖος ζητεῖ ν' ἀπογυμνώσωμεν τὴν ἀποθήκην μας ἀπὸ ὅ,τι μᾶς ἔχουν προσφέρει οἱ πατέρες μας καὶ νὰ ἐξανειμώσωμεν τὴν ὑπόστασίν μας, τὴν ὁποίαν ὠκοδόμησαν τόσοι αἰῶνες. Γνωρίζουσιν, ὅτι ἡ ἐθνικὴ παράδοσις, ἐφ' ὅσον παραμένει ζωντανή, προστατεύει ὅλας τὰς ἠθικὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας ἐκαλλιέργησαν αἱ ἑλληνικαὶ γενεαὶ καὶ αἱ ὁποῖαι ἐφθασαν μέχρις ἡμῶν ἀνέπαφοι καὶ ἀγνωστοὶ, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν εἰς τὸν Ἕλληνα, ἐφ' ὅσον δὲν ἀπεκόπη ἀπὸ τὰς ἑλληνοχριστιανικὰς ρίζας τοῦ ἔθνους μας νὰ ἀπασθῇ δῆθεν νέους προσανατολισμοὺς περιφρονῶν τὸν παλμὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς, τὸν ὁποῖον δημιουργεῖ ἡ παράδοσις.

«Σ' ἐλέγχει ἡ πέτρα ποὺ κρατεῖς καὶ κλεῖ φωνὴν καὶ αὐτήνην», ἔγραφεν ὁ Σολωμὸς εἰς τὸ β' σχεδιάσμα τῶν Ἑλευθέρων Πολιορκημένων. Ἡ γῆ τὴν ὁποίαν πατοῦμεν δὲν εἶναι τυχαία· ἐδῶ πάνω ἔζησεν ἕνας κόσμος, ὁ ἑλληνικὸς κόσμος, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀκτινοβολία ἐφώτισε τὴν οἰκουμένην. Εἰς τὸν τόπον αὐτόν, τοῦ ὁποῖου

«δόξά χ' ἡ μαύρη πέτρα του καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι», κατὰ τὸν Σολωμὸν πάλιν, ὄλα γύρω μας διδάσκουν, ἀξιοῦν τὴν προσοχὴν μας καὶ προκαθορίζουσιν τὴν εὐθύνην μας. Πῶς θὰ ἀπαρηθῇ τὸν κόσμον αὐτόν ὁ σύγχρονος Ἕλληνας; Πῶς ἔμπορεῖ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰς εὐθύνas, τὰς ὁποίας συσσωρεύουσιν εἰς τοὺς ὤμους τῶν αἰ δύο ιδιότητες, τοῦ Ἑλληνος καὶ τοῦ Χριστιανοῦ; Ὅφειλε πάντοτε νὰ ἐνθυμῆται τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν: «Στήκετε καὶ φυλάσσετε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε...» (Παῦλος Β' Θεσσαλ. β' 15).

Ἱστορία.

Ἡ δευτέρα μορφή, ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ παρελθὸν ὡς ἀξία δύναται νὰ ἐπιστρατευ-

θῆ πρὸς ὄφελος τῆς συγχρόνου ζωῆς εἶναι ἡ ἱστορία. Συγκεκριμένως ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρχῶν της, αἱ ὁποῖαι βυθίζονται εἰς πλῆθος ἀπλῶν καὶ ὠραίων μύθων βασιζομένων ὅπως δῆποτε ἐπὶ ἱστορικῶν πυρήνων, μέχρι τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία συνυφανθεῖσα μετ' αὐτῆς, ἀπετέλεσε τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν της. Ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία ὑψώνεται ὡς μία κολοσσιαία ἠθικὴ δύναμις διὰ τὸν κόσμον ὅλον καὶ κυρίως διὰ τὸ ἔθνος μας, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ ἀναμνησθεῖται τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουν τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς του καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς πίστεώς του.

Ἡ δυσκολία μας σήμερον ἔγκειται εἰς τὴν εὕρεσιν τοῦ πνευματικοῦ, καὶ ἐπομένως, τοῦ ἀληθινοῦ νοήματος τῆς ἱστορίας. Εἰς τοῦτο μᾶς διευκολύνει ἡ χριστιανικὴ τοποθέτησις τῆς ἱστορίας, ἣτις προϋποθέτει καὶ θεωρεῖ ὡς βάσιν τῆς ὅλης θεωρήσεως τοῦ κόσμου τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐνότητος τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἡ χριστιανικὴ αὐτὴ θεώρησις τῆς ἱστορίας μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὴν διάγνωσιν ὀρισμένων πνευματικῶν νόμων, οἱ ὁποῖοι μᾶς βοηθοῦν νὰ τοποθετοῦμεν μεμονωμένα γεγονότα εἰς τὴν αἰτιώδη ἀλληλουχίαν των, νὰ τὰ ἐρμηνεύωμεν ὀρθῶς καὶ νὰ συνάγωμεν ἐξ αὐτῶν τὰ χρήσιμα συμπεράσματα. Ἡ χριστιανικὴ θεώρησις τῆς ἱστορίας καὶ οἱ πνευματικοὶ νόμοι, οἱ ὁποῖοι στηρίζονται εἰς αὐτήν, μᾶς ἐυκολύνουν εἰς τὴν ἱστορικὴν τοποθέτησιν τῆς ἐποχῆς μας καὶ μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ μνηεύωμεν ὀρθῶς τὰ συνταρακτικὰ γεγονότα τῶν ἡμερῶν μας. Εἰς ἀμφοτέρωτα αὐτὰ ἐπιτυγχάνομεν, ἐὰν ἐναρμονίσωμεν τὴν ἀντικειμενικὴν ἱστορικὴν ἔρευναν μετὰ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὰς πνευματικὰς ἀξίας τῆς χριστιανικῆς αἰωνιότητος.

Ἐνόητον εἶναι, ὅτι διὰ νὰ κατανοήσωμεν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ὀφείλομεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν ὀρθὴν μέθοδον· ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἱστορίας μᾶς παρουσιάζει πλῆθος μεθόδων εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Ἐὰν δεχθῶμεν, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα διαμορφώνει πρωταρχικῶς τοὺς ἀνωτέρους ὅρους ζωῆς καὶ

τὰς ἐξαιρετικὰς προσωπικότητας ὡς ἐνεργητικούς παράγοντας τῶν ἱστορικῶν καταστάσεων, μετὰ ταῦτα, ἐὰν ἀποδώσωμεν τὴν δέουσαν σημασίαν εἰς τὸ φυλετικόν, τὸ πολιτικόν καὶ τὸ γεωγραφικόν περιβάλλον καὶ ἂν δὲν περιφρονήσωμεν τὴν ἐπίδρασιν τῶν οικονομικῶν σχέσεων ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, τότε ἀκολουθοῦμεν τὴν ὀρθὴν ἱστορικὴν μέθοδον.

Προκειμένου τοῦ θέματος περὶ τῆς ὀρθῆς ἱστορικῆς μεθόδου θὰ ἦτο παράλειψις, ἂν δὲν ἐγράφοντο ὀλίγαι λέξεις περὶ τῆς ὕλιστικῆς πρώτον, καὶ δευτέρον περὶ τῆς φυσικῆς ἀντίληψως τῆς ἱστορίας. Ἡ ἄποψις, ὅτι ἡ δυναμικὴ ἐκδήλωσις τοῦ ἐνστικτοῦ τῆς αὐτοσυντηρήσεως, ἡ καταργουσα ἢ παραγνωρίζουσα τὴν πνευματικὴν δυναμικότητα, ἀποτελεῖ τὸν ὑψαίον νόμον τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, ὅπως διδάσκει ὁ διαδόχτος ἱστορικός ὕλισμός, ἀποστερεῖ τὴν ἱστορίαν τῆς πνευματικῆς της θεμελιώσεως καὶ ἐξευτελίζει τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἐξ ἴσου ἀπαράδεκτος εἶναι καὶ ἡ φυσικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας. Ἡ διδασκαλία τοῦ Lamprecht, ὅτι τὸν κοινωνικὸν βίον διέπει μία μηχανικὴ αἰτιότης, ἄκαμπτος, ἀπρόσσπτος, ἢ ὁποῖα εἶναι προέκτασις τῶν φυσικῶν νόμων, εἶναι διὰ τὸν Χριστιανὸν ἀπαράδεκτος. Δὲν ἠμπορεῖ ἀπὸ χριστιανικῆς πλευρᾶς νὰ γίνῃ ἀποδεκτόν, ὅτι ἡ ἱστορία γράφεται μετὰ μηχανικὴν ἀναγκαιότητα ἀπὸ τὸ φυσικὸν περιβάλλον, ἀπὸ τὴν βιολογικὴν σύνθεσιν, ἀπὸ τοὺς ὕλικούς καὶ οικονομικούς ὄρους διαβιώσεως. Ἡ ἀνθρωπίνη εὐθύνη εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἱστορίας εἶναι χριστιανικὴ θέσις. Ἐὰν ἡ νομοτέλεια ἦτο πράγματι ὁ ρυθμὸς τῆς ἱστορίας, θὰ ἦτο βεβαίως δυνατὴ πλήρης πρόβλεψις ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν φυσικὴν ἢ τὴν μηχανικὴν τῶν οὐρανίων σωμάτων. Ἀλλὰ τοιαύτης ἀκριβείας πρόβλεψις δὲν εἶναι δυνατὸν βεβαίως νὰ γίνῃ εἰς τὴν ἱστορίαν μετὰ ἀξιώσεως σοβαρότητος, διότι ἐν τῇ ἱστορίᾳ δὲν ἐγγυρεῖ τὸ πείραμα πρὸς γενίκευσιν καὶ ἐπαλήθευσιν, καὶ γεγονότα τινὰ δύνανται νὰ εἶναι μόνον παραπλήσια, οὐδέποτε ὅμως ἀκριβῶς τὰ αὐτά, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Ἄλλως τε, ἂν ἐδεχόμεθα τὴν νομοτέλειαν ὡς νόμον

τῆς ζωῆς, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν θεϊκὴν οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὴν ἱστορίαν τὸν κύριον χειρισμὸν ἔχει τὸ ἐλεύθερον ἀνθρώπινον πνεῦμα, καὶ ὁ μέγας καὶ θεμελιώδης παράγων τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπινου γένους εἶναι αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος. Καί, βεβαίως, προσωπικότητας ὡς δημιουργοὺς τῆς ἱστορίας δὲν ἐννοοῦμεν μόνον τοὺς μεγάλους ἢ τοὺς ἰσχυροὺς. Τοῦτο θὰ ἦτο ἔξω τῆς χριστιανικῆς σκέψεως. Τὴν ἱστορίαν ἔγραφαν καὶ οἱ γνωστοὶ ἔνδοξοι ἥρωες καὶ ἄλλοι ἐντελῶς ἀφανεῖς ἥρωες. Οἱ ἀφανεῖς πνευματικοὶ στρατιῶται τῆς ἱστορίας.

Διὰ τὴν ἀληθῆ ἐρμηνείαν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ τὴν ὀρθὴν τοποθέτησιν τῆς ἐποχῆς μᾶς ὀφείλομεν ἀκόμη νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν βασικὰς τινὰς διαπιστώσεις, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τὴν ἀτέλειαν, ἣ ὁποία χαρακτηρίζει τὰ ἀνθρώπινα, τὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν παρέχει εἰς τοὺς διαχειριζομένους τὰς ἀνθρωπίνους τύχας ἡ χριστιανικὴ πίστις, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἀναπηρίαν τῶν ἀπίστων, τοὺς ὁποίους κακὴ τύχη ἤθελε φέρει ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐθνῶν.

Πρακτικὴ ὠφέλεια.

Ἐὰς ἴδωμεν τώρα ποία εἶναι ἡ πρακτικὴ ὠφέλεια, ἣ ὁποία πηγάζει ἀπὸ τὴν μελέτην καὶ τὴν γνῶσιν τῆς ἱστορίας. Ὁ ἀπλούστερος καθορισμὸς τῶς ὠφελείας αὐτῆς εἶναι ὅτι ἡ ἱστορία διδάσκει εἰς τοὺς μελετητὰς τῆς τὴν πείραν τοῦ παρελθόντος καὶ παρέχει ἐπαρκῆ ὄπλισμόν, διὰ νὰ ἠμποροῦν νὰ κρίνουν ὀρθῶς τὰ παρόντα καὶ νὰ προεικάζουν τὰ πιθανὰ ἀποτελέσματα τῶν πράξεων τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐθνῶν. Ἡ ἱστορία ἠμπορεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ γνωρίζῃ τις τὸ ἀληθές, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ καλόν, ἐπὶ τῶν ὁποίων θεμελιώνεται ὁλόκληρος ὁ ἠθικὸς κόσμος. Τὰ ἀνωτέρω δὲν εἶναι σύγχρονος διαπίστῳσις, ἀλλὰ παμπалаία, διότι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπῆρχε γενικὴ ἢ πεποίθησις, ὅτι οὐδεμία μάθησις εἶναι ὠφελιματέρα τῆς ἱστορίας. Σημειωτέον ὅτι ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία ἀποδέχεται τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας ὠφέλειαν, συνεχῆς δὲ εἶναι ἡ ὑπόμνησις πρὸς τὸν Χριστιανὸν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ νὰ ἀναμνησθεῖται συνε-

χῶς τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουν τὴν ἱστορίαν τῆς πίστεώς του.

Πράγματι ἡ ἱστορία φωτίζει τὴν ἀνθρωπίνην ἐξέλιξιν, ὑπογραμμίζει τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ σημεῖα ἐκάστης κοινωνίας εἰς τὸ παρελθόν, διδάσκει τὰς μεγάλας πράξεις τῶν προγενεστέρων, τὰ αἷτια τῶν συμφορῶν ἢ τῆς εὐτυχίας, τὰς γνώσεις καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν προγόνων. Μᾶς γνωρίζει τὰ ἔθιμα, τὰς καταστάσεις, τοὺς θεομῶν καὶ τὰς διανοητικὰς τάσεις τῶν παρελθουσῶν γενεῶν καὶ μᾶς δίδει τὴν ἰκανότητα νὰ ἀντιλαμβανώμεθα τὰς προόδους τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ ἀποφεύγωμεν τὰς παγίδας, εἰς τὰς ὁποίας συχνότατα ὁ ἀνιστόρητος ἀνθρώπος πίπτει. Τὰ φῶτα τῆς ἱστορίας μᾶς ὑποβοηθοῦν νὰ ἀπομακρύνωμεν τὰς προλήψεις καὶ τὰ μῖση, τὰ ὁποῖα γεννᾷ ἡ ἀμάθεια, ἡ δεισιδαιμονία καὶ ἡ στενότης τοῦ νοῦ. Ἡ γνῶσις τῆς ἱστορίας μᾶς δίδει ὡσαύτως ἄριστα ἐφόδια διὰ τὴν κατανόησιν τῶν συγχρόνων πολιτικῶν γεγονότων καὶ συντελεῖ εἰς τὴν διαφώτισιν τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῶν ἐπιθυμούντων νὰ ὑπηρετήσουν τοὺς συμπολίτας των καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὴν εὐτυχίαν των διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ὑγιῶν πολιτικῶν ἀρχῶν. Πιστεύω ὅτι μόνον ὁ ἐξωπλισμένος δι' ἐπαρκῶς ἱστορικῆς μορφώσεως ἠμπορεῖ νὰ κρίνῃ καὶ περὶ τῆς ἀξίας, τῆς ἐννοίας καὶ τῶν αἰτίων τῶν συγχρόνων ζητημάτων διεθνῶς ἢ μερικωτέρως φύσεως, ἐνῶ εἰς τὸν ἀδαῆ, τὸν ἀνιστόρητον, τὸ μὲν παρὸν εἶναι αἰνίγμα, τὸ δὲ μέλλον φαίνεται πάντοτε σκοτεινόν.

Πηγαι τῆς ἱστορίας.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἀφοροῦν εἰς τὴν ἀληθινὴν ἱστορίαν, τὴν ἀπηλλαγμένην ἀπὸ τὸ μυθῶδες, διότι ὑπάρχει καὶ ἡ ψευδὴς ἱστορία, τὴν ὁποίαν γράφουν οἱ μυθομανεῖς ἢ οἱ ἀγνοοῦντες τὰς ἱστορικὰς πηγὰς, ἢ τὴν ὀρθὴν ἐπιστημονικὴν μέθοδον. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου ἐλέχθησαν ἐπιτροχάδην ὀλίγα τινά. Ἄλλ' εἶναι ἀναγκαῖον νὰ προστεθῇ, ὅτι ἐξ Ἰσου πρὸς τὴν ἱστορικὴν μέθοδον ἀπαραίτητος εἶναι ἡ γνῶσις τῶν πηγῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀντλεῖ ὁ ἱστορικός καὶ αἱ ὁποῖαι οὐσίας πολλαπλαῖ, πῆξῆθησαν ἀκόμη περὶσσότερον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Οὕτως ἐξηγεῖται,

διατί ἑλληνικαὶ ἱστορίαι γραφεῖσαι πρό τινων δεκαετιῶν καὶ κριθεῖσαι τότε ὡς πλήρεις, δὲν ἱκανοποιοῦν πλέον τὸν ζητούμενον τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ἐφ' ὅσον κατὰ τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς τῶν ἱστοριῶν τούτων, δὲν εἶχον ἀποκαλυφθῆ ἀκόμη σπουδαιότατα πηγὰί τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ὡς π.χ. ὁ μινωϊκὸς καὶ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς, δὲν εἶχον ἐκδοθῆ πολὺτιμα χειρόγραφα, ὡς ἡ Πολιτεία τοῦ Ἀριστοτέλους κλπ. Καλύτερον συλλαμβάνομεν τὸ θέμα, ἂν σκεφθῶμεν, ὅτι μέχρι τινὸς αἱ ἱστορίαι τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐγράφοντο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπομνημονευμάτων στρατηγῶν ἢ λογίων, ἢ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς στοματικῆς παραδόσεως, χωρὶς νὰ μελετηθῶν τὰ ἱστορικὰ ἀρχεῖα τῆς ἐποχῆς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο διεσκοπισμένα εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Εὐκόλως ἐννοεῖται πόσον χρήσιμον εἶναι διὰ τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ γράψῃ ἀληθῆ ἱστορίαν τὸ κριτικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον μᾶς βοηθεῖ νὰ ἐλέγχωμεν τὴν ἀκριβείαν τῶν μαρτυριῶν καὶ νὰ ἐκλέγωμεν εὐχερῶς ἐκ τοῦ ἀφθόνου ὕλικου, τὸ ὁποῖον τὸ πλῆθος τῶν πηγῶν μᾶς παρέχει, ὅτι πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὸ πραγματικὸν ὕλικόν τῆς ἱστορίας, ὥστε νὰ παρέχῃ αὐτῇ ἐπαρκῆ καὶ ἀληθῆ εἰκόνα τοῦ παρελθόντος.

Γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἱστορίας.

Ἐκ τῆς κτηθείσης πείρας δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι ἡ γνῶσις τοῦ παρελθόντος ἡμπορεῖ νὰ μετενεχθῆ εἰς τὸ παρόν. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ μελετητῆς τῆς ἱστορίας δύνатаι, γενικεύων τὰ γεγονότα, νὰ συναγγῆ ἐξ αὐτῶν γενικὰς τινὰς ἀρχὰς καὶ νὰ ἐρμηνεύῃ τὰ σύγχρονα γεγονότα διὰ τῶν ἀναλογιῶν, ἤτοι διὰ τῆς ὁμοιότητος αὐτῶν πρὸς τὰ συμβάντα τοῦ παρελθόντος. Πράγματι ἡ συνάφεια τῶν γεγονότων πρὸς ἄλληλα μᾶς ἐπιτρέπει νὰ κατανοήσωμεν τὴν πορείαν αὐτῶν καὶ νὰ ἀποκαλύψωμεν ποῖα εἶναι τὰ ἀφανῆ καὶ τὰ φανερά αἷτια καὶ ποῖα τὰ αἷτιατὰ τῶν γεγονότων. Καὶ μονολότι, ὡς ἐλέχθη προηγουμένως, ἡ ἱστορία δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ ἐπομένως δὲν δύνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἱστορικοὺς νόμους σταθεροὺς, ὡς εἶναι οἱ φυσικοὶ νόμοι, ἐν τούτοις

εἶναι δυνατὸν νὰ διατυπωθῶν γενικαὶ τινες ἀρχαί, διὰ τῶν ὁποίων καθίσταται εὐχερῆς ἢ ἐρμηνεῖα παρεμφερῶν ἱστορικῶν φαινομένων καὶ ἡμπορεῖ νὰ προκαθορισθῆ ἢ μέλλουσα πιθανῆ ἐξέλιξις τῶν γεγονότων. Ἴδου αἱ σπουδαιότεραι ἐξ αὐτῶν, εὐκόλως συναγόμεναι ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ξένης ἱστορίας.

1. Ἡ πίεσις προκαλεῖ ἀντιδράσιν. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην πρέπει νὰ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι πᾶς λαός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπεβλήθη δικτατορία, ἀντιδρᾷ κατ' αὐτῆς, ὅσον ἡμπορεῖ, καὶ ἐπιδιώκει τὴν λύτρωσίν του, τὴν ὁποῖαν—δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄλλως—θὰ εὕρῃ ἀργὰ ἢ γρήγορα.

2. Οὐδὲν βίαιον δύναται νὰ εἶναι ἕμμονον καὶ διαρκές. Ποῖον βίαιον γεγονός ἐξῆρε περισσότερον ἀπὸ ὅσον χρόνον ἐχρειάζετο, διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ αὐτὸ τοῦτο τὴν καταστροφὴν του; Ποῖα ἰδεολογία βιαίως ἐπιβληθεῖσα ἐκαρποφόρησε; Ἐνθυμείσθε τὴν τύχην τοῦ Κινάδωνος, ὅστις εἰργάζετο συνωμοτικῶς διὰ νὰ ἀνατρέψῃ βιαίως τὸ καθεστῶς τῆς Σπάρτης; Ἐνθυμείσθε τὴν τύχην τῶν Πεισιστρατιδῶν; Τὴν τύχην τῶν τριάκοντα τυράννων; Τὴν τύχην τοῦ Σπαρτάκου καὶ τῶν ὁπαδῶν του εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἄλλὰ καὶ πλείστα ἄλλα παραδείγματα μᾶς παρέχει ἡ ἑλληνικὴ καὶ παγκόσμιος ἱστορία, παραδείγματα φαύλων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι κρατήσαντες διὰ τῆς βίας καὶ ἐπιδείξαντες πολλὰς μεμονωμένας ἐκφάνσεις μεγαλοφυΐας, εἰς τὸ τέλος διέπραξαν τὸ μοιραῖον λάθος, τὴν κλασσικὴν μωρίαν, ἢ ὁποῖα κατέστρεψεν αὐτοὺς τὸ στερούμενον θεμελιῶν ἔργον των. Τοῦτο, εἰς τὴν ἱστορίαν ἐμφανίζεται ὡς ἡ αὐτοκαταστροφὴ τοῦ κακοῦ, ἢ ὁποῖα λυτρῶνει τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴν φαυλότητα. Πράγματι συχνὰ βλέπομεν νὰ ἀνέρχονται διὰ τῆς βίας εἰς ὕψη δυνάμειος ἀνθρώποι καὶ λαοὶ μὲ κακὰς προθέσεις, ἐνῶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται, ὅτι διατηροῦν ὑγιεῖς ἀρχὰς, ἀντιμετωπίζον τὸς ἐγγληματίας μὲ ἀδιαφορίαν καὶ ἀπάθειαν, ἢ καὶ συμπάθειαν ἐνῶστε, ἢ ὁποῖα πολλάκις ἐγγίζει τὴν ἡλιθιότητα. Θὰ ἐνόμιζε κανεὶς, ὅτι ἐσήμανεν ἡ ὥρα διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἐγγληματί-

ου, τὸν ὁποῖον κανεῖς δὲν ἠμπορεῖ νὰ δαμάσῃ. Ἄλλ' ἰδοὺ ὅτι ὁ ἐγκληματίας διαπράττει τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο, ἀπίστευτα λάθη, καὶ εἰς τὸ τέλος ἀπεργάζεται αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν καταστροφὴν του. Ἡ αὐτοκαταστροφὴ τοῦ κακοῦ εἶναι ἐφαρμογὴ τῶν αἰωνίων πνευματικῶν νόμων (τὸ κακὸν οὔτε χάριν ἑαυτοῦ δὲν δύναται νὰ κάμῃ τι τὸ καλόν. Μόνον του δημιουργεῖ τὸ χάος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀφεύκτως θὰ πέσῃ).

3. Αἰ βίαιαι μεταβολαὶ ὁδηγοῦσιν εἰς μεγάλας ἀνωμαλίας καὶ συμφοράς. Καὶ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἔχομεν πλεῖστα παραδείγματα, ἀλλ' ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις, τόσον γνωστὴ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, μᾶς δίδει ἐπαρκῆ διδάγματα περὶ τῶν ἀνωμαλιῶν, τοῦ αἵματος καὶ τῆς συμφορᾶς, τὰ ὁποῖα ἐπακολουθοῦν τὰς βίαιας πολιτικὰς μεταβολάς.

4. Ἡ οἰκονομικὴ εὐεξία ἀποτελεῖ θεμελιώδη λόγον τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς σταθερότητος καὶ πολιτιστικῆς ἐξέλιξεως ἐνὸς λαοῦ. (Ὁ Κοραῆς ἔλεγεν, ὅτι «λαὸς στερούμενος πλούτου ἄλλην ἀριστοκρατίαν δὲν ἔχει, παρὰ τὴν εὐώνητον καὶ δουλοπρεπῆ τῶν υπομισθῶν, ἢ τὴν ἄστατον καὶ κτηνώδη τοῦ στρατοῦ»).

5. Λαοὶ μὴ δυνάμενοι νὰ προσαρμολῶνται πρὸς τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς, τὰς ὁποίας γεννᾷ ἡ ἀνάπτυξις, εἶναι προωρισμένοι εἰς ἐξαφανισμόν. Ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις τῶν κρατῶν δὲν διαρκεῖ ἐπ' ἄπειρον ἢ ἰδίᾳ, ἀλλ' ἀντιθέτως ἡ ἐξέλιξις αὐτῶν πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω—πρὸς τὴν πρόοδον ἢ τὴν κατὰπτωσιν—προχωρεῖ τὸν ἰδικὸν της ὁδόν, ἐνῶ ὁ χάρτης, δηλαδὴ τὰ γεωγραφικὰ ὅρια τῆς χώρας, παραμένει ἀμετάβλητος. Ἐὰν φαντασθῶμεν τὸ κράτος ὅχι ὡς μίαν πολιτειακὴν σύνταξιν, ἀλλ' ὡς μίαν βιολογικὴν μορφήν (Lebensform), θὰ κατανοήσωμεν εὐκόλως τὴν ἄμεσον σχέσιν τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου χώρας τινὸς καὶ τῆς ζωτικότητος τοῦ λαοῦ της. Μία δύναμις κρατικὴ αὐξάνει κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴν ἔχη πλέον θέσιν ἐπαρκῆ

ἐντὸς τῶν παλαιῶν ὁρίων τοῦ χάρτου, ἀλλ' ἡ δὲ δύναμις δὲν ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ μακρότερον χρόνον τὴν δεδομένην εἰς αὐτὴν ἐδαφικὴν ἔκτασιν. Εἰς τὰς δύο αὐτὰς περιπτώσεις ὁ γεωγραφικὸς χάρτης ὁμοιάζει πρὸς μίαν οἰκίαν, ἢ ὁποῖα, ἢ ἀπέβη λόγῳ τῆς αὐξήσεως τῆς κρατικῆς οἰκογενείας στενὴ καὶ δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ στεγάσῃ ἀνέτως τὰ ἐπὶ μέρους κρατικὰ σώματα, ὁπότε ἡ αὐξηθεῖσα οἰκογένεια ζητεῖ νὰ καταλάβῃ νέον χώρον, ἢ λόγῳ τοῦ ἐκφυλισμοῦ καὶ τῆς ἐξασθενήσεως τῆς οἰκογενείας, ἢ οἰκία αὕτη θεωρεῖται ὑπὲρ τὸ δέον μεγάλη καὶ ἐπομένως διαθέτει πλεονάζοντας χώρους πρὸς ἐνοικίασιν ἢ καταπάτησιν. Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ὁ χάρτης ἀπέβη κάτοπτον ἀπατηλὸν ἐντὸς τοῦ ὁποίου δὲν ἀντικατοπτρίζεται πλέον τὸ κράτος εἰς τὴν ἀληθῆ ἀναλογίαν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πηγάζει τὸ χρεὸς τῶν ἀρχόντων τῆς χώρας ταύτης, ὅπως διατελοῦν ἐν συνεχείᾳ ἐργηγόρσει καὶ κρατοῦν τὸν λαὸν ὁμοίως εἰς ἐργηγόρσει ἀκονίζοντες τὸν δυναμισμὸν του καὶ διδάσκοντες εἰς αὐτὸν τὸν ἀληθῆ προορισμὸν τοῦ ἔθνους μας καὶ τὸ ἠθικὸν χρεὸς τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων. Ἄλλοίμονον, ἐὰν τὸ κρατικὸν μας σῶμα, ἀνίκανον νὰ βαδίσῃ πρὸς τὰ ἔμπροσ, ἐξασθενίσῃ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ ὑπάρξουν εἰς τὸν χάρτην-οἶκον του πλεονάζοντες χώροι.

6. Λαοὶ ἐλεύθεροι ἐπιτροπευοντες τὴν ἀνάμειξιν τῶν ξένων εἰς τὰς ἐσωτερικὰς τῶν ὑποθέσεις, ἢ τὴν προνομιούχον ἐγκατάστασιν αὐτῶν εἰς τὸ ἔδαφος τῶν ἐπὶ μειώσει τῶν κυριαρχικῶν τῶν δικαιωμάτων, παρασκευάζουσι οἱ ἴδιοι τὴν καταστροφὴν τῶν. Ἡ ἀρχὴ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρξεν ἡ προνομιούχος ἐγκατάστασις τῶν Ἐνετῶν καὶ τῶν Γενοβέζων εἰς τὰ ἐπιλιμένα κέντρα καὶ τοὺς ἐμπορικὸς σταθμοὺς τῆς αὐτοκρατορίας. Αὐτοὶ οἱ προνομιούχοι Φράγκοι ὑπῆρξαν κατόπιν ὁ κύριος μοχλὸς τῶν καταστρεπτικῶν διὰ τὴν αὐτοκρατορίαν σταυροφοριῶν.

Κριτήριον ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Ἐλέγηθη προηγουμένως, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐνεργεῖ ἐλευθέρως καὶ φέρει τὴν εὐθύνην

τῶν πράξεών του. Τίθεται τώρα τὸ ἐρώ-
τημα, ποῖον εἶναι τὸ μέτρον τῆς ἠθικῆς ἐκ-
τιμήσεως τῶν πράξεών του, ποῖον εἶναι τὸ
κριτήριον, τὸ ὅποιον ὁ σύγχρονος μελετη-
τῆς ὀφείλει νὰ μεταχειρίζεται διὰ νὰ κρι-
νῇ ὀρθῶς τὰς ἀνθρωπίνας ἐνεργείας;

Τὸ ἰδεῶδες βεβαίως εἶναι, νὰ κρίνωμεν
τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις ἐν τῇ ἱστορίᾳ κα-
τὰ τὸ ἀπόλυτον δίκαιον, κατὰ τὸν ἡ θ ι-
κ ὀ ν νό μ ο ν τὸν γραπτὸν ἐν ταῖς καρδί-
αις ἡμῶν, κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον.
Μὲ τὸν ἠθικὸν νόμον ὡς κριτήριον, ὁ ἱ-
στορικὸς θὰ ἔκρινε μὲ ἀπόλυτον ἐλευθερίαν,
θὰ ἤρετο ὑπεράνω παντὸς ἐθνικοῦ, θρη-
σκευτικοῦ, πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ οἰου-
δήποτε ἄλλου τοιοῦτου περιορισμοῦ καὶ θὰ
ἀπέβαινε πράγματι ἀσφαλῆς ὀδηγός, βρα-
βευτῆς τῆς ἀρετῆς καὶ τιμωρὸς τῆς κακίας.
Καὶ αἱ κρίσεις του θὰ ἦσαν εὐπρόσδεκτοι
ἐξ ἴσου καὶ εἰς τὸν ὁμοεθνῆ καὶ εἰς τὸν ἄλ-
λοεθνῆ, τὸν μοναρχικὸν καὶ τὸν δημοκρα-
τικόν, τὸν καθολικὸν καὶ τὸν ὀρθόδοξον,
τὸν κεφαλαιοκρατὴν καὶ τὸν ἐργάτην καὶ
οὕτω καθεξῆς. Ἰδοὺ πῶς ἐφρατάζεται τὸν
ὀρθὸν κριτὴν τῶν ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν
ὁ Λουκιανός. «Τοιοῦτός μοι ὁ συγγραφεὺς
ἔστω, ἄφοβος, ἀδέκαστος, ἐλεύθερος, παρ-
ρησίας καὶ ἀληθείας φίλος, ὡς ὁ κωμικὸς
φῆσι, τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην δὲ σκά-
φην ὀνομάζων, οὐ μίσει οὐδὲ φιλίᾳ τι νέ-
μων, οὐδὲ φειδόμενος ἢ ἐλεῶν ἢ αἰσχυρό-
μενος ἢ δυσωπούμενος, ἴσος δικαστῆς, εὖ-
νους ἅπασιν, ἄκρι τοῦ μὴ θατέρω ἀπονεύμαι
πλεῖον τοῦ δέοντος, οὐ τί τῶδε ἢ τῶδε δό-
ξει λογιζόμενος, ἀλλὰ τί πέπρακται λέγων».
Κατὰ ταῦτα ἡ ἱστορία δέον νὰ παραμένῃ
εἰς τὴν γαληνιαίαν ἐκείνην περιοχὴν, εἰς
τὴν ὅποιαν οὔτε μίση, οὔτε πόθοι ἐκδική-
σεως ὑπάρχουν, ἀλλὰ πλήρης ἀμεροληψία,
ἥτις ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀγνότητα τῆς ἱστο-
ρίας.

Ἐθνικὴ ἰδέα.

Ὅλα ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω περὶ τῆς
ἱστορικῆς ὕλης, περὶ τῶν πηγῶν καὶ τῶν
μεθόδων τῆς ἱστορίας, ὅλα αὐτὰ μᾶς χρειάζο-
νται διὰ νὰ ἀποκαλύψωμεν τὴν κεντρι-
κὴν γοαμῆν, τὸ δεσπόμενον νόημα, τὸ ἀλη-
θές νόημα, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ καὶ τὴν
πεμπτοσύνην τῆς ἱστορίας, νὰ καθορίσω-
μεν δηλαδὴ τὸν ἰστόν, γύρω ἀπὸ τὸν ὅποιον

ὡς κισσὸς πλέκονται τὰ ἱστορικὰ γεγονότα.
Γνωρίζομεν, ὅτι κάθε ἐποχὴ—κάθε περι-
οδος—ἔχει τὸ ἰδικόν της νόημα, ἀλλὰ καὶ ὁ
βίος κάθε ἔθνους διέπεται ἀπὸ ἰδιόμορφον
πνεῦμα, εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ὁποίου
συντελοῦν ὁ χαρακτήρ τοῦ λαοῦ καὶ ὅλοι
οἱ πνευματικοὶ καὶ ὕλικοι παράγοντες τῆς
ἱστορίας αὐτοῦ. Ἄλλὰ τὸ θέμα μας εἶναι
ἢ Ἑλλάς. Ποῖον εἶναι λοιπὸν τὸ πνεῦμα
τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας; Τὸ πνεῦμα τῆς ἑλ-
ληνικῆς ἱστορίας ταυτίζεται μὲ τὴν ἐθني-
κὴν ἰδέαν, τὴν γόνιμον ἰδέαν, ἢ ὅποια εἶναι
ριζωμένη εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἔθνους καὶ
καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας ἐποπτεύει καὶ καθο-
δηγεῖ τὰς ἐθνικὰς μας τύχας. Ἡ ἐθνικὴ
αὕτη ἰδέα, ἢ ὅποια περιέκλειεν ὅλα τὰ ἰ-
δεῶδη ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἠγωνίσθη ὁ ἑλλη-
νισμὸς ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, ἐνέπνεεν ἀπὸ τῶν
κλασσικῶν ἀκόμη χρόνων τοὺς συμπατριώ-
τας μας εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν ὅλων ἐκείνων,
τὰ ὅποια παραμένουν εὐγενὲς δίδαγμα εἰς
πάντα φιλελεύθερον λαὸν καὶ τὰ ὅποια λό-
γῳ τῆς πολεμικῆς καὶ πολιτικῆς των σπου-
δαιότητος καταδεικνύονται προϊόντα τῆς με-
γάλῃς πνευματικῆς δυνάμεως τοῦ ἔθνους
μας.

Ἡ ἐθνικὴ ἰδέα, ἢ ὅποια ἀπὸ τῶν ἀρ-
χαίων χρόνων ἐγαλοῦναι τοὺς Ἕλληνας,
ἀλλὰ κυρίως κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς καὶ μά-
λιστα τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ὑπῆρξε
τὸ βάθρον τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, ἐστηρίζετο
εἰς τὴν πίστιν, ὅτι τίποτε δὲν ἦτο
ἱκανὸν νὰ διακόψῃ τὴν μακρὰν καὶ ἔνδο-
ξον σταδιοδρομίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἢ δὲ
πίστις αὕτη εἶχε πνευματικὸν χαρακτήρα
καὶ προήρχετο ἀπὸ τὴν αἰωνίαν πεποίθη-
σιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅτι ἔχει πάντοτε θεῖαν
μοῖραν, ἀκατάβλητον δύναμιν καὶ ὑψηλὴν
ἀποστολήν.

Καὶ σήμερον; Ἐχομεν ἐθνικὴν ἰδέαν;
Καὶ ποῖα εἶναι τὰ στοιχεῖα τῆς;

Ἄλλοίμονον εἰς τοὺς λαούς, οἱ ὅποιοι στε-
ροῦνται ἐθνικῶν ἰδεωδῶν, στεροῦνται μεγά-
λης ἰδέας· τὰ νεῦρα των συντόμως θὰ
παραλύσων καὶ ἡ σκωρία θὰ καλύψῃ τὴν
ζωτικότητά των. Διότι δὲν δύναται νὰ κα-
λύψῃ τὸν βίον τῶν πολιτισμένων ἀνθρώ-
πων εἰς ὅλον τὸ πλάτος μόνος ὁ ἀγὼν διὰ
τὴν ἐπιβίωσιν. Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ὑ-
πάρχῃ εἰς τὸν ἐθνικὸν ὀρίζοντα ἐν ἰδεῶδες,

τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ὁποίου νὰ ὄνειρεῦται καὶ νὰ ἐπιδιώκη ὁ λαός· μία κάποια ἰδέα, μία γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Αὕτη ἀποτελεῖ τὸ ὄξύ, τὸ ὁποῖον διαλύει τὴν σκωρίαν, συντηρεῖ τὴν ἐλπίδα, ἀνανεώνει τὴν ζωτικότητα τῆς φυλῆς καὶ κρατεῖ ζωντανὴν εἰς τὴν ψυχὴν μας τὴν ἐθνικὴν παράδοσιν. Καὶ ποία εἶναι σήμερον ἡ ἐθνικὴ μεγάλη ἰδέα, ἐὰν ὑπάρχη; Βεβαίως ὑπάρχει, μολονότι δὲν εἶναι ἐπακριβῶς καθωρισμένη, πλήρως γνωστή, πανεθνικῶς διαδεδομένη. Τὰ στοιχεία τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ἰδέας τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων εἶναι, νομίζω, τὰ ἑξῆς τρία:

- α) Ἡ ἐνότῃς τοῦ Ἑλληνισμοῦ.
- β) Ἡ ἐλευθερία.
- γ) Ἡ προαγωγή τοῦ πολιτισμοῦ.

Εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἰδεωδῶν τούτων πρέπει νὰ ἐπιδοθῇ μὲ ζῆλον καὶ πίστιν ὁ λαός μας ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος μέχρι τοῦ τελευταίου χωρικοῦ, ἀν θέλωμεν ὁ τόπος αὐτὸς νὰ ζῆ ἐλεύθερος καὶ νὰ λέγεται μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων Ἑλλάς.

★

Ἡ ρωϊκὸν πνεῦμα.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων πλανᾶται εἰς τὸν οὐρανὸν τῆς γῆς ταῦτης, ἡ ζῆ εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων ἐν ἀληθινὸν τέκνον τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας, τὸ ἡρωϊκὸν πνεῦμα τῆς θυσίας, τὸ ὁποῖον συνοδεύει ὡς δίδυμος ἀδελφὸς τὴν μεγάλην ἐθνικὴν ἰδέαν τῶν Ἑλλήνων. Αἱ πρῶται ὕλαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπλάσθη, εἶναι ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως καὶ ἡ ζωτικότητα τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς. Οὐδέποτε τοῦτο ἐσβέσθη κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας· σπανίως μόνον ἀπεκομήθη· ἀλλὰ τὸ συναντῶμεν εἰς ὅλην του τὴν ἔντασιν κατὰ τὰς κρίσιμους περιστάσεις τοῦ ἔθνους. Τὸ ἡρωϊκὸν τοῦτο πνεῦμα ὠδήγησε τοὺς Ἑλληνας εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἐκπολιτιστικῶν ὑπερποτιῶν ἐκστρατειῶν μέχρι τοῦ Ἀλβανικοῦ ἔπους καὶ ἔτι πλέον μέχρι τῶν χθесινῶν ἀγῶνων τοῦ ἔθνους κατὰ τῆς ξένης ἐπιβουλῆς καὶ τῆς προδοσίας.

Τουτοτρόπως ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἐδῶ, ἀδυνα-

τοῦντες νὰ ἀκούσουν τὰ μηνύματα τῶν καιρῶν, πιστεύουν, ὅτι ζῶμεν εἰς μίαν ἐποχὴν καταπτώσεως. Τοῦτο συμπεραίνουν ἐξ ἐπιφανειακῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα νομίζουν, ὅτι εἶναι τὰ πλέον χαρακτηριστικὰ τῆς ἐποχῆς μας. Ἄλλ' ἡ κρίσις τῶν εἶναι μονομερῆς. Βεβαίως, ὑπάρχουν σημεῖα καταπτώσεως εἰς τὴν νεοελληνικὴν ζωὴν· ὑπάρχει πολὺ τὸ σεσηπὸς καὶ πολλοὶ οἱ σηποιοὶ, οἵτινες, ὡς «ἐχιδναί, ἔφρσαν σῆπειν θιγοῦσαι ἀν ἄλλον». Παρὰ ταῦτα ἡ ἐποχὴ μας εἶναι πλήρης ἡρωϊκῶν στοιχείων, ποτισμένη ἀπὸ τὸ ἡρωϊκὸν πνεῦμα τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας, τὸ πνεῦμα τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς θυσίας. Τώρα, ἡ δυναμικότης τοῦ λαοῦ μας εἶναι τεταμένη εἰς τὸ ἔπακρον. Ποῖα εἶναι αἱ ἐξωφθάλμως ἡρωϊκαὶ ἐποχαὶ εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἱστορίαν; Δὲν εἶναι ὀλίγαι καὶ δὲν εἶναι ἄγνωστοι. Ἄλλ' εἶναι ἐξόχως χαρακτηριστικόν, ὅτι ὁσάκις εὐρίσκειτο τὸ ἔθνος πρὸ τῆς ἀβύσσου καὶ ἀπέκτα συνείδησιν τοῦ ἐπιχειρημένου κινδύνου, σύσσωμον ἐξηγείρετο ἀποφασιστικόν, πρόθυμον ν' ἀποθάνῃ παρὰ νὰ ἀπολέσῃ τὴν ἐλευθερίαν του. Δὲν εἶναι ὁμοία καὶ ἡ ἐποχὴ μας; Δὲν εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι ἐν ὄψει τεραστίων κινδύνων, οἱ ὁποῖοι ἀπειλοῦν τὸ ἔθνος μας, ὁ λαὸς δὲν λιποψυχεῖ, ἀλλὰ διαπνεόμενος ἀπὸ τὸ ἡρωϊκὸν πνεῦμα τῆς θυσίας, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐκληροδότησεν ἡ ἐλληνικὴ ἱστορία, ἴσταται ἀγέρωχος εἰς τὰς ἐθνικὰς ἐπάλξεις, ἀκλόνητος καὶ ἀδιστακτος; Εἶναι φανερόν, ὅτι μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου στρώματος τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ φθάνουν σήμερον αὐτούσια τὰ μηνύματα τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας ὡς ζεῖδαρος πνοή, ἡ ὁποία μεταβάλλει τοὺς ἀπλοῦς ἀνθρώπους ἐν τῷ συνόλω καὶ καθένα χωριστὰ εἰς ἡρώας. Τοῦ πνεύματος τούτου τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς θυσίας ἐνσάρκωσις κατέστη τὸ ἐλληνικὸν στράτευμα. Τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐμψυχώνει τὸν ἐλληνικὸν λαὸν ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης ἱεραρχίας μέχρι τῶν ἀνωμόνων ἀνθρώπων τοῦ δρόμου καὶ καθιστᾷ τοῦτον ἱκανὸν νὰ περιφρονῇ τὸν κίνδυνον καὶ νὰ μυκτηρίζῃ τὴν δύναμιν τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος μας. Αὐτὸ ἐμπνέει τὴν ἐλληνικὴν νεολαίαν καὶ ἐμφυσᾷ εἰς τὸ στήθος της τὸ γνωστὸν ἀκατάβλητον φρόνημα. Αὐτὸ ἐμπνέει τὸν ἐργατικὸν κό-

σμον τῆς χώρας καὶ καθιστᾷ τὸν Ἕλληνα ἐργάτην—παρὰ τὸν ἀμείλικτον βιοτικὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον ἀντιμετωπίζει—ἀσπίδα τῆς πατρίδος μας.

★

Συμπέρασμα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων καθίσταται πρόδηλος ἡ ἀνάγκη τῆς ἱστορικῆς μαθήσεως. Ἡ λαμπρὰ ἐθνικὴ ἱστορία ἀποτελεῖ διὰ τοὺς Ἕλληνας μέγα κεφάλαιον—ἴσως τὸ μέγιστον ἐξ ὧσων διαθέτομεν—καὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου δέον νὰ γίνῃ συστηματικὴ ἀξιοποίησις. Ἐξ οὐδενὸς συστήματος

μαθημάτων, προοριζομένων διὰ τὰς εὐρεῖας μάζας πρέπει νὰ λείψῃ ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας, διότι, ἐφ' ὅσον ἐπέισθημεν, ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιότεραν ἀλλὰ καὶ τὴν εὐθηνότεραν πνευματικὴν τροφήν, ἐξ ὧσων διαθέτει ὁ τόπος μας, θὰ ἀπετέλει βαρύτερον ἐθνικὸν ἔγκλημα πᾶσα ἀμέλεια περὶ τὴν συστηματικὴν μετάδοσιν τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας εἰς τὸ σύνολον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΕΜΜ. Ι. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ

Γενικὸς Διευθυντῆς
τῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους.

Ο ΠΑΥΛΟΣ

Σὰν ἓνα φῶς θαμπωτικὸ
Τὸν συναπάντησε
πηγαίνοντας στὴ Δαμασκό.
Κι' ὅταν ξανάνοιξε
τὰ τυφλωμένα μάτια
μὲ τὸ ραβδί τῆς πίστεως τὸ στερεὸ
πῆρε τὰ μονοπάτια.
Κι' ὡς εἶναι σκευδὸς διαλεχτὸ
θὰ διαλαλήσῃ:
«Μάταια ἡ ζωὴ χωρὶς Χριστὸ
πέρασαν ὅλα τὰ παληὰ
καινούργια κτίσι».

Τὰ πόδια του
(«ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες...»)
ὀργώνουνε χωριὰ καὶ πολιτεῖες
κι' ὅπου τὸν Λόγον ἔσπειρε
φυτρώνουν Ἐκκλησίαι!
Καὶ στῆς καρδιάς του τὸ περβόλι
ἓνα λουλοῦδι
μέσα στὰ τόσα
σὲ ἕμνο ξεχύνεται.
ὦ, τῆς Ἀγάπης τὸ τραγοῦδι,
ποῦ δὲν τὸ φθάνει
Ἄγγέλων γλώσσα!

Καὶ τί σὰν εἶναι τὸ κορμί
τυραννισμένο
κι' ἀνεμοζάλες ἂν τὸ δέρονουν;
Τῆς φυλακῆς του τὸ κελὶ
κι' οἱ ἄλυσίδες
γλυκειῆς ἐλπίδες
θαρρεῖς τοῦ φέρουν.

Μὰ οἱ λογισμοὶ
ὄλο γιὰ τὴν οἰκοδομὴ
τῶν ἀδελφῶν
πασχίζουν
σ' ἐκείνες τὶς ἐπιστολές,
ὅπου διαμάντια εἶναι, λές,
καὶ σελαγίζουν.
Ἄναρωτιέται μοναχά.
Νὰ ζῆ γιὰ τὸν Χριστὸ
ἢ νὰ πεθάνῃ
γι' Αὐτόν;
Τ' ἀθάνατο στεφάνι
πῶς λαχταρᾷ!
Κι' ὅσα παθήματα καὶ πικτέρη χαρὰ
καὶ καύχημα μεγάλο.
(«Ὅλα γιὰ Ἐκεῖνον καὶ ἀπ' Αὐτόν
καὶ εἰς Αὐτόν...») τί ἄλλο;
Κεῖνο τὸ φῶς τὸ προτινὸ
ἀπόμεινε παντοτεινὸ
κι' ἐφλόγιζε τὸν Παῦλο.

Ἀκάματο ἔτσι δουλευτῆ
ὡς τ' ἄσπρα γηρατειὰ του
τὸν βοήκε,
σὰν ἔφθασεν ἡ ὥρα.
Κι' ὡς ἐποθοῦσε νὰ σταθῆ
στὸ πλάϊ μὲ τὸ Χριστό του,
ξάφνου τοῦ δήμιου τὸ σπαθί....

Καὶ τώρα
νὰ ποῦ ἀλήθεψε
τὸ μόνο ὄνειρό του.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΩΣ ΔΙ' ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Με εξαιρετικήν εύχαρίστησιν παρουσιάζομεν, χάρις εις την εύγενή προσφοράν τών σχετικών στοιχείων εκ μέρους τών άρμοδιών, ένα λαμπρόν έργον πού έπιτελείται διά του «Προγράμματος Άνοικοδομήσεως δι' έθελοντικής εργασίας» πρòς ανοικοδομήσιν τών καταστραφέντων χωριών μας.

Πρόκειται, άς τό ειπούμε εύθύς έξ' άρχής, περί έργου με θεμελίωσιν πνευματικήν, τής άλληλεγγύης και τής έθελοντικής προσφοράς, και με άπόδοσιν έξόχως ικανοποιητικήν. Με την μεγίστην άνακούφισιν πού προσφέρει εις τόν δοκιμασθέντα λαόν μας έρχεται νά άποδείξη άλλην μίαν φοράν πόσον τό πνεύμα, όπου ύπάρχει, κινητοποιεί και την ύλην και δη πρòς τό καλόν όλων. Έν προκειμένω, τό πνεύμα τής άλληλεγγύης και τής συναδελφώσεως έκαμε νά αξιοποιηθῆ, κατά τόν καλλίτερον και θαυμαστότερον τρόπον, υπό του Έλληνικού λαού τής υπαίθρου ένα ποσόν πέντε δισεκατομμυρίων δραχμών τό όποϊον έθεσε εις την διάθεσίν μας πρòς τόυτο, ή μεγάλη Άμερικανική Δημοκρατία τών Ηνωμένων Πολιτειών.

Άπό του παρελθόντος Νοεμβρίου εις την έλληνικήν υπαίθρον έτέθη εις εφαρμογήν τό «Πρόγραμμα Άνοικοδομήσεως δι' έθελοντικής εργασίας».

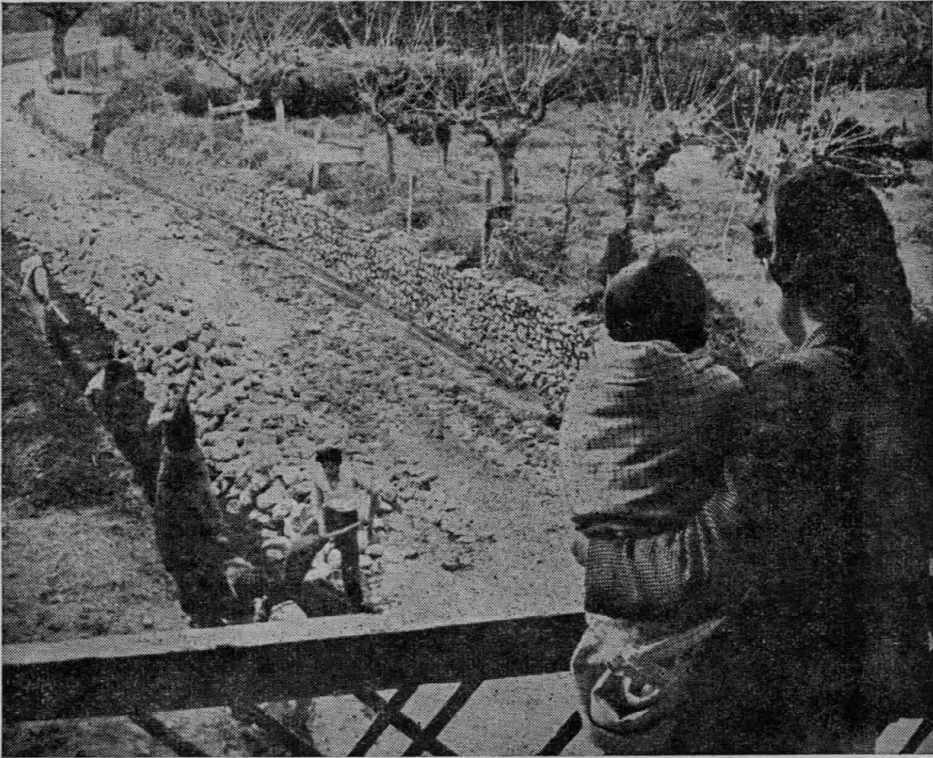
Η Έλληνική Κυβέρνησις και ή Άμερικανική Άποστολή Διοικήσεως Οικονομικής Συνεργασίας» κατέστρωσαν από κοινού σχέδιον παροχής βοήθειας πρòς τούς πληγέντας κατοίκους τής υπαίθρου, διά την άνασφάλειάν των, βασισθέν εις τούς έξής δύο παράγοντας: 'Αφ' ένòς την άνάγκην άντιμετωπίσεως τών καταστροφών αυτών τών χωριών μας, τά όποια, πτωχά και εις τούς καλούς καιρούς, τώρα πλέον έρημαξαν μετά τόν πόλεμον, την κατοχήν και τας συμμοριτικάς επιδρομάς. 'Αφ' έτέρου τό γεγονός ότι πλήθος χωρικών στερούνται εργασίας ή εργάζονται περιδικώς μόνον.

Αί δύο αυτοί διαπιστώσεις μαζί με την γνωριμίαν του χαρακτήρος και τών ήθών του λαού μας ώδήγησαν εις την θεμελίωσιν του σχεδίου επί τής έξής περίπου γραμμής:

Η Άμερικανική Άποστολή θά προσέφερε (όπως και έκαμε) τά οικονομικά μέσα διά την άγοράν τών άπαιτουμένων υλικών (λ.χ. τσιμέντο διά νά κτισθούν όχετοί, ξυλείαν διά τό κτίσιμον σχολείων, σωλήνας δι' ύδραγωγεία κλπ. κλπ.) τά όποια φυσικά ήτο άδύνατον νά διαθέτουν άφ' έαυτών οί πληγέντες κάτοικοι. Οί τελευταίοι αυτοί, έξ' άλλου, έφ' όσον μάλιστα δέν θά έπρόκειτο δι' έργα μεγάλης όλκῆς, θά έκαμναν έθελοντικώς την άναγκαίαν εργασίαν εις τό χωριό των. Είμαι όμως ζήτημα δικαιοσύνης νά παρατηρηθῆ ότι ή όνομασία του έν λόγω προγράμματος «άνοικοδομήσις δι' έθελοντικής εργασίας» δέν είναι πλήρης. Διότι πρέπει νά έχωμεν υπ' όψιν ότι ή καταβολή τής έθελοντικής εργασίας γίνεται δυνατή διότι ή Άμερικανική Άποστολή εις την όλην της πολύτιμον άρωγήν περιλαμβάνει ειδικήν ενίσχυσιν και διαθέτει αυτήν τά χρηματικά κεφάλαια πού χρειάζονται διά την πραγματοποιήσιν του σχεδίου. Κατά τό έτος αυτό τά έν λόγω κεφάλαια άνήλθον, ώς είδομεν, εις τό ποσόν τών πέντε δισεκατομμυρίων (5.000.000.000) δραχμών με προοπτικήν νά συνεχισθούν και τό επόμενον έτος έφ' όσον θά επετύγγανε τό πρόγραμμα.

Ήδη έχομεν ένα άπολογισμόν αυτής τής προσπάθειας. Έπέτυχεν 100% καιτοι αί εργασίαι ήρχισαν εις περίοδον χειμώ- νος, με δυσκολίας μεταφοράς κλπ. Άς προστεθῆ ότι όλον τό ποσόν διετέθη αποκλειστικώς δι' άγοράν υλικών και καθόλου δι' άμοιβήν εργασίας. Όσον άφορᾷ την προσωπικήν εργασίαν υπελογίσθη εις τρείς ή τέσσαρας φορές μεγαλύτερα τής εις δραχμάς δαπάνης.

Ο άπολογισμός αυτός ήτο μία ικανοποίησις διά τόν φιλότιμον Έλληνα χωρικών.

‘Από τὸν ἐξώστην τῆς κατοικίας των, ἡ μικρὰ Σοφία Κ. κρατῶντας εἰς τὴν ἀγκαλιά της τὴν ἀδελφοῦλα της, κυττάζει τὸν πατέρα τους, ὁ ὁποῖος ἐργάζεται ἐθελοντικῶς διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς νέας ὁδοῦ.

Τοῦ ἔδωσε τὸ αἶσθημα ὅτι διὰ τὸ ξαναστή- ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῶν κριτηρίων κα-
λωμα τοῦ χωριοῦ του, προσέφερε καὶ αὐτὰ τὴν προτίμησιν τῶν ἀναγκαιοτέρων ἔρ-
τὸς τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν του καὶ συν-γων. ‘Απὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ ἡ κοινότης
έβαλεν εἰς τὸ κοινὸν καλόν. ἐνισχύθη εἰς ὑπεύθυνον δρᾶσιν.

Πολὺ ἐπαινετικὴ διὰ τὸν λαόν μας φαί- Μὲ τὴν ἀποκεντρωτικὴν αὐτὴν τακτικὴν
νεται ἡ διατύπωσις τῆς εἰσηγήσεως τῆς ἐτονώθη τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης τῶν κα-
‘Αμερικανικῆς ‘Αποστολῆς: «νὰ ἀξιοποιη-τοίκων διὰ τὴν πρόδοον τοῦ χωριοῦ των,
θῆ—λέγει—ἡ βαθεῖα ριζωμένη εἰς τὰ ἐλ-τῆς συνεργασίας καὶ ἀλληλεγγύης, ὅπως
ληνικὰ χωριά, παράδοσις τῆς αὐτοβοηθείας, καὶ ἡ πρωτοβουλία των—τόσον ἰσχυρὰ ἀν-
ποῦ διατηρεῖται ζωντανὴ παρ’ ὅλας τὰς τίδοτα ἐναντίον κάποιας μοιρολατρείας ποῦ
ἀντιξοότητος». ἐπιφέρει ἡ δυστυχία. ‘Ακόμη δὲ ἐγεννήθη

‘Ἡ ὅλη προσπάθεια ἠκολούθησε βεβαίως, μίᾳ εὐγενῆς ἄμιλλα μεταξὺ τῶν διαφόρων
τὴν κανονικὴν ἱεραρχικὴν ὁδόν, ἐν τούτοις, κοινοτήτων ἀλλὰ καὶ τῶν νομῶν, ποῖος νὰ
εἰς τοὺς νομάρχας καὶ κάποια ἐλευθερία ἐργασθῆ περισσότερον—μὲ συνέπειαν τὴν
ἀπεφεύχθησαν γραφειοκρατικαὶ ἐπιβρα-ἀνάλογον συνέχισιν τῆς ὑλικῆς παροχῆς.
δύνσεις καὶ ταλαιπωρία. ‘Ακόμη δέ, ἀφέθη Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συμφωνίας, διετέ-

θη εις τούς νομάρχας τὸ ἀναγκαῖον κεφάλαιον ὑπὸ τοῦ Ἑπιτελεῖου Ἐσωτερικῶν κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κοινοτήτων ἐκάστου νομοῦ πρὸς τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν κοινοτήτων ἐν Ἑλλάδι. Ἡ καθιερωθεῖσα μέθοδος διαθέσεως κεφαλαίων ἐξησφάλιζε τὴν δικαίαν τούτων διανομὴν καὶ εἰς κάθε νομὸν παρείχετο ἡ ἰδία εὐκαιρία ἀξιοποιήσεως τῶν ἰδίων του πόρων, ἐμψύχων καὶ ἀψύχων, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἰδίου Προγράμματος Ἀνοικοδομήσεως. Τὰ διατιθέμενα κεφάλαια ἦσαν μικρὰ ἀνερχόμενα περίπου εἰς ἑκατὸν ἑκατομμύρια (100.000.000) δραχμὰς δι' ἕκαστον νομὸν.

Ἡ διάθεσις τῶν κεφαλαίων τοῦ Προγράμματος ἔγινε εἰς δύο δόσεις. Ἡ πρώτη δόσις ἀποτελοῦσα τὸ ἥμισυ τοῦ ποσοῦ

(2.500.000.000) δραχ. ἐδόθη πρὸς χρησιμοποίησιν κατὰ τὸ πρῶτον ἑξάμηνον τοῦ Προγράμματος. Ἡ δευτέρα δόσις κατεβλήθη κατόπιν ἐξονυχιστικοῦ ἐλέγχου τῆς συντελεσθείσης εἰς ἕκαστον νομὸν προόδου τῆς ἐργασίας.

Ἐπειδὴ ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε πλήρης, ὅλοι οἱ νομοὶ ἐκρίθησαν ἄξιοι νὰ λάβουν τὴν δευτέραν δόσιν καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῶν κεφαλαίων διενειμήθη τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἔτους τούτου.

Μέχρι σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτελεσθέντων ἢ ὑπὸ ἐκτέλεσιν σχεδίων ἀνέρχεται εἰς 447. Ἔχει ἀρχίσει ἡ ἐκπόνησις καὶ ἄλλων 232 σχεδίων ἧτοι ἐν συνόλῳ 679 σχέδια.

Οἱ χωρικοὶ ἐτοιμάζουν τὸ λίθινον ὑπόστρωμα τῆς νέας ὁδοῦ κατὰ μῆκος ἐνὸς ἐλαιώνος.

Έθελοντική και ολοπρόθυμος εργασία όλων.

Αναλυτικότερον, τὰ σχέδια ταῦτα εἶναι τὰ ακόλουθα:

1. Ὀδοὶ καὶ γέφυραι	Σχέδια	296
2. Ἐγκαταστάσεις καὶ ὑδρεύσεις	»	267
3. Κοινόχρηστα κτίρια	»	36
4. Ἀποξηραντικὰ ἔργα	»	24
5. Ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα	»	24
6. Ἀποχετευτικὰ ἔργα	»	13
7. Διάφορα ἔργα	»	24
Σύνολον		679

Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Προγράμματος ὑπῆρξεν ἐξαιρετικῶς καλή, εἰς ὅλην τὴν χώραν. Ἡ ἐκ μέρους τῶν νομαρχῶν ὑποστήριξις ὑπῆρξε πολὺ ἐνθαρρυντικὴ ἐνῶ οἱ χωρικοὶ μὲ τὴν ἀντίστοιχον προθυμίαν των, ἀπὸ ἰ-

δικὴν των πρωτοβουλίαν ἐφύτευσαν δενδροστοιχίας ἢ ἤνοιξαν δημοσίους δρόμους διὰ μέσου τῶν ἰδίων κτημάτων των κλπ.

Τὰ κεφάλαια τοῦ παρελθόντος ἔτους ἦσαν τόσο μικρά, ὥστε μόνον ἓνα περίπου εἰς δέκα χωριά ἠμποροῦσε νὰ λάβῃ βοήθειαν. Οἱ νομάρχαι ἔλαβον περισσότερας αἰτήσεις ἀπὸ ὅσας ἠμποροῦσαν νὰ κάμουν δεκτὰς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χρημάτων ποῦ εἶχαν.

Τὸ πρόγραμμα κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ἦτο ἐπίτιδες περιορισμένον διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἔκτασις τῆς ὑποδοχῆς τοῦ Προγράμματος ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς.

Χαρακτηριστικὰ παραδείγματα τοῦ εἶδους τῶν σχεδίων τὰ ὅποια ἐξετελέσθησαν συμφώνως πρὸς τὸ Πρόγραμμα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Εἰς τὸ Σικούριον Ὀσσης, πλησίον τῆς

Λαρίσσης εκτίσθη διά τοῦ προγράμματος ἐθελοντικῆς ἐργασίας ἕνα φράγμα πού ἔκαμε ὥστε νά μή συμβῆ ἡ τακτική κατ' ἔτος πλημμύρα. Μέχρις ὅτου κτισθῆ, τὸ χωριό ἦτο ἀπομονωμένον σχεδόν καθ' ὅλοκληρίαν κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς χειμερινῆς περιόδου. Τὰ παιδιά δὲν ἐπήγαιναν εἰς τὸ σχολεῖον, οὔτε οἱ χωρικοὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅταν ἐφρούσκωνε τὸ ποτάμι. Πέντε ἑκατομμύρια δραχμὰ ἐδαπανήθησαν διὰ τὰ ὑλικά τοῦ σχεδίου. Ἀλλὰ ἡ ὀλικὴ ἀξία τοῦ ἔργου ὑπολογίζεται εἰς εἴκοσι πέντε ἑκατομμύρια δραχμὰς. Ὡστε χάρις εἰς τὸ πρόγραμμα, τὰ δαπανηθέντα χρήματα ἀπέτέλεσαν τὰ 20% τῆς συνολικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου.

Τὸ Ζάροκον πλησίον τῶν Τρικκάλων ἔχει 2.100 κατοίκους. Εἰς τὸ χωριό αὐτὸ γίνονται τώρα ὑδρευτικά ἔργα καὶ ἔργα ὁδοποιίας. Οἱ χωρικοὶ ἔκτισαν ἕνα δρόμον ὁ ὁποῖος ἐνώνει τὸ χωριὸν μὲ τὴν δημοσίαν ὁδὸν Τρικκάλων-Λαρίσσης. Ἀπὸ ἰδικῆν των πρωτοβουλίαν τὸν ἐδενδροφύτευσαν καὶ τώρα ἐργάζονται διὰ τὴν λιθόστρωσίν του. Τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦ χωριοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ σωλῆνας πού μεταβιβάζουν τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ βουνὸ εἰς μίαν στέρναν ἢ ὁποία ὁμοίως μένει ἀκάλυπτος καὶ κατήντησεν ἐστία τυφοειδοῦς πυρετοῦ (ἐσημειώθησαν μέχρι τοῦδε δύο κρούσματα). Διὰ τοῦ Προγράμματος θὰ παρασχεθοῦν ὑλικά ὥστε οἱ χωρικοὶ νά κτίσουν μίαν ὑγιεινὴν κεκαλυμμένην δεξαμενὴν.

Ἡ Κούλουρη (περιοχὴ Βόλου) εἶναι ἕνα μικρὸ λιμανάκι ὅπου κανένα πλοῖον δὲν ἤμποροῦσε νά προσεγγίσῃ ὅταν ἦτο κακοκαιρία. Τὰ πλοῖα ἦσαν ἠναγκασμένα νά κάνουν ταξίδι πέντε ἢ ἕξι ὥρων πρὸς τὴ νησί τῆς Σκιαθοῦ. Τώρα ὁ κυματοθραύστης θὰ εἶναι πραγματικὸν εὐεργέτημα.

Εἰς τὸ χωριὸν Χάλια, πλησίον τῆς Λεβαδείας οἱ κάτοικοι συνεπλήρωσαν 4.800 ὥρας ἐργασίας κατ' ἄτομον διὰ νά τελειώ-

σουν ἕνα δρόμον.

Εἰς τὸ χωριὸν Ἅγιος Βλάσιος ἔκτισαν ἕνα διώροφον κτίριον διὰ τὴν στέγασιν Ἑργονομικοῦ Κέντρου, Δημομαρξιακοῦ Γραφείου, Αἰθούσης διαλέξεων καὶ Βιβλιοθήκης. Ἀκόμη ἔθεσαν εἰς ἐφαρμογὴν ἰδικῶν των πρόγραμμα ἀναδασώσεως.

Εἰς τὸν Νομὸν Βοιωτίας ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκτίσθησαν ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς 15 σχολεῖα χωρὶς καμμίαν ἐξωτερικὴν βοήθειαν. Ἡ προθυμία τῶν κατοίκων πρὸς αὐτοβοήθειαν ὑπῆρξε τόσο ἀποτελεσματικὴ ὥστε, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ «Προγράμματος» θὰ συμπληρώσουν τὸν ἀναγκαιοῦντα ἀριθμὸν σχολικῶν κτιρίων.

Διὰ τὴν Παληοπαναγιὰν Λακωνίας, ἔχει γράψῃ ὁ τύπος. Τὸ χωριὸν ἀριθμεῖ 1.200 κατοίκους. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ἄρρενες οἱ ἱκανοὶ πρὸς ἐργασίαν, προσέφεραν τὰς ὑπηρεσίας των διὰ τὴν κατασκευὴν ὁδοῦ ἀπὸ τοῦ χωριοῦ των μέχρι τῆς κυρίας δημοσίας ὁδοῦ. Τὸ ἔλαιον καὶ οἱ καρποὶ πού ἐξάγει τὸ χωριὸν πρὸς τὰς ἀστικὰς περιφερείας, ὄφειλαν μέχρι τοῦδε νά ἀκολουθοῦν μακρὰν, δύσβατον καὶ ἐλικοειδῆ ὁδὸν μέχρις ὅτου φθάσουν εἰς τὴν κυρίαν δημοσίαν ἀρτηρίαν. Ἦδη, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἀμερικανικῶν πιστώσεων καὶ τὴν ὀλοπρόθυμον προσωπικὴν ἐργασίαν, ἡ Παληοπαναγιὰ ἐξυπηρετεῖται δι' εὐθείας καὶ συντόμου ὁδοῦ εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν της μὲ τὴν κυρίαν ὁδὸν καὶ τὰς πέριξ ἀγοράς. Οἱ κάτοικοι ἐδυσίασαν καὶ μέρος τῶν κτημάτων των διὰ νά διέλθῃ μέσφ αὐτῶν ἡ νέα ὁδός.

Ἡ «Ἀμερικανικὴ Ἀποστολὴ» ἔχει τὴν γνώμην ὅτι τὸ πρόγραμμα ἤμπορεῖ νά ἐπεκταθῆ κατὰ τὸ ἐπόμενον οἰκονομικὸν ἔτος.

Καὶ κάθε Ἕλλην, μὲ χαρὰν καὶ εὐγνωμοσύνην θὰ εἰπῆ: Γένοιτο!

ΣΑΡΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ

Στις 7 'Ιουλίου 1911, πρὸ 40 ἀκριβῶς ἐτῶν, ἔβλεπε τὸ φῶς τὸ πρῶτο φύλλο ἐνὸς καινούργιου περιοδικοῦ. Οἱ συνθήκες τῆς ἐκδόσεώς του ἦταν πολὺ διαφορετικῆς ἀπὸ ἐκεῖνες στὶς ὁποῖες ἕνα συνηθισμένο περιοδικὸ προσπαθεῖ νὰ βασίση τὴν ἔκδοσί του καὶ νὰ στηρίξη τὴν ἐπιτυχία του. Δὲν ὑπῆρχε κανένας οἰκονομικὸς ὀργανισμὸς, οὔτε πολιτικὸ κόμμα γιὰ νὰ ὑποστηρίξη τὸ περιοδικό. Δὲν ὑπῆρχε δίκτυο ἀνταποκριτῶν. Οὔτε καν ταμειακὴ εὐεξία. Καὶ ἀτι ἀκόμη περισσότερο. Τὸ καινούργιο περιοδικὸ ἦταν «Περιοδικὸ Γραμμῶν», πού ὄχι μόνον δὲν ἦταν διατεθειμένο νὰ ὑποστηρίξη, νὰ κολακέψῃ ἢ νὰ δικαιολογήσῃ ἀνθρώπινες ἀδυναμίες, ἀλλὰ πού ἀπ' ἐναντίας ἐννοοῦσε ν' ἀναλάβῃ ἕναν ἀγῶνα δύσκολο καὶ νὰ φέρῃ σὲ πέρας μιὰ τεράστια ἀποστολή: Νὰ ἐργασθῇ τὴν μεταμόρφωσι τῶν ἀναγνωστῶν του, νὰ τοὺς βοηθήσῃ στὸν ἀγῶνα τῆς ὑπερνικήσεως τοῦ κακοῦ ἐαυτοῦ τους καὶ νὰ τοὺς καταστήσῃ ὑγιᾶ καὶ ζωντανὰ μέλη τῆς κοινωνίας.

Ἔτσι, πρὶν ἀπὸ 40 χρόνια, ἐμφανίσθηκε ἀθόρυθα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ περιοδικὸ «Ζωή», πού ἔμελλε τόσο μεγάλου ῥόλου νὰ διαδραματίσῃ στὴ διαμόρφωσι τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας τῶν τελευταίων 40 χρόνων.

Ἄν καὶ εἴμαστε βέβαιοι πὼς ὅλοι οἱ ἀναγνώστες τῶν «Ἀκτίνων» συνδέονται μὲ τὸ περιοδικὸ αὐτό, νομίζομε πὼς δὲν εἶναι περιττὴ, ἴσα-ἴσα εἶναι ἐπιβεβλημένη μιὰ ἀνασκόπησις τῆς δρασέως του καὶ τῆς συμβολῆς του.

Ντυμένη τὴν γνώριμη σοβαρὴ μορφὴ τῆς ἢ «Ζωῆς», δούλεψε μὲ ταπεινοφροσύνη καὶ ἐπιμονή, μὲ ἀγάπη καὶ αὐτοθυσία στὸν τομέα τῆς, σὰν συμπαραστάτης τοῦ λαοῦ στὰ προβλήματα καὶ τὸς ἀγῶνες του. Ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα τῆς ἐκδόσεώς της, ἢ «Ζωῆς» καθορίζει σαφῶς τὴ θέσι της καὶ τάσσει σὰν προορισμὸ τῆς τὴν ἐξάπλωσι

τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, πιστεύοντας ἀκράδαντα πὼς ἢ ἐκτελέσεις καὶ μόνον τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο εἶναι σὲ θέσι νὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ κάθε εὐτυχία καὶ δικαίωσι. Ρίχνεται μὲ πολλὴν ὄρεξι στὸν ἀγῶνα αὐτό, καὶ στρέφει ὅλες τὶς προσπάθειες τῶν λίγων στὴν ἀρχή, περισσοτέρων κατόπιν συνεργατῶν της, στὴ μελέτη καὶ τὴν ἐμπρακτὴ ἀπόδειξι τοῦ ἀξιώματός της, πὼς μόνον ἂν ἐπιστρέψωμε στὸν Χριστὸ θὰ βροῦμε τὸ νόημα καὶ τὴν δύναμι γιὰ μιὰ χαρούμενη, εὐτυχημένη καὶ ἰσορροπημένη ζωὴ.

Ἔτσι, τὸ ἐκλεκτὸ ἀπὸ θεολόγους συντακτικὸ τῆς ἐπιτελεῖο ἀποδύεται στὸν ἀγῶνα τοῦ καλοῦ. Κάθε πρόβλημα πού μπορεῖ νὰ ἀπασχολήσῃ τὸ ἄτομο καὶ νὰ βασανίσῃ τὶς κοινωνίες, βρίσκει ἀπήχησι μέσα στὶς φιλικὰς στήλες τοῦ περιοδικοῦ. Κάθε τι πού ἐμποδίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τοῦ νὰ ζῇ μιὰ δημοκρατικὴ καὶ χαρούμενη ζωὴ καὶ ἐνεργεῖ σὰν ἀνασταλτικὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς προσωπικότητός του, μελετᾶται ἐπισταμένως καὶ ἀναλυτικῶς σὲ σειρὰς ἀρθρῶν, συστηματικὰ καὶ μετ' ἐπιστημῆς. Ἐμπνευσμένους μελέτες, πού σὰν σκοπὸ τοὺς ἔχουν τὴν συμπαράστασι καὶ τὴν καθοδήγησι τοῦ ἀβοήθητου λαοῦ βλέπουν τὸ φῶς στὴν προσπάθειά τους νὰ ἀποκαταστήσουν στὸν διεσπασμένο ἄνθρωπο τῆς ἐποχῆς μας μιὰ ψυχοσωματικὴ ἰσορροπία πού ὁ ὕλισμὸς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος ὄλο καὶ περισσότερο ὑπενόμεινε. Ἐπιστημονικὰ, θαυμάσια ἐκλαϊκευμένα ἄρθρα, πρακτικὰς συμβουλές, σύντομα ἀνέκδοτα, ἄρθρα ἀπὸ τὴν ἱστορία τῶν λαῶν, προσευχές, γνωμικὰ, σχόλια ἀπὸ τὰ καθημερινὰ γεγονότα, εἰδικὰς στήλες, ὅλα χρησιμοποιήθηκαν γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ.

Ἄλλὰ καὶ γενικώτερα ἐθνικὰ θέματα καὶ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα βρῆκαν πάντοτε τὴ θέσι τους στὶς στήλες τῆς «Ζωῆς», ὅπου,

τοποθετημένα υπό τὸ πρῶσιμα τῆς αἰωνιότητος, ἀποκοτοῦσαν τὸ πραγματικὸν τους χρῶμα. Καὶ γιὰ ν' ἀναφέρωμε μόνον ἓνα παράδειγμα, ἀπὸ τὰ τόσα. Ποιός, ἀπ' ὅσους διάβαζαν τὴν «Ζωὴν» ἐπὶ κατοχῆς μπορεῖ ν' ἀρνηθῆ τὸ τεράστιον ἔθνικόν ἔργον ποὺ διὰ τῶν στηλῶν τοῦ περιοδικοῦ συνετελεῖτο, καὶ ποὺ σὰν σκοπὸν εἶχε νὰ ἐνδυναμώσῃ τοὺς κουρασμένους, νὰ στηρίξῃ τοὺς ὀλιγοπύχους καὶ νὰ σκορπίξῃ τὰ μηνύματα τῆς ὑπομονῆς, τῆς Πίστεως, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλληλεγγύης;

Παρὰ τὸ γεγονός πὼς ἡ «Ζωή», εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς ἐκδόσεως, ἐστράφη πρὸς τὶς πλαταιῆς μᾶζες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἀγαπήθηκε βαθειά ἀπ' αὐτὸν ἀμέσως, εἶχε ἓνα δικό της τρόπο νὰ χειρίζεται τὰ θέματα ποὺ ἐξέταζε, ὥστε νὰ διαβάξεται εὐχάριστα καὶ ξεκούραστα ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν ἐργάτην καὶ τὸν χειρῶνακτα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἐπιστήμονα, τὸν διανοούμενον, τὸν σοφόν. Καὶ τοῦτο διότι ἡ «Ζωή» φιλοδοξοῦσε νὰ δίνῃ πάντοτε, καὶ πράγματι ἔδιδε στοὺς ἀναγνώστας της, ξεκάθαρον τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἤξερε νὰ ντύνῃ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν μὲ ἀγάπην, κατανόησιν καὶ ἀπλότητα...

Πολὺ θὰ θέλαμε νὰ μᾶς ἐπέτρπε ὁ χῶρος τὶς ἐπικεφαλίδες τοῦλάχιστον τῶν ἀπειραριθμῶν θεμάτων ποὺ ἀπασχόλησαν τοὺς 40 τόμους τῆς «Ζωῆς» ν' ἀναφέρωμε, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ δοῦμε τί τεράστιον ἔργον συνετελέσθη, τόσο ἀπλά, καὶ τόσο ἀδόρυβα. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀδύνατον. Φθάνει μόνον νὰ σημειοῦμε πὼς ἐκαλύφθηκε ἓνα τεράστιον πεδίον. Μὲ τὰ καθαρῶς θεολογικὰ καὶ ἀπολογητικὰ τῆς ἀρθρα ἡ «Ζωή» ἔκαμε προσίτες σ' ὅλους τὶς βαθειὰς ἀλήθειαι τῆς Ὁρθοδόξου πίστεώς μας, γιὰ νὰ φθάσῃ κατόπιν νὰ μᾶς μιλήσῃ μέχρι καὶ τῶν προβλημάτων ποὺ ἀνάγονται εἰς τὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν καὶ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν σχέσιν.

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινε ἡ «Ζωή» τὸ ἀγαπημένον περιοδικὸν τῶν Ἑλλήνων. Γι' αὐτὸ ἓνας ποὺ διάβαζε μιὰ φορὰ τὴν «Ζωήν», τὴν περίμενε κατόπιν μὲ ἀνυπομονησίαν, κάθε ἐβδομάδα, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ στὰ καθημερινὰ του προβλήματα, νὰ τοῦ γλυκάνῃ τὶς θλίψεις καὶ νὰ τοῦ δώσῃ ἀφορμὰς γιὰ εὐγενεῖς σκέψεις. Ἔτσι, χρόνον μὲ

τὸ χρόνο, ἡ κυκλοφορία τοῦ περιοδικοῦ ἤξανε σταθερὰ καὶ ἡ ζήτησις του γινόταν ὀλο καὶ μεγαλύτερη, τόσο μέσα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς παροικίας τοῦ ἐξωτερικοῦ. Σήμερα μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ὅπου ὀμιλεῖται ἡ ἑλληνικὴ στὴν ὑφήλιον, φτάνει καὶ ἡ «Ζωή», ποὺ ἀπὸ καιρὸ ἔχει ἤδη ὑπερβῆ τὰ 100.000 φύλλα ἐβδομαδιαίως.

Καὶ ἀφοῦ κάθε δένδρον κρίνεται ἀπ' τοὺς καρπούς του, τότε, ἄς ἀφήσωμε τὴν ἀφθονὴν ἐσοδείαν τῆς «Ζωῆς» νὰ μιλήσῃ μόνη της. Ὅσοι, εἴτε σὰν στρατιωτικοί, εἴτε ὑπὸ ἄλλην ἰδιότητα ταξίδεψαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν, φθάνοντας σὲ ἀπόμερα χωριά, ἀπομονωμένα καὶ ἐγκαταλελειμμένα ἀπὸ τοὺς πάντας, εἶχαν πάρα πολλὰς φορὰς τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαπιστώσουν τὴν καρποφορίαν αὐτῆς. Ὁ συνδρομητὴς τῆς «Ζωῆς» κατὰ κανόνα ξεχώριζε. Μὲ τὴν φιλοξενίαν του, μὲ τὸ ἤρεμον ὕψος, μὲ τὴν εὐγένειαν τῶν τρόπων του, μὲ τὴν προθυμίαν τῆς ἐξυπηρετήσεως, μὲ τὸ κῦρος του, μὲ τὴν θέρημ καὶ τὴν ἡρεμίαν τοῦ βλέμματός του, μὲ τὴν σταθερότητα τῆς πίστεώς του, ἔδειχνε ἓνα παράδειγμα ὀλοκληρωμένου καὶ πολιτισμένου ἀνθρώπου.

Συγκινητικὰ εἶναι τὰ περιστατικὰ τῆς ὑποδοχῆς τοῦ περιοδικοῦ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὅταν ξανάρχισε νὰ κυκλοφορῇ σ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Οἱ παλαιοὶ συνδρομηταὶ τῆς «Ζωῆς», μὲ δάκρυα συγκινήσεως ἐδέχοντο τὸ πρῶτον τοὺς φύλλο καὶ διαβεβαίωναν πὼς ὅλα τὰ μαῦρα χρόνια τῆς κατοχῆς εὗρισκαν παρηγορίαν διαβάζοντας καὶ ξαναδιαβάζοντας τὰ παλαιὰ τους φύλλα, ἢ ὅσα φύλλα κατάφεραν νὰ φτάσουν ὡς τὸ χωριὸν τους ἀπὸ τὴν Ἀθήναν. Σὲ μερικὰ χωριά μάλιστα, τὸ περιοδικόν, χρόνια τώρα, διαβάξεται στὸ καφενεῖον, εἰς ἐπήκοον ὄλων καὶ κατόπιν ἐπακολουθεῖ συζητήσις.

Θὰ ἀδικούσαμε, πράγματι, πολὺ τὴν πραγματικότητα ἂν δὲν ἀναγνωρίζαμε τοῦτο τὸ γεγονός. Ὅτι οἱ γενεῆς τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ζωῆς» καὶ τῶν μελῶν ἄλλων παραλλήλων κινήσεων ἀπετέλεσαν παντοῦ τὸ ἄλλας ποὺ συγκράτησε ὅσο περισσότερο μποροῦσε τὴ σῆσιν ποὺ ἔφερεν μαζί της ἡ ἐξάπλωσις τοῦ ὕλισμου μέσα στὸν ἔθνικόν

μας οργανισμό. Έτσι έγινε η «Ζωή» ὁ σκαπανεύς και ὁ πρωτοεργάτης τοῦ νεωτέρου ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Μὲ τὴν εὐλογία τῆς Ἐκκλησίας μας συνετέλεσε μὲ ὄλες τῆς τῆς δυνάμεις γιὰ νὰ γίνη ὁ Χριστιανισμὸς καὶ πάλι ἔμπρακτος, ἐφηρμοσμένος καὶ καθοδηγητικός.

Ἐκεῖνο ὅμως πὺν προκαλεῖ ἰδιαίτερη ἐντύπωση σήμερα, μετὰ ἀπὸ 40 χρόνια ἐκδοτικῆς ἐπιτυχίας, εἶναι ἡ σταθερότης τῆς γραμμῆς τῆς γενικῆς πορείας τοῦ περιοδικοῦ, ἡ σταθερότης—θὰ λέγαμε—τῆς βασικῆς πολιτικῆς του. Ἀπὸ τότε πὺν γιὰ πρώτη φορὰ ἐτίθετο ἡ βᾶσις καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ περιοδικοῦ στὸ κύριο ἄρθρο τοῦ πρώτου τεύχους τῆς «Ζωῆς» ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Εὐσεβίου Ματθοποῦλου, ἀπὸ τότε συνεχίστηκε μέχρι σήμερα ἡ γραμμὴ αὐτῆ, πεντακάθαρη καὶ λαμπικαρισμένη:

«...Πεπεισμένοι ἀκραδάντως περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐρχόμεθα νὰ ἐργασθῶμεν διὰ τῶν ἀσθενῶν ἡμῶν δυνάμεων, ὥστε ὁ Χριστιανισμὸς νὰ θερμάνῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Χριστιανῶν....

...Θέλομεν συνεργῆσαι, τὸ γε ἐφ' ἡμῖν, εἰς τὸ νὰ καταδειχθῇ καὶ νοηθῇ παρὰ πάντων ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ δύναμις τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν κοινωνιῶν, ὅτι δὲ οἰκογένεια καὶ κοινωνία ἄνευ Χριστοῦ εἶναι πλοῖον ἄνευ πηδαλίου ἐν μαινομένη θαλάσῃ...».

Καὶ προσθέτει, στὴν συνέχεια, τὴν παράγραφο ἐκείνη πὺν εἶναι, μετὰ ἀπὸ 40 χρόνια πάλι ἐπικαιρῆ:

«...Ποθοῦμεν τέλος ὥστε, ἐὰν εἶναι δυνατόν, ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα καὶ ὅλα αἱ τάξεις τῶν ἀνθρώπων νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ ἀγαπήσουν τὸν Χριστὸν καὶ νὰ πειθαρχήσουν εἰς τὸ θέλημά Του. Καὶ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον θέλομεν ἀφιερῶσαι τὰς στήλας τῆς «Ζωῆς»...».

Ἄν ἐπρόκειτο σήμερα νὰ ξαναβγῇ γιὰ πρώτη φορὰ ἡ «Ζωή» πάλιν ἐκ νέου, δὲν ξέρω ἂν θὰ ἄλλαζε οὔτε μιὰ λέξι ἀπὸ τὸ κύριό τῆς ἄρθρο τῆς 7 Ἰουλίου 1911.

★

Ὅταν λέμε ὅμως «Ζωή» καὶ περιοριζόμαστε μόνο στὸ περιοδικὸ πὺν φέρει αὐτὸ τὸ ὄνομα, διαπραττομε μιὰ μεγάλη ἀδικία, γιὰτί, μέσα στὰ 40 αὐτὰ χρόνια, συντελέσθη μιὰ μεγάλη δημιουργία πὺν, ἔχον-

τας σὰν ἐπίκεντρο τὸ περιοδικὸ αὐτὸ, ἀπλώθηρε σὲ ἔκτασι καὶ προχώρησε σὲ βάθος.

Δὲν εἶναι δικό μας ἔργο νὰ καταπιστοῦμε μὲ τὴν ἱστορία αὐτῆς τῆς πνευματικῆς κινήσεως, πὺν ἔχει παραδοθῇ πιά στὴν νεοελληνικὴ ἱστορία, καὶ πὺν ὁ ἱστορικός τοῦ μέλλοντος θὰ εἶναι σὲ θέσι καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον νὰ περιγράψῃ καὶ νὰ κρίνῃ.

Ἐμεῖς ἐδῶ θέλομε μόνο μερικὰ συμπεράσματα καὶ μερικὲς παρατηρήσεις νὰ διατυπώσωμε ἀπὸ τὴν ἱστορία πὺν ἄρχισε στὶς 7 Ἰουλίου 1911!

Τὸ περιοδικὸ «Ζωή», πὺν βγῆκε (ἂς τὸ ποῦμε, πιά, μετὰ ἀπὸ 40 χρόνια), μὲ δαυτικὰ χρήματα, ὄχι μόνο δὲν ἔκλεισε, ὄχι μόνο δὲν ἀραίωσε τὴν ἔκδοσί του, ἀλλὰ στάθηκε, πρόκοψε καὶ ἀγαπήθηκε ὄλο καὶ περισσότερο.

Ἡ «Ζωή» δὲν χρησιμοποίησε ποτὲ μεγάλες φίρμες γιὰ νὰ προσδώσῃ κύρος σ' ὅσα ἔγραφε. Τῆς τελευταῖες μάλιστα δεκαετίες κατήργησε καὶ τῆς ὑπογραφῆς ἀκόμη τῶν συντακτῶν τῆς κάτω ἀπὸ τὰ ἄρθρα, καὶ αὐτὰ τὰ ἀρχικὰ τους, στὴν προσπάθειά τῆς νὰ καταστήσῃ τὸν ἀναγνώστη τῆς ψυχολογικὰ ἀπερίσπαστο ἀπὸ τίτλους καὶ ὀνόματα καὶ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν δυνατότητα νὰ ἐμβαθύνῃ στὰ ὑπὸ μελέτην θέματα. Καὶ τὴν στροφὴ αὐτῆ πρὸς τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων, ἔξω προσώπων, ἐξετίμησε καὶ ἀγάπησε ὁ ἑλληνικὸς λαός, σὰν μιὰ ἔμπρακτη προσφορὰ ἀνιδιοτελείας, ἀγάπης καὶ αὐτοθυσίας.

Ἡ ἀνιδιοτέλεια ὅμως αὐτῆ καὶ ἡ προσήλωσις τῆς «Ζωῆς» στὸ μοναδικὸ τῆς ἰδανικὸ, τὸν Χριστὸ, πὺν τὴν ἔκανε ἐπανεπιλημμένως νὰ θεωρῇ «σκύβαλα», κατὰ τὴν ἀποστολικὴ ἔκφρασι, ὅλα ὅσα δὲν ἐξυπηρετοῦσαν τὸ ἰδανικὸ τῆς αὐτοῦ, ἔφερε κ' ἄλλους καρπούς. Γιὰ τὸν Ἕλληνα τὸ στοιχεῖο αὐτὸ τῆς σταθερότητος καὶ τῆς ἐμμονῆς στὸν σωστὸ δρόμο ἔδωσε τὸ συναίσθημα τῆς ἐμπιστοσύνης, τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς ψυχικῆς ἀναπαύσεως.

Ὅλα ὅμως αὐτὰ προϋπέθεταν βαθειὰ πίστι τῶν μελῶν τῆς κινήσεως αὐτῆς, πλοῦσια πνευματικῆ καὶ μυστηριακῆ ζωῆ, πλήρη αὐτοθυσία, συγκροτημένη κοσμοθεωρία-

κή κατάρτισι και πλήρη ἐφαρμογή τῶν εὐ-αγγελικῶν διδαγμάτων. Ἡ «Ζωή», δηλαδή, πίστευε στὸν ἀγῶνα τῆς και πρώτῃ ἐφήρμοζε ὅσα ἐκήρυττε. Ξέραμε πὸς θὰ λυπησώμε τοὺς συντάκτας τῆς ἀν προχωρήσωμε ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ θέματος και ὑπενθυμίσωμε συγκεκριμένα γεγονότα. Γ' αὐτὸ σιωποῦμε. Ἀλλὰ ἡ λαϊκὴ ψυχὴ και συνειδήσις μαρτυροῦν και τὴν μαρτυρία τους δὲν μπορούμε νὰ τὴν παρασιωπήσωμε.

Και οἱ πλούσιοι καρποὶ ἦσαν. Ἀφ' ἐνὸς οἱ ἀναγνώσται ἠῤῥξαναι και ἀφ' ἐτέρου οἱ ἀγνοὶ και καλόκαρδοι Ἕλληνες, πὸν πάντα ξέρουν νὰ διακρίνουν τὴν ἀνιδιοτέλεια και τὴν ἀγνότητα ἠρχοντο ἕνας-ἕνας στὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ, ρωτῶντας: «Τί μπορῶ νὰ κάμω κ' ἐγὼ γιὰ νὰ βοηθήσω;» Μερικοὶ, ἐκλεκτοὶ, «ἐπώλουν πάντα ὅσα εἶχον» και προσετίθεντο στὶς τάξεις τῶν ἀφανῶν ἐργατῶν και τῶν στελεχῶν τοῦ περιοδικοῦ.

Ἀπὸ τότε ἡ ἱστορία τοῦ περιοδικοῦ γίνεται μιὰ ἀδιάκοπη μάχη. Ἀρχίζουν οἱ ἀνάγκες τῆς καινούργιας κινήσεως νὰ γίνονται ὄλο και πὸ ἀπαιτητικέες. Τὸ περιοδικό, μὲ τὴν ἑβδομαδιαία του ἐκδοσι, εἶναι πὸν ἀνεπαρκέες γιὰ τὰ πλήθη πὸν ξύπνησαν και λαχταροῦν νὰ ἱκανοποιήσουν τίς δίκαιες ἀπαιτήσεις τοῦ ἀναστημένου ψυχικοῦ τους κόσμου. Χρειαζόνται βιβλία, χρειαζέται ἡ Ἁγία Γραφή, και πάλι βιβλία, πολλὰ βιβλία. Βιβλία ἀπολογητικά, πὸν νὰ χτυποῦν τὸν ὕλισμό, βιβλία ἐρημνευτικά τῆς Γραφῆς, βιβλία κοινωνικά, βιβλία θρησκευτικά, βιβλία γιὰ γονεῖς, βιβλία γιὰ νέους, βιβλία ἐκλαϊκευμένα και ἀπλά, βιβλία γιὰ τοὺς ἐπιστήμονες. Ἔτσι δημιουργεῖται ἡ ἐκδοτικὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ὁποία ἐπανειλημμένως ἔγραψαν οἱ «Ἀκτίνες», και ἡ ὁποία παρουσιάζει πρωτοφανῆ ζήτησι, ὅπου οἱ ἐκδόσεις κατά χιλιάδες δὲν προφθάνουν νὰ ἐμφανισθοῦν και ἀπορροφῶνται ἀμέσως ἀπὸ μιὰ διψασμένη κατανάλωσι.

Ὁ τομεὺς τοῦ παιδιοῦ παίρνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ξεχωριστὴ θέσι στὴν ὄλη κίνησι. Μαζὶ μὲ τὰ κατηχητικά σχολεῖα πὸν ἀρχίζουν σχεδὸν ταυτόχρονα μὲ τὸ περιοδικό, ἀρχίζει ἡ ἐκδοσις τῶν εἰδικῶν βοηθημάτων γιὰ τοὺς κατηχητάς, πὸν εἶναι τόσο ἐπιμελη-

μένα, ὥστε μεταφράζονται αὐτοῦσια σὲ ξένες γλώσσες. Ἐπειαι, ἡ «Ζωὴ» ἀναλαμβάνει τὴν ἐκδοσι τοῦ εἰδικοῦ χριστιανικοῦ παιδικοῦ περιοδικοῦ, τῆς «Ζωῆς τοῦ Παιδιοῦ», και αὐτὸ μὲ ἄνω τῶν 100.000 πολυχρόμων τευχῶν κατά δεκαπενθήμερο. Κατόπιν, βλέπει τὸ φῶς τὸ «Δελτίον Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν», πὸν εἶναι τὸ ὄργανον τῶν χριστιανῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς χώρας.

Ἀλλὰ τὰ 40 χρόνια τῆς «Ζωῆς» δὲν εἶναι ἀπλῶς 40 χρόνια ἐπιτυχίας και ἐκπολιτισμοῦ. Δὲν γιορτάζουμε σήμερα μόνο και δὲν χαίρομε γιὰ μιὰ ἱστορικὴ και μεγάλη προσπάθεια πὸν συμπλήρωσε τὴν πρώτη τῆς τεσσαρακονταετία. Οὔτε ἀγαλλόμεθα μόνο γιὰ τὴ μέσα σὲ τρεῖς πολέμους, ἐκστρατεῖες και περιπέτειες πὸν ἔθαιψαν ἔθνη και ἀναστάτωσαν πολιτισμοὺς και συνειδήσεις, ἡ «Ζωὴ» τράβηξε ὀλόγισα τὸ δρόμο τῆς και δικαιοῦθη ἀπὸ τὰ γεγονότα.

Και γιὰ κάτι ἄλλο ἀκόμα χαίρομε και πανηγυρίζουμε. Γιὰ τὰ συμπεράσματα γιὰ τὸ μέλλον. Διότι ἐκτὸς ἐκείνων πὸν ἀναφέραμε παραπάνω τὰ 40 χρόνια τῆς «Ζωῆς» ἔδειξαν ἐπίσης, και πὸν εἶναι ἐκεῖνο πὸν συγκινεῖ και ὠθεῖ εἰς δρᾶσιν τὸν Ἕλληνα τῆς ἐποχῆς μας, και ἔδειξαν ἀκόμη τί εἶναι δυνατόν νὰ κατορθώση ὁ Ἕλληνας ὅταν πιστέψη τὴν Ἀλήθεια και τὴν κάμη βίωμά του.—Ἡ Ἀλβανία, τὰ Μακεδονικά ὄχυρά, τὸ Βίτσι και ὁ Γράμμος, ἡ Ἐκθεσις Ἀλληλεγγύης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, μὲ τοὺς ἀστρονομικοὺς ἀριθμοὺς στοὺς ὁποίους φτάνει ἡ προσφορά τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἡ Πρόνοια τῶν Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων—ἔχουν ἴσως νὰ μᾶς διηγηθοῦν πολλὰ σχετικῶς.

Διότι, στὸ τέλος-τέλος, τὸ μήνυμα τῶν 40 χρόνων τῆς «Ζωῆς» δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ χαρᾶς, αἰσιοδοξίας και Πίστεως μήνυμα, μὲ μάρτυρες τὴν ἱστορία και τὴν πείρα τῶν τελευταίων χρόνων.

Ἐλέγη ὅτι «ἡ Ἑλλάς δὲν πρέπει νὰ πεθάνη». Ἀλλὰ ἡ Ἑλλάς δὲν μπορεῖ νὰ πεθάνη, ὅταν ξέρη τόσο πολὺ νὰ ἐγκολπῶνεται και νὰ στηρίξη τέτοιες πνευματικέες προσπάθειες.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΑΣ

Εἰς τὴν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Ἀπριλίου οικονομικὴν μᾶς ἀνασκόπησιν, τὴν ἀναφερομένην εἰς τὸ πρῶτον τρίμηνον τοῦ τρ. ἔτους, ἰδιαίτερος εἶχομεν ἀσχοληθῆ με τὴν ἀναστάσιον πού προεκήθη ἀπὸ τὴν ἔντασιν τοῦ πληθωρισμοῦ, ἢ ὅποια ὠφείλετο τόσον εἰς τὴν ἄνοδον τῶν διεθνῶν τιμῶν ὅσον καὶ εἰς ἐσωτερικοὺς λόγους.

Κατὰ τὸ δεῦτερον τρίμηνον ὁ τιμάρθμος παρουσίασε ἐλαφρὰν κάμψιν ὀφειλομένην κυρίως εἰς λόγους ἐποχιακοῦς. Ἐφέτος μάλιστα ἡ σημειουμένη κατὰ τοὺς μῆνας τῆς ἀνοξέως χαλάρωσις ἦτο κατωτέρα τῶν προηγουμένων ἐτῶν καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἀνεπαίσθητος, παρὰ τὴν εὐνοϊκὴν ἐσοδίαν καὶ τὴν πῶσιν τῶν διεθνῶν τιμῶν. Ἀντιθέτως, νέα ἄνοδος ἐσημειώθη εἰς πολλὰ εἶδη εὐρείας καταναλώσεως τὰ ὅποια δὲν περιλαμβάνονται εἰς τοὺς καταρτιζομένους τιμαρίθμους ὡς καὶ εἰς εἶδη κοινῆς ὠφελείας καὶ ἀμοιβάς ὑπηρεσιῶν, με γενικωτέραν συνέπειαν τὴν ἐπίτασιν τοῦ φαύλου κύκλου τοῦ πληθωρισμοῦ.

Αἱ στατιστικαὶ ἀτυχῶς δὲν μᾶς δίδουν τὸ ἀκριβὲς ὕψος τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τιμῶν, ἀλλ' ὅπως ὅλοι βλέπομεν καθημερινῶς, ὑπάρχει μία γενικωτέρα τάσις ἀπολαύσεως ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέρας τιμῆς ἢ ἀμοιβῆς, χωρὶς καὶ νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν οὔτε τὸ ὕψος τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος οὔτε ἡ ὑπάρχουσα ἀκόμη καθυστέρησις εἰς ὠρισμένα ἡμερομίσθια καὶ τιμὰς γεωργικῶν τιμῶν προϊόντων. Ἡ διαμόρφωσις αὕτη προσθέτει νέας ἐμπλοκάς εἰς τὴν κακῶς διηρθρωμένην οἰκονομίαν, προδίδει δὲ ταυτοχρόνως τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀρμοδιῶν νὰ ἀσκήσουν ὑγιᾶ πολιτικὴν τιμῶν καὶ ἀμοιβῶν ὑπηρεσιῶν ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς, ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ ὁμαλὴ κίνησις τοῦ οἰκονομικοῦ μηχανισμοῦ καθίσταται ἀδύνατος.

★

Ἀπὸ τὴν πλευρὰν τῆς ἐσωτερικῆς παραγωγῆς, χάρις εἰς τὰς προσπάθειάς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν εὐνοίαν τῶν καιρικῶν συνθηκῶν, ὑπάρχουν πολὺ αἰσιόδοξοι προβλέψεις εἰς τὸν γεωργικὸν τομέα. Ἄν αὗται πραγματοποιηθοῦν τελικῶς, ἡ συνολικὴ ἀξία τῆς ἐφετεινῆς γεωργικῆς παραγωγῆς θὰ ὑπερβῇ, κατὰ προχείρους ὑπολογισμοὺς, τὴν περυσινὴν κατὰ 100-105 ἑκατομ. δολλάρια, ἐξ ὧν τὰ 70-75 θὰ προέλθουν ἀπὸ τὴν ἐλαιοπαραγωγὴν. Ὅσον ὁμως εὐχάριστον καὶ ἂν εἶναι τοῦτο, ἀξία λόγου βελτίωσις τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου δὲν πρέπει νὰ ἀναμένεται καθόσον τὸ σύνολον σχεδὸν τῆς διαφορᾶς ἐξουδετεροῦται ἐκ τῆς μειώσεως τοῦ ὄγκου τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων ἀγαθῶν καὶ τοῦ ἠϋξημένου ἀριθμοῦ κατοίκων. Τὸ διαθέσιμον δι' εἰσαγωγὰς συνάλλαγμα θὰ εἶναι μὲν κατὰ τὸ ἀρξάμενον οἰκονομικὸν ἔτος κάπως ἀνώτερον τοῦ περυσινοῦ, ἀλλὰ διὰ νὰ εἰσάγωμεν τὸν ἴδιον ὄγκον ἀγαθῶν, κατόπιν τῆς ἀνόδου τῶν τιμῶν καὶ τῶν ναύλων, ἀπαιτεῖται ποσὸν οὐσιωδῶς μεγαλυτέρον.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ σκόπτιμον εἶναι νὰ διενκρινίσωμεν ὅτι βάσει τῶν ὄρων τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ ἡ παρεχομένη εἰς τὴν Ἑλλάδα βοήθεια δι' εἰσαγωγὴν ἀναλωσίμων ἀγαθῶν καθορίζεται ἐπὶ ὑπολογισμοῦ ἐνὸς ὠρισμένου ὕψους βιοτικῆς ἐπιπέδου, τὸ ὁποῖον προφανῶς δὲν θὰ ὑπερβῶμεν προτοῦ παύσωμεν νὰ ἔχωμεν ἀνάγκη βοήθειας. Ἐὰν δηλαδὴ ἡ ἀξία τῆς ἐσωτερικῆς παραγωγῆς καὶ τῶν δι' ἰδίων πόρων εἰσαγομένων εἰδῶν ἀνέρχεται λ.χ. εἰς 860 ἑκατ. δολλάρια, διὰ δὲ τὸ καθορισθὲν βιοτικὸν ἐπίπεδον ἀπαιτοῦνται ἀγαθὰ 1000 ἑκατ. δολλαρίων, τὸ προοριζόμενον δι' εἰσαγωγὴν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν κοινδύλιον δὲν θὰ ὑπερβῇ τὰ 140 ἑκατ. δολλαρίων. Ἡ ἀποψις αὕτη εἶναι ἀναμφιβόλως δικαιολογημένη, διότι ἄλλως ἢ βοήθεια θὰ ἔπρεπε νὰ

παρέχεται ἐπ' ἄπειρον καὶ ἐπειδὴ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, ὅταν διεκόπτετο θὰ ὑπῆρχε κίνδυνος ἀποτόμου πτώσεως τοῦ βιοτικού ἐπιπέδου. Ἡ μόνη μας ἀντίρρηση εἶναι ὅτι οἱ ὑπολογισμοὶ γίνονται κατὰ τρόπον λίαν συντηρητικόν.

★

Ἔως τὴν ὥραν ποὺ γράφεται τὸ παρὸν τὸ ποσὸν τῆς βοήθειάς διὰ τὸ 1951-52 δὲν ἔχει γνωσθῆ, ἀλλ' ἀρμόδιοι κύκλοι ἔχουν τὴν γνώμην ὅτι τὸ δεύτερον κοινῶν τῆς βοήθειάς ποὺ προορίζεται δι' ἀγορὰν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν (ὕλικῶν ἀνασυγκροτήσεως) θὰ εἶναι ἐφέτος κατὰ 15-20 ἑκατ. δολ. ἀνώτερον τοῦ χορηγηθέντος τὸ 1950-51, θὰ ἀνέλθῃ δηλαδὴ εἰς 90 ἑκατ. δολάρια. Πλήν, καὶ ἂν ἡ πρόβλεψις αὕτη πραγματοποιηθῆ, ἡ ἀπορρόφισις τοῦ ἐξαριτάται ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν ἐπαρκοῦς ποσοῦ δραχμῶν καὶ τὴν ἰκανότητα τῶν ὑπηρεσιῶν πρὸς ἐκτέλεσιν οὐσιωδῶν παραγωγικῶν ἔργων. Καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰν αὐτὴν αἱ ὑπάρχουσαι ἐνδείξεις δὲν εἶναι εὐνοϊκαί.

Κατὰ τὸ λῆξαν οικονομικὸν ἔτος τὸ προϋπολογισθὲν δι' ἀνασυγκρότησιν ποσὸν ἀνήρχετο εἰς 1.760 δισεκατ. δραχμῶν, ἐνῶ τὸ ἀναλωθὲν μόλις ὑπερβαίνει τὰ 1.200 δισεκατ. δραχ. Τὸ ποσὸν τοῦτο εἶναι ἀνώτερον τοῦ δαπανηθέντος κατὰ τὸ 1949-50 —805 δισεκατ. δραχ.—ἀλλ' ἡ διαφορά ἐξητιμίσθη σχεδὸν ἀπὸ τὸ ὑψηλότερον κόστος τῶν ἐκτελουμένων ἔργων. Ἄς προστεθῆ ἀκόμη ὅτι τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ ποσοῦ τούτου διετέθη καὶ πάλιν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν πολεμικῶν ζημιῶν καὶ συμμοριολήκτων.

Αἱ δημιουργηθεῖσαι ἐκ τῆς βοήθειάς δραχμαί, αἱ δραχμαὶ δηλαδὴ ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν πώλησιν τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, ἦσαν πολὺ περισσότεραι, ἀλλ' ἡ διαφορά διετέθη διὰ τὴν κάλυψιν νῦξημένων στρατιωτικῶν καὶ ἄλλων δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἡ ἐξέλιξις αὕτη ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν προβλεπομένην νέαν αὔξησιν τῶν στρατιωτικῶν ἐξόδων καὶ τὴν ἔλλειψιν συστηματικῆς ἐργασίας εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῶν διαφόρων ὑπουργείων μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸ

συμπέρασμα ὅτι καὶ κατὰ τὸ 1951-52 ὁ ρυθμὸς τῆς ἀνασυγκροτήσεως θὰ εἶναι βραδύς.

★

Εἰς τὸν ἐξαγωγικὸν τομέα, παρὰ τὰς ἐπιδοτήσεις, τὰς ἰδιωτικὰς ἀνταλλαγὰς, τὸν διπλασιασμὸν τῆς ποσότητος τῶν ἐξαχθέντων μεταλλευμάτων καὶ τὴν ὑψηλὴν τιμὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἐπωλήθη ἡ σταφίς λόγω καταστροφῆς τῆς ἐσοδείας εἰς ἄλλας χώρας, τὸ ἔξ ἐξαγωγῶν συνάλλαγμα κατὰ τὸ λῆξαν οικονομικὸν ἔτος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 86-87 ἑκατ. δολάρια· εἶναι δηλαδὴ κατώτερον τοῦ προϋπολογισθέντος, κατὰ 5-6 ἑκατ. δολάρια. Καὶ ἂν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν ὅτι μὲ τὸ ποσὸν αὐτὸ ἠγοράσθη ὄγκος ἀγαθῶν μικρότερος τοῦ προηγουμένου ἔτους, λόγω τῆς ἀνόδου τῶν διεθνῶν τιμῶν καὶ τῶν ναύλων, αἱ ἐξαγωγαὶ ἐσημείωσαν χειρότερουσιν ἐν σχέσει πρὸς τὸ 1949-50, ἐνῶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας συνέβη τὸ ἀντίθετον.

Καταδεικνύει δὲ τοῦτο ἐναργέστερον τὴν δραματικὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθεν ἡ οἰκονομία μας μεταπολεμικῶς λόγω τῆς ἀνατροπῆς τῶν ὄρων ἀνταλλαγῆς.

Μόνον ἀπὸ τὰ ἐξαγόμενα καπνά, ἡ Ἑλλάς εἰσέπραττε προπολεμικῶς περὶ τὰ 40 ἑκατ. δολλ. ἑτησίως. Ἦδη αἱ εἰς δολάρια τιμαὶ τῶν εἶναι κατὰ 50% ἀνώτεραι τῶν προπολεμικῶν, τὰ δὲ ἐναντι τῶν καπνῶν εἰσαγόμενα ἀγαθὰ τὰ πληρώνομεν εἰς τιμὰς τριπλασίας καὶ τετραπλασίας. Ἐὰν συνελπῶς τὰ καπνὰ ἐπωλοῦντο, ἔστω καὶ εἰς τὸ τριπλάσιον, ἡ Ἑλλάς δὲν θὰ εὐρίσκετο εἰς τὴν τραγικὴν θέσιν νὰ ἐπαυτῆ διαρκῶς βοήθειαν.

Ἐκτὸς τούτου ἔχομεν καὶ τὸν περιορισμὸν τοῦ ὄγκου τῶν ἐξαγομένων εἰδῶν ἐξ αἰτίας, ὅπως λέγουσιν, τοῦ μεγάλου παραγωγικοῦ κόστους. Ἐν τῇ οὐσίᾳ ὁμως δὲν πρόκειται περὶ κόστους παραγωγῆς ἀλλὰ περὶ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου τιμῶν καὶ πρὸς πληρῆστεραν κατατόπισιν τῶν ἀναγνωστῶν θὰ δώσωμεν συντόμους τινὰς διευκρινίσεις, πῶς τοῦτο ἐδημιουργήθη.

Κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ ἔτη εὐρέθημεν πρὸ συνεχοῦς καὶ ἀποτόμου ὑψώσεως τῶν τιμῶν καὶ εἰς ἐπίπεδα πάντοτε πολὺ ἀνώτερα τῶν κανονικῶν, πρῶτον διότι ἡ

ζήτησις υπερέβαινε κατά πολὺ τὴν προσφοράν, δεύτερον διότι σὺν τῷ χρόνῳ ἐπεβάλλοντο βαρεῖς ἔμμεσοι φόροι, ὑπὲρ τρίτων φόροι κλπ. καὶ τρίτον ἐξ αἰτίας τῶν μεγάλων προμηθειῶν καὶ τῶν ὑψηλῶν ἐπιτοκίων ποὺ κατὰ βῆθος δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μία μορφή ἔμμεσου καὶ βαρυτάτης μάλιστα φορολογίας. Φυσικὴ συνέπεια τούτου ὑπῆρξεν ἡ προσαρμογὴ τῶν ἀμοιβῶν πάσης φύσεως ὑπηρεσιῶν, ἡ ὁποία μὲ τὴν σειρᾶν τῆς συνετέλεσεν εἰς νέαν ὕψωσιν τῶν τιμῶν. Ὅσον ὅμως λογικὴ καὶ ἂν φαίνεται ἡ λύσις αὕτη, ἤτο ἡ χειροτέρα, διότι οἱ ἀρμόδιοι, μὴ ἔχοντες οὐδὲν οικονομικὸν πρόγραμμα δὲν ἐπρόσεξαν τὸ ἀδιέξοδον εἰς τὸ ὁποῖον μᾶς ὠδήγει. Ἄλλως θὰ καθιέρωνον τὴν πολιτικὴν των πρὸς τὸν καθορισμὸν τῆς ἀμοιβῆς ὑπηρεσιῶν εἰς ἓνα λογικὸν ἐπίπεδον βάσει τῆς διαθέσιμου ποσότητος ἀγαθῶν καὶ θὰ ἐφρόντιζον παραλλήλως νὰ προσαρμόσουν πλεόν τὰς τιμὰς τῶν ἀγαθῶν πρὸς τὰς ἀμοιβὰς τῶν ὑπηρεσιῶν.

Τὸ ὑψηλὸν κόστος εἶναι συνεπῶς τεχνητὸν κατὰ μέγα μέρος· διότι ἐὰν ἐλαμβάνοντο τὰ κατάλληλα μέτρα αἱ ἀνωτέρω φορολογικαὶ καὶ ἄλλαι ἐπιβαρύνσεις θὰ ἦσαν μικρότεραι, τὰ κέρδη κατώτερα, ὅποτε ὁ ἐργάτης ποὺ λαμβάνει σήμερον ὡς ἡμερομίσθιον 45.000 δρ. θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λαμβάνῃ μόνον 35.000 δρ., μὲ τὰς ὁποίας θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀγοράζῃ τὴν αὐτὴν ποσότητα ἀγαθῶν, ποὺ ἀποκτᾷ σήμερον μὲ τὸ ἡμερομίσθιον τῶν 45.000 δρ., ὅποτε καὶ τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς θὰ ἦτο μικρότερον, καὶ τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τιμῶν προσηροσομένον κάπως πρὸς ἐκεῖνο ποὺ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἀξίαν τῆς δραχμῆς, εἰς τὴν ἐπίσημον δηλαδὴ τιμὴν τοῦ συναλλάγματος.

Ἦδη τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τιμῶν, κατὰ προχείρους βεβαίως ὑπολογισμούς, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τιμὴν δολλαρίου 23-24.000 δρ., ἐνῶ ἡ ἐπίσημος εἶναι 15.000 δρ. Τείνει δὲ τὸ ἀνοιγμα τοῦτο νὰ εὐρυνθῇ, διότι καθημερινῶς παραχωροῦνται ἀδικαιολόγητοι ἀυξήσεις τιμῶν. Οὕτω ἡ Ἑλλάς εἶναι σχεδὸν ἀπόρσιτος, διότι κατήντησεν ἡ ἀκριβωτέρα χώρα τοῦ κόσμου. Πῶς νὰ γίνουν κατόπιν τούτου ἐξαγωγαί; πῶς νὰ αὐξή-

θῇ τὸ συναλλάγμα τῶν ἀδήλων πόρων;

★

Εἰς τὸν δημοσιονομικὸν τομέα, ἂν καὶ τὴν στιγμὴν ποὺ γράφεται τὸ παρὸν δὲν ἔχουν δοθῆ εἰς δημοσίευσιν ἀκριβῆ στοιχεῖα, τὸ ἔλλειμμα θὰ εἶναι μεγαλύτερον τοῦ ὑπολογισθέντος κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούλιον. Διὰ τὴν κάλυψίν του θὰ χρησιμοποιηθοῦν δραχμαὶ προερχόμεναι ἐκ τῆς βοήθειας. Αἷτια τῆς διευρύνσεως αὐτῆς εἶναι: εἰς τὸ σκέλος τῶν ἐξόδων ἡ αὐξήσις τῶν στρατιωτικῶν δαπανῶν, τῶν κονδυλίων ποὺ διατίθενται διὰ προμηθειῶν ἐξαγωγῶν καὶ ἄλλων δημοσίων δαπανῶν. Εἰς τὸ σκέλος τῶν ἐσόδων μικρότεροι εἰσπράξεις ἐκ τῆς ἀμέσου κυρίας φορολογίας.

Μερικαὶ ἀξιώλογοι μεταρρυθμίσεις ἐπενέχθησαν πρὸ μηνὸς εἰς τὴν ἄμεσον φορολογίαν ἄλλ' ἢ σημασία των τελικῶς θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τοῦ κατὰ πόσον ὁ ἄμεσος προοδευτικὸς φόρος θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ μὲ δικαιοσύνην ἐφ' ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν πολιτῶν.

★

Ὁ χαλαρὸς αὐτὸς ρυθμὸς τῆς ἀνασυγκροτήσεως, ἡ διαταραχὴ ποὺ προκαλεῖ ἡ συνεχὴς ἀνοδος τῶν τιμῶν, ἡ γραφειοκρατία, ἡ χαμηλὴ ἀποδοτικότης καὶ ἡ ἀδιαφορία ποὺ παρατηρεῖται εἰς πολλὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἡ χαλάρωσις τῶν συνειδήσεων, ἔχουν ἐντείνει τὴν νευρικότητα καὶ τὴν ἀμηχανίαν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἄν ὅμως τοῦτο εἶναι δικαιολογημένον, ἡ ἀπογοήτευσίς ποὺ ἤρχισεν νὰ καταλαμβάνῃ πολλοὺς τελευταίως, εἶναι νομιζόμεν ἀδικαιολόγητος.

Κατ' ἀρχὴν δὲν πρέπει νὰ διαφεύγῃ τὴν προσοχὴν μας ὅτι τὸ ἔργον τῆς οικονομικῆς βελτιώσεως εἶναι βασικῶς δυσχερές, λόγῳ τῶν ἐνδογενῶν μειονεκτημάτων τῆς οικονομίας καὶ ἰδίᾳ λόγῳ τοῦ χαμηλοῦ ἐπιπέδου τοῦ φυσικοῦ πλοῦτου καὶ τῆς ἀνεπαρκείας κεφαλαίων διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ὑπάρχοντος. Σαφεστέρων ἀκόμη εἰκόνα θὰ ἔχωμεν, ἐὰν εἰς αὐτὰ προσθέσωμεν τὰς πολεμικὰς καταστροφὰς, τὰς ὑπερόγκους στρατιωτικὰς δαπάνας, καὶ τὴν ζημίαν ποὺ ἐπῆλθε ἀπὸ τὴν ἀνατροπὴν τῶν ὄρων ἀνταλλαγῆς. Αὕτη ἀναπληροῦ-

ται σήμερον ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴν βοήθειαν, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο δὲν ἠμπορεῖ νὰ διαρκέσῃ ἐπ' ἄπειρον εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ τὴν ἀντικαταστήσωμεν δι' ἐκμεταλλεύσεως ἄλλων ἐγγυητῶν προϊόντων.

Παρ' ὅλα ταῦτα οἱ ἐγγύψαντες εἰς τὴν μελέτην τοῦ «Ἑλληνικοῦ προβλήματος» ἔχουν ἀποφανθῆ μετὰ πεπονηθείσεως, τὴν ὁποίαν καὶ συμμεριζόμεθα πλήρως, ὅτι ἡ βελτίωσις εἶναι ἐπιτευκτὴ ἂν τὴν ἔλλειψιν πλουσιῶν πόρων ἀναπληρώσωμεν με συστηματικὴν καὶ ἐντατικὴν ἐργασίαν. Ὡς παράδειγμα θὰ ἀναφέρωμεν τὴν τεραστίαν πρόδοον ποῦ ἐπραγματοποιήθη κατόπιν πολυετοῦς συστηματικῆς ἐργασίας ἕνα ἄλλο μικρὸν ἔθνος με πολὺ πτωχοὺς φυσικοὺς πόρους. Πρόκειται περὶ τῆς Ἑλβετίας, τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα τῆς ὁποίας εἶναι τὸ μεγαλύτερον μετὰ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν—800 περίπου δολλάρια κατὰ ἄτομον—ἐκτὸς φυσικὰ τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου ἡ πρόδοος ὑπῆρξε ραγδαία καὶ μοναδικὴ εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν (1650 δολλάρια κατὰ κάτοικον). Ὅμως τοῦτο δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τοὺς πλουσίους φυσικοὺς πόρους· ἀλλὰ καὶ τὴν σκληρὰν ἐργασίαν τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἰκανότητά του πρὸς ἐφεύρεσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν πλέον ἀποδοτικῶν μεθόδων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλας χώρας.

Ἡ λύσις ἐγκτεταί συνεπῶς εἰς τὸ πῶς θὰ ἐξοικονομήσωμεν μεγαλύτερα ποσὰ κεφαλαίων ἐξ ἰδίων καὶ ἐξωτερικῶν πόρων καὶ ἐν συνεχείᾳ διὰ ποίων χειρισμῶν θὰ τὰ χρησιμοποιοῦσωμεν ἀποδοτικῶς. Πολλοὶ πιστεύουσι ὅτι θὰ ἐπιτευχθῆ τοῦτο ἂν ἀλλάξωμεν πολιτικὸν ἢ οἰκονομικὸν σύστημα. Ἡ ἀποψὶς αὐτὴ εἶναι νομίζομεν ἐσφαλμένη καθ' ὅσον ἐκ τῆς πράξεως ἀποδεικνύεται ὅτι ὅλαι αἱ προωδευμένα χώραι ἔχουσι ὡς πολιτεῖα ὑπὸ ταύτην ἡ ἐκείνην τὴν μορφὴν τὴν Δημοκρατίαν καὶ ὡς οἰκονομικὸν σύστημα σήμερον τὴν ἐμμέσως διευθυνομένην οἰκονομίαν ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ὁποίας ἐπραγματοποιήθησαν αἱ τολμηρότερα κοινωνικαὶ μεταρρυθμίσεις, δρᾶσις ἡ ὁποία καὶ συνεχίζεται με ταχὺν ρυθμὸν.

Ἄρα ἡ προσοχὴ μας πρέπει πρωτίστως νὰ στραφῆ εἰς τὴν ἀπάλειψιν ὠρισμένων

μειονεκτημάτων τὸ κυριώτερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἀδυναμία τοῦ πολιτικοῦ μας κόσμου νὰ διευθύνῃ τὴν οἰκονομίαν βάσει συγχρονισμένης οἰκονομικῆς σκέψεως καὶ νὰ δώσῃ κατευθύνσεις εἰς τὸν λαόν. Εἶναι δὲ εὐτύχημα ὅτι ἡ ἀδυναμία δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀνικανότητα, ἀλλ' ἀπὸ τὰς παλαιότερον ἰσχυούσας ἀντιλήψεις κατὰ τὰς ὁποίας τοὺς πολιτευομένους καὶ τὰ κόμματα ἀναδεικνύει μόνον ὁ συναγωνισμὸς πρὸς ρουσφετολογίαν.

Φυσικὸν ἐπακόλουθον τῆς ἰσχυούσης καταστάσεως εἶναι ἡ ἀνεκτικότης τῶν κυβερνήσεων καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς πρὸς ἱκανοποίησιν προσωπικῶν ὀφελημάτων, πρᾶγμα ποῦ δημιουργεῖ τὴν παρατηρουμένην χαλάρωσιν τοῦ αἰσθήματος τῆς εὐθύνης καὶ ἀμβλύνει τὴν ἔφεσιν πρὸς δημιουργικὴν ἐργασίαν.

Ἐὰν συνεπῶς τὰ κόμματα ἀλλάξουν τακτικὴν τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης καὶ ἡ διάθεσις πρὸς δημιουργίαν πραγματικοῦ ἔργου θὰ ἐπανέλθουν αὐτομάτως ἀφοῦ μοναδικὸν κριτήριον τῆς ἰκανότητος θὰ εἶναι ἡ ἐργασία ποῦ ἕκαστος παρουσιάζει. Τότε καὶ ἡ διαχείρισις τῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων θὰ καταστῆ ἀπείρως εὐχεροστέρα. Ποῖα λεπτομερέστερον μέτρα πρέπει νὰ ληφθοῦν εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα δὲν ἀποτελεῖ θέμα τοῦ παρόντος. Εἰς ἄλλο ἄρθρον θὰ ἐύρωμεν ἴσως τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀσχοληθῶμεν με τὸ ζήτημα. Ἐδῶ τοῦτο μόνον τὸ σημαντικὸν θὰ προσθέσωμεν: ὅτι αἱ σύγχρονοι ἐπιστημονικαὶ μέθοδοι ἀναπτύξεως νεκρῶν πόρων εἶναι ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν περισσότεραι, ἄρα καὶ αἱ ἐλπίδες ἐπιτυχίας πολὺ μεγαλύτεραι. Θὰ χρειασθῆ ὅμως νὰ ἀποβάλωμεν τὴν ἐπικρατήσαν ἀπογοήτευσιν καὶ νὰ τὴν ἀντικαταστήσωμεν με μίαν νέαν πίστιν πρὸς τὰς ἰκανότητας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι εὐτυχῶς δὲν εἶναι κατώτεροι τῶν λαῶν ἄλλων προωδευμένων ἐθνῶν.

Τὸ ἔργον ἀνήκει εἰς τὸν μορφωμένον κόσμον τῆς χώρας. Εἶναι καιρὸς νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐξόρμησιν. Καὶ ἡ ἐξόρμησις αὐτὴ, καὶ προκειμένου περὶ οἰκονομίας, πρέπει νὰ εἶναι ἐξόρμησις τοῦ πνεύματος.

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ, « ΚΡΙΤΙΚΗ » ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΡΕΥΝΑ

Πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος περὶτον ἤρχισε μία κίνησις ἢ ὅποια ὠνομάζετο «ἀνωτέρα κριτικὴ» καὶ ἡ ὅποια ἠρνεῖτο τὴν ἀλήθειαν τοῦ περιεχομένου τῆς 'Αγ. Γραφῆς καὶ κατεσκεύαζε μίαν ἰδικήν της θεωρίαν διὰ τὸν τρόπον τῆς ἐμφανίσεως τῶν βιβλίων τῆς 'Αγ. Γραφῆς. Αὐτὴ ἡ θεωρία τῆς «ἀνωτέρας κριτικῆς» ἠδύνατο ν' ἀναπτυχθῆ εὐκόλως, διότι τότε, πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος, ἐγνωρίζαμεν περὶ ἀρχαιότητος πολὺ ὀλίγα πράγματα, ἐκτὸς ἐκείνων ποῦ μᾶς εἶχε παραδώσει ἡ 'Αγ. Γραφή. Δὲν εἴχομεν, τότε, ἄλλην ἱστορικὴν πηγὴν ἐκτὸς τῆς Γραφῆς διὰ γεγονότα προγενέστερα τοῦ ἔτους 500 π.Χ. Ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα 150 ἔτη, διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀρχαιολογίας ἢ κατὰστασις ἠλλαξε τελείως. Σήμερον, ἡ ἀρχαία ἱστορία ἐκτείνεται τόσον πρὸ τοῦ 500 π.Χ. ὅσον ἡ νεώτερα ἐκτείνεται μεταγενεστέρως. Τὸ πεδὸν τῆς μελέτης μὲ τὸ ὅποιον ἀσχολοῦμαι εἶναι τὸ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Τοιούτοτρόπως θεωρῶ τὴν νεώτεραν ἱστορίαν ὡς ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ 500 π.Χ., καὶ τὴν ἀρχαίαν ἐκτεινομένην πέραν τοῦ χρονικοῦ τούτου σημείου. Ἀπὸ ἀπόψεως ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων ἢ δευτέρα ἐκτείνεται μέχρι τοῦ 3000 π.Χ. πέραν δὲ τούτου δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπεκταθῆ διότι ἡ γραφὴ ἐχρησιμοποιοῦν κατὰ πρῶτον τὸ ἔτος 3000 π.Χ. περίπου. Καὶ ὅπου δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν γραπτὰ μνημεῖα, δὲν ἔχομεν ἱστορίαν ἀλλὰ μόνον προ-ἱστορίαν. Καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἔχομεν ἀφηγήσεις ἀναφερομένας εἰς τὰς παρωχημένας αὐτὰς ἐποχάς. Ἔχομεν παλαιὰς πόλεις περιγραφόμενας εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, αἱ ὅποια ἦσαν ἀπολύτως ἄγνωστοι ἐξ ἄλλων πηγῶν, καθὼς καὶ ὀνόματα κατακτητῶν γνωστὰ μόνον ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Ὀλόκληρα ἔθνη ἀναφερόμενα εἰς τὴν Γραφήν μᾶς εἶναι τε-

λείως ἄγνωστα κατ' ἄλλον τρόπον. Εἶναι, βεβαίως, πολὺ εὐκόλον πρᾶγμα νὰ εἰπῆ κανεὶς «δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπῆρξαν αὐτὰ, ἐγὼ δὲν τὰ πιστεύω». Κανεὶς ἐρευνητής, ὅμως, δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ τὸ εἰπῆ, διότι ἕνα πρὸς ἕνα τὰ γεγονότα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἐπληθεύθησαν κατὰ θαυμαστὸν τρόπον ὑπὸ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων.

Ἔπάρχει μία πολὺ ἐνδιαφέρουσα περίπτωσις ἀναφερομένη εἰς τὴν ὑπαρξίν ἑνὸς ἔθνους. Ἐνὸς ἔθνους γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Χετταῖοι. Οἱ Χετταῖοι ἀναφέρονται εἰς τὴν Γένεσιν, ἐκεῖ ὅπου ὁ Ἀβραάμ ἠγόρασε τόπον ἐνταφιασμοῦ διὰ τὴν σύζυγόν του, ἀπὸ τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Χεθ. Ἀναφέρονται ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Ἔξοδον, ὅπου ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη ὅτι θὰ τοὺς ἐξεδίωκε ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην διὰ νὰ δώσῃ τόπον εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας. Ἀναφέρονται ἀκόμη εἰς τὸ Β' βιβλίον τοῦ Σαμουὴλ, ὅπου βλέπομεν ὅτι ὁ Δαβὶδ εἶχεν ἕνα μισθοφόρον ὀνόματι Οὐρίαν τὸν Χετταῖον. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον σημεῖον ὅπου ἀναφέρονται οἱ Χετταῖοι, εἶναι πολὺ ὀλιγότερον γνωστὸν ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Εὐρίσκειται εἰς τὸ Δ' βιβλίον τῶν Βασιλειῶν, κεφ. ζ', στίχ. 6, καὶ ἔχει ὡς ἐξῆς: «Καὶ Κύριος ἀκουστὴν ἐποίησε παρεμβολὴν τῆς Συρίας, φωνὴν ἄρματος καὶ φωνὴν ἵππου, φωνὴν δυνάμεως μεγάλης, καὶ εἶπεν ἀνὴρ πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· νῦν ἐμισθώσατο ἐφ' ἡμᾶς ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ, τοὺς βασιλεῖς τῶν Χετταίων καὶ τοὺς βασιλεῖς Αἰγύπτου ἐλθεῖν ἐφ' ἡμᾶς».

Τὸ χωρίον αὐτὸ ἐγένεν ἀντικείμενον γελοιοποιήσεως ἀκόμη καὶ μέχρι τοῦ 1904. Ἕνας Βρεττανὸς μελετητῆς εἰς μίαν ἰδιαιτέραν συνομιλίαν τὸ 1904, ἀνέφερεν ὅτι δὲν ἐπίστευεν ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ λαὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Χετταῖοι. Ἀλλὰ, εἶπεν, ἐὰν ἀποδειχθῆ τὸ ἐναντίον, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ πρόκειται περὶ λαοῦ ἢ μᾶλλον φυλῆς πολὺ

μικρᾶς και ἀσήμευ. Καὶ προσέθεσεν ὅτι τὸ νὰ ἀναφέρῃ κανεὶς τοὺς Χετταίους παραπλεύρως πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους εἶναι ὡς νὰ ὀμιλῇ περὶ συμμαχίας μεταξὺ τῆς Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας και τῶν Ἰνδιῶν τοῦ Cherokee.

Τοιοτοτρόπως ἐφαίνοντο τὰ πράγματα εἰς τὸν Βρεττανὸν μελετητὴν τοῦ 1904. Ἄλλὰ ἔπειτα ἀπὸ δύο ἔτη, τὸ 1906, ὁ καθηγητὴς Hugo Winckler, τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου μετέβη εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἔκαμεν ἀνασκαφάς. Αἱ ἀνασκαφαὶ αὐταὶ ἀπεκάλυψαν θαμμένα ὑπὸ τὸ ἔδαφος, τὰ λείψανα τῆς μεγάλης πρωτεύουσας τῶν ἀρχαίων Χετταίων. Εὐρέθησαν ἐκεῖ πολλὰ στρέμματα μὲ θεμέλια ἀνακτόρων και ναῶν, και τὸ σπουδαιότερον ὄλων, τὰ ἀρχεῖα τῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Χετταίων. Εἰς τὰ ἀρχεῖα αὐτὰ ὁ καθηγητὴς ἀνεκάλυψεν ὅτι οἱ Χετταῖοι ἦσαν ἕν μὲγα ἔθνος, ἴσον πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους και τοὺς Βαβυλωνίους. Καὶ μάλιστα κάποτε οἱ Χετταῖοι εἶχον καταλάβει και λεηλατήσει τὴν Βαβυλῶνα. Ἀνεκάλυψεν ἐπίσης ὅτι οἱ Χετταῖοι και οἱ Αἰγύπτιοι ἐπολέμησαν ἐναντίον ἀλλήλων μετὰ διακοπῶν ἐπὶ 150 ἔτη καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Συρίας και τῆς Παλαιστίνης, καὶ ἔπειτα ἀπὸ 150 ἔτων πόλεμον κατενόησαν ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς δύο δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ κατακτήσῃ τὸν ἄλλον. Ἀπεφάσισαν, λοιπόν, νὰ παύσουν τὸν πόλεμον και νὰ κάμουν μίαν συνθήκην φιλίας. Ἀφοῦ δὲ ἐγινε ἡ συνθήκη αὐτή, ὁ βασιλεὺς τῶν Χετταίων μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον και περιῆλθεν αὐτὴν μὲ τὸν Φαραῶ καθ' ὅλην τὴν τῆν ἔκτασιν και οἱ δύο βασιλεῖς ὠνόμαζον ὁ ἕνας τὸν ἄλλον «ἀδελφόν». Εἰς τὴν συνθήκην αὐτὴν ἔχομεν τὴν ἀρχαιοτέραν, γνωστὴν εἰς τὴν ἱστορίαν, περίπτωσιν συμφωνίας ἐκδόσεως ἐγγληματιῶν. Σήμερον ἀντὶ τῆς ἀμφιβολίας διὰ τὴν ὑπαρξίν τῶν Χετταίων, ἔχομεν ἐπιστήμονας εἰς τὴν Γερμανίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν και Ἀμερικὴν, οἱ ὅποιοι ἀμφερῶνουν ὀλόκληρον τὸν χρόνον, τῶν μελετώντες τὴν γλῶσσαν, τὴν ἱστορίαν και τὸν πολιτισμὸν τοῦ ἀρχαίου τούτου λαοῦ. Οἱ Χετταῖοι, οἱ ὅποιοι πρὸ τοῦ 1904 ἦσαν ἕνα ἀπλοῦν ὄνομα εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην και μάλιστα, ἐθεωροῦντο ὅτι δὲν ὑ-

πῆρξαν κἂν ποτέ, ἀπεδείχθησαν ὡς μία τῶν μεγαλυτέρων δυνάμεων εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου. Καὶ ἡ μνήμη τῆς δόξης και τῆς φήμης τῶν διετηρήθη μόνον χάρις εἰς ὀλίγους στίχους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης!

Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ ἐρευνησῇ κανεὶς τὴν Γραφὴν και νὰ εὔρη και ἄλλας πολλὰς περιπτώσεις ἀτόμων, ἐθνῶν, πόλεων κ.τ.τ. τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὴν Γραφὴν και τῶν ὁποίων ἡ ὑπαρξίς ἐπαληθεύεται δι' ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων. Ἄλλὰ νομίζω ὅτι ἀκόμη περισσότερον ἐνδιαφέρον εἶναι νὰ παρακολουθῇ κανεὶς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἀνακάλυψιν, νὰ ἀποδεικνύῃ ὅτι τὸ γεγονός αὐτὸ ἐκτίθεται ἀπὸ πρόσωπον πού ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς τῶν συμβάντων, και νὰ μᾶς διδῇ τὴν μαρτυρίαν ὅτι ἡ Γραφὴ ἐγράφη κατὰ τὴν ἐποχὴν πού ἔλαβε χώραν τὸ ἱστορούμενον γεγονός και ὄχι «ἔπειτα ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνας».

Ἐνα ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Π. Διαθήκης, διὰ τὰ ὅποια οἱ ὀπαδοὶ τῆς αὐτοτιτολοφορουμένης «ἀνωτέρας κριτικῆς» εἶναι βέβαιοι ὅτι δὲν εἶναι γνήσια εἶναι τὸ βιβλίον τοῦ Δανιὴλ. Διὰ τὸ βιβλίον τοῦτο, οἱ δυσμενεῖς κριτικοὶ ἀποφαινεται χωρίς ἐξαιρέσειν ὅτι δὲν ἐγράφη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Δανιὴλ, περὶ τὸ 550 π. Χ., ἀλλὰ περὶ τὸ 165 π. Χ. κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Μακκαβαίων. Καὶ διατείνονται ὅτι περιέχει πολλὰς ἱστορικὰς ἀνακριβείας. Κατὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς ὁμῶς ἀνακαλύψει, ἔχομεν εὔρει, εἰς πολλὰ σημεῖα, ὄχι ἀνακριβείας, ἀλλὰ ἀκριβείας τῶν περιεχομένων τοῦ βιβλίου τοῦ Δανιὴλ.

Ἐνθυμίεσθε, εἰς τὸ πέμπτον κεφάλαιον, τῆς ἱστορίας τοῦ Βαλτάσαρ και τοῦ δειπνοῦ του. Εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτὴν βλέπομεν πῶς ὁ Βαλτάσαρ ἔδωσε τὸ μὲγα αὐτὸ δειπνον κατὰ τὸ ὅποιον ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη διότι ἕνα χέρι ἐγράψε μερικὰς λέξεις ἐπὶ τοῦ τοίχου και ἐξήτησε ἀνθρώπους διὰ νὰ τοῦ ἐρμηνεύσουν τὰ γραφέντα, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸ ἐπιτύχῃ. Τότε ὁ βασιλεὺς εἶπεν ὅτι ἐὰν κανεὶς τὸ κατώρθωνε, θὰ τὸν ἔκαμε τρίτον-ἄρχοντα εἰς τὸ βασίλειόν του. Ὅταν τοῦ ὑπέδειξαν τὸν Δανιὴλ, ὁ ὅποιος πράγματι ἠρμήνευσε τὴν γραφὴν, ὁ Βαλτάσαρ διέταξε και τὸν

ένεδυσαν πορφύραν και περιέβαλαν τὸν λαμὸν του με ἄλυσίδα χρυσήν και τὸν ἀνεκέρυξαν τὸν τρίτον ἄρχοντα εἰς τὴν βασιλείαν. Ἐκείνην τὴν νύκτα ἐφρονεῦθη ὁ Βαλτάσαρ, ὁ βασιλεὺς τῶν Χαλδαίων.

Αὐτὰ τὰ ὁποῖα διαβάζομεν εἰς τὴν Γραφήν περὶ τῆς πώσεως τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Βαβυλῶνος, ἐγράφησαν πράγματι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Δανιὴλ ἢ μετὰ 400 ἔτη, ὅπως λέγουν οἱ τῆς «ἀνωτέρας κριτικῆς»; Ἦρχισαν λοιπὸν αἱ ἀνασκαφαὶ εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Πολὴ γρήγορα εὐρήχθησαν στοιχεῖα περὶ τῶν διαφόρων βασιλέων και ἀνεκαλύφθημεν τὴν ἱστορίαν τοῦ τελευταίου βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἦτο Ναβόνιδος. Ἐδῶ, ὅμως, ἐφάνη ὅτι ἡ ἀφήγησις τῆς Ἀγίας Γραφῆς δὲν συνέπιπτε μετὰ τὰ πορίσματα τῶν ἀνασκαφῶν: Ἐν πρώτοις, τὸ ὄνομα Ναβόνιδος δὲν ἔχει βέβαια καμμίαν ὁμοίότητα μετὰ τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ. Ἐπὶ πλεόν ὁ Ναβόνιδος αὐτός, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Βαβυλῶνος ὑπὸ τῶν Περσῶν, δὲν ἐφρονεῦθη, ἀλλὰ ἐπῆρε και σύνταξιν και ἔζησε τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του εὐτυχῆς και ἀφιερῶθη μάλιστα εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαιολογίας. Λοιπὸν ποῖα εἶναι ἡ ἀλήθεια; Ἐὰν ἡ ἀφήγησις τῆς Γραφῆς ἐγράφη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, πῶς ἠμπόρεσε και μετέβαλε τὰ γεγονότα ἐνώπιον τῶν συγχρόνων τῶν ἀναγνωστῶν;

Ἡ «ἀνωτέρα κριτικῆ» προσεπάθησε νὰ δώσῃ τὴν ἐξηγήσιν ὅτι θὰ ἐγράφη μετὰ 400 ἔτη, ὁπότε οἱ Μακκαβαῖοι ἐμάχοντο μάχην ζωῆς ἢ θανάτου ἐναντίον τῶν ἐκ Συρίας κατακτητῶν, και ἄποιος ἠθέλησε νὰ γράψῃ κάτι διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν λαὸν νὰ μάχεται μετὰ γενναϊότητα ἐναντίον τῶν Συρίων. Ἐπομένως δὲν εἶναι καθόλου δύσκολον νὰ συμπεράνομεν ὅτι ἐμπέδωσε τὰ πράγματα και μᾶς ἀνέφερε τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως λανθασμένον και τὴν ἱστορίαν περὶ τοῦ θανάτου του ἀνακριβῆ. Διότι τέλος πάντων ὁ σκοπὸς ἦτο ἠθικὸς: ἔδιδε ἓνα τρόπον ἐνθαρρύνσεως διὰ τὸν ἀγῶνα, διὰ τῆς ἀναμνήσεως παρελθόντων γεγονότων. Ἐν τούτοις, αἱ ἀρχαιολογικαὶ μελέται συνεχίσθησαν.

Οἱ Βρεττανοὶ εἶναι μανιώδεις συλλέκται ἀρχαιοτήτων και ἔχουν συλλέξει ἀπὸ τὴν

Μεσοποταμίαν ἑκατοντάδας χιλιάδων πηλίνων ἐπιγραφῶν ἀναγομένων εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Τόσον πολλαὶ ἦσαν αἱ ἐπιγραφαὶ αὐταί, ὥστε δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τὰς διαβάσῃεν διὰ μιᾶς και τὰς ἐναποθήκευσαν εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον. Ἦσαν δὲ τόσον ἐνδιαφέρουσαι ὥστε ὅταν οἱ Γερμανοὶ ἐξακολουθοῦντες τὰς ἀνασκαφὰς τῶν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν δὲν κατώρθωσαν νὰ εὔρουν πολλὰ πράγματα, εἶπαν ὅτι αἱ ἀνασκαφαὶ εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον θὰ ἦσαν περισσότερον καρποφόροι ἀπὸ τὰς ἀνασκαφὰς εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Καὶ πράγματι ἤρχισεν ἡ συστηματικὴ μελέτη τῶν ἐπιγραφῶν, πρᾶγμα πού ἐσημειεῖται ὅτι ἔπρεπε μετὰ ὑπομονὴν και ἐπιμονὴν μεγάλην νὰ ἐπιθεωρήσῃεν ἑκατοντάδας πηλίνων ἐπιγραφῶν, μετὰ τῶν ὁποίων πολλὰ ἀνεφρόντο εἰς ἄλλα θέματα, διότι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους κατεγράφετο και κάθε ἐμπορικὴ συναλλαγὴ.

Ἀλλὰ ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ἐκείνας τῆς Βαβυλῶνος αἱ ὁποῖαι ἔγραφον πᾶν εἶδος ἐμπορικῆς πράξεως και ἐχρονολογοῦντο σιμφώνως πρὸς τοὺς διαφόρους βασιλεῖς. Οἱ Βρεττανοὶ καθηγηταὶ τῆς ἀρχαιολογίας ἤρχισαν νὰ τὰς διαβάξουν τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, πρᾶγμα πολὺ κουραστικὸν βεβαίως, διὰ νὰ ἴδουν τί ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ γνωστὸν περὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς Βαβυλῶνος. Καὶ καθὼς τὰς ἐδιάβαζαν, εὐρήχθησαν μίαν ἐξ αὐτῶν χρονολογημένην ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως Ναβονίδου, ἡ ὁποία ἀνέφερε και τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ. Ἰδοῦ, λοιπὸν, ὅτι ὑπῆρχε κάποιος Βαλτάσαρ. Κατόπιν εὐρήχθησαν μίαν ἄλλην ἡ ὁποία ὁμιλεῖ διὰ τὴν ἐνοικίασιν μιᾶς οἰκίας ἐπὶ τρία ἔτη ὑπὸ ἐνὸς ἀνθρώπου ἐνεργοῦντος ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ Βαλτάσαρ, τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως. Ὡστε ὁ Βαλτάσαρ ἦτο και μέλος τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Ἀλλὰ ἐξηκολούθησαν αἱ ἔρευναι και ἀνευρέθη και ἄλλη ἐπιγραφὴ εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδετο ὄρκος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ναβονίδου και τοῦ Βαλτάσαρ. Καὶ ποτὲ δὲν ἐδίδετο ὄρκος εἰς τὸ ὄνομα ἄλλου τινὸς εἰ μὴ τοῦ Θεοῦ και τοῦ βασιλεύοντος βασιλέως. Ὡστε ἐδῶ ἔχομεν τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Βαλτάσαρ ἦτο βασιλεύον βασιλεὺς. Αὐτὰ ἀπεκάλυψαν αἱ ἔρευναι εἰς

τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον.

Τὴν μελέτην ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, ἐξηκολούθησεν ὁ καθηγητὴς Daugherty, τοῦ Πανεπιστημίου Yale, ὁ ὁποῖος καὶ ἐδημοσίευσεν εἰδικὴν μελέτην εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ἀνατολικῶν Ἑρευνῶν τοῦ Yale τὸ 1928, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ναβόνιδος καὶ Βαλτάσαρ». Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ ὁ καθηγητὴς Daugherty ἐνεφάνισε πῶς αἱ ἔρευναι αὐταὶ ὠδήγησαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Ναβόνιδος, συμφώνως πρὸς ἓνα ἔθμιον, τὸ ὁποῖον πολλοὶ βασιλεῖς ἠκολούθησαν εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἔκαμε τὸν Βαλτάσαρ, τὸν υἱὸν του, συμβασιλέα. Τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ δύο ἦσαν βασιλεῖς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας. (Σ. Μ. Δι' αὐτό, ὅπως φαίνεται κατωτέρω, ἔδωσεν ἀμοιβὴν εἰς ἐκεῖνον πού θά ἠρμήνευε τὴν ἐπιγραφὴν νὰ γίνῃ ὄχι δεῦτερος, ἀλλὰ τ ρ ῖ τ ο ς εἰς τὸ βασίλειον). Κατόπιν, ὁ Ναβόνιδος ἀπεσύρθη εἰς τὴν Τέμα, μίαν ὄασιν τῆς Ἀραβικῆς ἐρήμου καὶ ἀφιέρωσε τὸν καιρὸν του εἰς τὴν μελέτην, ἄφησε δὲ εἰς τὸν Βαλτάσαρ τὸ ἔργον τῆς κυβερνήσεως τοῦ τόπου καὶ τῆς ἀρχηγίας τοῦ στρατοῦ. Καὶ ἐνῶ ὁ Βαλτάσαρ ἠσχολεῖτο μὲ τὴν κατὰστρώσιν σχεδίων πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Βαβυλῶνος κατὰ τῆς Περσικῆς ἐπιδρομῆς, ὁ Ναβόνιδος ἐπερνεῦσε εὐχάριστα τὸν καιρὸν του εἰς τὴν ὄασιν ἐκείνην τῆς ἐρήμου. Ἦτο τώρα πολὺ φυσικὸν ὅταν οἱ Πέρσαι ἐπέδραμον ἐναντίον τῆς Βαβυλῶνος, νὰ θέσουν ὡς κύριον στόχον τὸν ἀρχιστράτηγον καὶ ἀρχηγὸν τοῦ ἔθνους. Ὅπως καὶ εἰς κάθε πόλεμον ὁ κύριος στόχος εἶναι τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ἢ ἐναρ୍କωσις ὄλου τοῦ κακοῦ. Καὶ ἔτσι ὁ Βαλτάσαρ ἔγινεν ὁ κύριος στόχος τοῦ μίσους τῶν ἐχθρῶν του. Δὲν ὑπῆρχεν, ἔξ ἄλλου, λόγος διὰ νὰ μισοῦν ἰδιαιτέρως τὸν Ναβόνιδον. Καὶ ὅταν κατελήφθη ἡ Βαβυλῶν, ὁ Βαλτάσαρ, κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς αἱ ὁποῖαι τὸ ἐπιβεβαιώνουν ὀριστικῶς πλέον, ἐφονεύθη. Ὁ Ναβόνιδος ἀφέθη νὰ ἐπιζήσῃ, ἢ μνήμη ὅμως τοῦ Βαλτάσαρ ἐξητυτελίσθη, καὶ τὸ ὄνομά του δὲν ἀναφέρεται διόλου.

Ὁ καθηγητὴς Daugherty λέγει ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ Δανιὴλ εἶναι ἀνώτερον πάσης ἄλλης σχετικῆς ἱστορικῆς πηγῆς, διότι μνημονεύει τοῦ ὀνόματος τοῦ Βαλτάσαρ ὀρθῶς, περιέχει τὸ γεγονός ὅτι ὁ Βαλτάσαρ ἐφονεύθη καὶ ἀκόμη τὸ ὅτι ὑπῆρχε δυναστεία βασιλεία, διότι δις ἀναφέρεται ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θά ἔδιδε τὴν ἐξήγησιν θά ἐγίνετο ὁ τρίτος ἄρχων ἐν τῷ βασίλειῳ. Ἐννοεῖται ὅτι κανεὶς ἀπὸ ἐκείνους πού ἐδιάβαζαν τὴν Γραφήν πρὸ τοῦ 1928 δὲν ἐγνώριζε τί ἐσήμαινε ὁ τρίτος ἄρχων ἐν τῷ βασίλειῳ. Ἐγένοντο διάφοροι εἰκασίαι ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἐγνώριζε τίποτε κατὰ τρῶπον θετικὸν καὶ τοῦτο διότι δὲν ἦσαν γνωστὰ τὰ περὶ Ναβονίδου καὶ Βαλτάσαρ.

Οὗτω ὁ Ναβόνιδος ἦτο ὁ πρῶτος ἄρχων, ὁ Βαλτάσαρ ὁ δεύτερος καὶ ὁ Δανιὴλ ἔγινεν ὁ τρίτος. Ἡ Γραφή μᾶς παρέδωσε τοιοῦτοτρόπως γεγονότα τὰ ὁποῖα ἄλλως θά εἶχον λησμονηθῆ.

Βεβαίως, ἕνα γεγονός ἐπιδέχεται πολλὰς ἐξηγήσεις. Καὶ ἡ δυσκολία εὐρίσκεται ἀκριβῶς εἰς τὸ νὰ εὐρεθῆ ἡ πραγματικὴ ἐξήγησις τοῦ γεγονότος. Ὅταν ἀνακαλύπτωμεν τὰ ἀληθῆ γεγονότα, εὐρίσκομεν ὅτι συμφωνοῦν μὲ τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ. Δὲν λέγω ὅτι ἡ ἀνακάλυψις τῶν γεγονότων εἶναι ἐξαιρετικῶς ἀπλή. Εἶναι μία περίπλοκος καὶ δύσκολος μελέτη. Πολλοὶ λέγουν: ᾧ, εἶναι θαυμάσιον τὸ νὰ κάμνη κανεὶς ἀρχαιολογικὰς μελέτας. Ἐν τούτοις χρειάζεται πολλὰκις ἡμερῶν, ἐβδομάδων καὶ μηνῶν ἀναρὰ ἐργασία ἐξακριβώσεως λεπτομερῶν γεγονότων. Καὶ ἔξαφνα ἀνακαλύπτεται ἕνα γεγονός τὸ ὁποῖον οἴπτει μέγα φῶς ἐπὶ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν Γραφήν καὶ αὐξάνει τὴν ἐμπιστοσύνην μας εἰς αὐτήν.

Πόσον θαυμάσιον εἶναι πράγματι νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἠμποροῦμεν νὰ βασιζόμεθα εἰς τὴν Ἀγ. Γραφήν!

Allan A. MacRae

Μετάφρασις Γ. Α. Π.

LLOYD C. DOUGLAS

Τὴν 14 τοῦ παρελθόντος Φεβρουαρίου ἀνηγγέλθη ὁ θάνατος τοῦ διασήμευ Ἀμερικανοῦ συγγραφέως Lloyd C. Douglas, ὁ ὁποῖος εἶναι γνωστός καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Ἀκτίων» ὡς προσυπογράφας τὴν δῆλωσιν τῶν κορυφαίων Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, καλλιτεχνῶν καὶ διανοουμένων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀποσπάσματος ἐκ τοῦ ἔργου του «Ὁ Χιτών», τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς αὐτάς (τεῦχος 80ὸν σελ. 233). Ὁ L. C. Douglas ὅμως εἶναι γνωστός εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πέραν τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ τοῦ περιοδικοῦ μας, καὶ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τῶν βιβλίων του «Ὁ Χιτών» (The Robe) (ἐκδόσεις ἡ Δαμασκός 1948) καὶ «Ὁ Μεγάλος Ψαράς» (The Big Fisherman), (ἐκδόσεις Κακουλίδη 1950). «Ὁ Χιτών» ἀπέβη ἓνα ἀπὸ τὰ δημοφιλέστερα ἀναγνώσματα διὰ τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν κυκλοφορήσαν εἰς δύο ἐκδόσεις καὶ εἰς πολλὰς χιλιάδας ἀντιτύπων.

Ὁ L. C. Douglas, ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ θεολογίαν καὶ ὑπηρετήσεν ὡς ἱερεὺς τῆς Λουθηρανικῆς Ἐκκλησίας ἐργασθεὶς μέχρις ἡλικίας 50 ἐτῶν. Κατόπιν ἀπεσύρθη διὰ τὰ ἀφιερωθῆναι εἰς τὴν συγγραφὴν. Τὰ συγγράμματά του εἶχαν ὄλα διδακτικὸν σκοπὸν. Ὁ Lloyd Douglas διὰ τῆς λογοτεχνίας προσεπάθη νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς. Τὸ 1929 ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τοῦ βιβλίου «Ἡ Μεγαλοπρεπὴς Μανία» (The Magnificent Obsession), τὸ ὁποῖον ἠκολούθησε τὸ «Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν». Ἡ ἐπιτυχία τῶν ἔργων αὐτῶν ἀπὸ ἀπόψεως κυκλοφορίας ὑπῆρξε καταπληκτικὴ! Ἀλλὰ διὰ τὰ φανερωθῆναι πόσον μερικοὶ κριτικοί, τυφλωμένοι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀρνήσεως, ἐσφαλμένως δογματίζον περὶ ἔργων μεγάλης ἀξίας, οἱ «Times» τῆς Ν. Ἰόρκης παραθέτον τὴν εἰπὴν ὁ ἴδιος ὁ Douglas, κατάπληκτος ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἔργων του: «Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κριτικούς μου,

εἶπαν ὅτι εἶχα κάμει μιὰ «χονδροκοιμημένη δουλειά» καὶ ὅτι ἀποροῦν πῶς εἶναι δυνατόν νὰ διαβάζωνται τέτοια ἔργα... πού δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπὸ μυθιστορήματα τοῦ παλαιοῦ καιροῦ, ὅπου τὰ πρόσωπα εἶναι «ἐνοχλητικῶς εὐπρεπῆ» καὶ ὅπου ἡ ἱστορία ἔχει πάντοτε εὐτυχὲς τέλος!» Ἀλλὰ τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν διέψευσε—πῶς μποροῦσε νὰ γίνῃ ἄλλοιῶς;—τοὺς κριτικούς.

Ἠκολούθησε σειρά ὀλόκληρος ἔργων: «Τὸ Πράσινο Φῶς», «Ἄσπρα Λάβαρα», «Ἀμφισβητούμενο Πέρασμα», «Τὸ μυστικὸ ἡμερολόγιον τοῦ Δρος Χάντσον» καὶ κατόπιν «Ὁ Χιτών» καὶ «Ὁ Μεγάλος Ψαράς».

«Ὁ Χιτών» ἰδίως, ὑπῆρξε μιὰ ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας λογοτεχνικὰς ἐπιτυχίας τοῦ αἵωνος μας. Κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1948 ἡ κυκλοφορία του εἶχεν ὑπερβῆ τὸν καταπληκτικὸν ἀριθμὸν τῶν 2 ἑκατομμυρίων ἀντιτύπων, μόνον εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας!

Ἀλλὰ ὁ ἐκλιπὼν συγγραφεὺς εἶχεν ἰδιαιτέρους δεσμοὺς καὶ μετὰ τὰς «Ἀκτίνας», ἀλλὰ καὶ γενικῶς μετὰ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτίων» θὰ ἐνθυμοῦνται τὰ εὐμενέστατα σχόλια, μετὰ τὰ ὁποῖα ὁ Douglas προσυπέγραψε τὴν δῆλωσιν τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων καὶ τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ πανηγυρικὸν τεῦχος τῶν «Ἀκτίων» τοῦ Ἰανουαρίου 1948. «Εἶναι προφανές», ἔγραφε μεταξὺ ἄλλων ὁ Douglas, «διὰ τοὺς πνευματικῶς σκεπτομένους ἀνθρώπους ὄλων τῶν φυλῶν, ἐθνικότητων καὶ δογματῶν, ὅτι πρέπει νὰ τονισθῶν καὶ πάλιν μετ' ἐμφάσεως αἱ πνευματικαὶ ἀλήθειαι, ἂν ὁ κόσμος πρόκειται νὰ ἐπιζήσῃ... Ἡ δῆλωσις τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων καθίσταται μιὰ μεγαλειώδης, ἐμπνευσμένη καὶ θαρραλέα πρόσκλησις διὰ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ ἑδάφους, τὸ ὁποῖον ἐχάσαμεν...».

Δὲν θὰ ἔπρεπε ὁμοῦ καὶ κλεισόμεν χωρὶς ν' ἀναφέρωμεν κάτι, τὸ ὁποῖον ἦτο μέ-

χρη τοῦδε ἄγνωστον καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώ-
 στας τῶν «Ἀκτίνων», καὶ τὸ ὁποῖον φα-
 νερώνει τὸν ἰδιαίτερον σεβασμὸν τὸν ὁ-
 ποῖον ὁ ἐκλιπὼν λογοτέχνης ἔτρεφε πρὸς
 τὴν πατρίδα μας. "Όταν τοῦ ἀνεκοινώθη
 ἡ ἐπιθυμία, ὅπως τὸ ἔργον τοῦ «Ὁ Χι-
 τῶν» μεταφρασθῆ καὶ δημοσιευθῆ εἰς τὴν
 Ἑλληνικὴν, ὁ Douglas ἀπήντησεν ὡς ἐ-
 ξῆς: «Θὰ μοῦ ἐπροξένει μεγάλην ἱκανο-
 ποίησιν νὰ ἴδω τὸ βιβλίον μου «Ὁ Χι-
 τῶν», νὰ ἐκδίδεται εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἄν
 ἔνας ἄγγελος μὲ ἐπεσκέπτετο, ὅταν ὡς δευ-
 τεροετῆς φοιτητῆς ἐμελετοῦσα τὴν Ἰλιάδα
 καὶ τὰς Τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους, διὰ
 νὰ μοῦ ἀναγγεῖλῃ ὅτι ἓνα ἔργον, γραμμέ-

νο ἀπὸ ἐμένα θὰ ἐδημοσιεύετο μίαν ἡμέ-
 ραν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, τοῦτο θὰ ἀπετέλει
 δι' ἐμὲ μίαν μεγάλην ἱκανοποίησιν—ἐάν
 ἐννοεῖται θὰ εἶχα ἐπιζήσει ὑστερα ἀπὸ μίαν
 τοιαύτην κατάλληξιν....».

Αἱ «Ἀκτίνες» αἰσθάνονται ἰδιαίτερος
 τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖται εἰς τὴν
 παράταξιν τῶν ἀνὰ τὸν κόσμον φίλων των
 καὶ φίλων τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὸν θάνατον
 τοῦ L. C. Douglas. Ἔχουν ὅμως τὴν βεβαι-
 ότητα, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ θὰ ἀσκήσῃ ἰσχυ-
 ρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πορείας τῶν Γραμ-
 μάτων ὄχι μόνον ἐν Ἀμερικῇ, ἀλλὰ καὶ πέ-
 ραν τῶν ὁρίων αὐτῆς.

Γ. Π.

ΠΕΤΡΑ ΜΕ ΠΕΤΡΑ

Τὰ χέρια κτίζουν... Φῶς... Ἡ Θεία χάρη!...

Ἐδῶ μικρό,
 ἐκεῖ τρανό,
 δές,
 ἀγκωνάρι!

Πέτρα στὴν πέτρα
 ὁ λαὸς ὑψώνει πάλι
 τίς ὀκτακόσιες ἐκκλησιῆς τ' ἀγάλι-ἀγάλι.

Πόσοι οἰκοδόμοι!

Πέτρα, πέτρα...
 Πόση πίστη!
 Πόση ἀγάπη! Ἴδου
 ἡ πρώτη ἐκτίστη!

Πέτρα με πέτρα

καὶ ναὸς με τὸ ναὸ
 σκάλα καὶ γέφυρ' ἀπ' τὴ γῆ στὸν οὐρανό!
 Σκάλα Ἰακῶβ
 καὶ γέφυρα ποῦ δένει
 γῆ κι' οὐρανοὺς
 Ἑλλάδα
 καὶ Οἰκουμένη!

ΣΤ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

ΜΕΣΑΝΥΧΤΑ

Σὲ ρολογάδικο τὸ καλοκαίρι
 Μ' ἀρέσει νὰ πηγαῖνω μεσημέρι.
 Καὶ στὴν προθήκη τους ἀραδιασμένα
 Βλέπω πέντε ρολόγια προκομμένα
 Ποῦ προχωροῦν ὅλα στὸν ἴδιο τόνο
 Μὲ βῆμα σταθερὸ μέσα στὸν χρόνο.
 Κι' ἐμένα ποῦ γοργὰ μαζύ τους σέρνουν
 Πρὸς τίς καινούργιες ἐποχὲς μὲ φέρνουν.
 Μονάχο σὲ μιὰ κόψη ξεχασμένο
 Κι' ἀπὸ καιρὸ πολὺ σταματημένο
 Τὸ ἔκτο ποῦ ποτὲ δὲν λαχανιάζει
 Τὴν γνώμη του ποτὲ ποῦ δὲν ἀλλάζει
 Καὶ πάντα δίχως νὰ προφέρῃ λέξη
 Δείχνει μὲ τὰ δυὸ χέρια του τίς ἔξι.

Πρωὶ καὶ στῆς πλατείας τὸ κηπάκι
 Πηγαῖνω ν' ἀνανεύσω γιὰ λιγάκι.
 Οἱ φοιτητὲς κοντὰ μου μαζεμμένοι
 Ἀπάνω στὶς Ἀκτίνες τους σχυμμένοι.
 Ὅλοι τους προχωροῦν στὸν ἴδιο τόνο
 Μὲ βῆμα σταθερὸ μέσα στὸ χρόνο.
 Κι' ἐμένα ποῦ γοργὰ μαζύ τους παίρνουν
 Σ' ὄνειρεμμένες ἐποχὲς μὲ φέρνουν:
 Μονάχος σὲ μιὰ κόψη ξεχασμένος
 Γέρος ἀπ' τὸ καιρὸ σταματημένος
 Τὸν Büchner—δίχως γύρω νὰ κοιτάζῃ—
 Σὲ μιὰ παλῆα μετάφραση διαβάσει
 (Στερνὴ γι' αὐτὸν τῆς ἐπιστήμης λέξη)
 Κι' ἔχει μεσάνυχτα κι' ἀφοῦ πιά φέξι.

Α. ΚΡΕΣΤΟΒΙΤΣ

ΤΟ ΓΑΛΑΖΙΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ὁ ζωγράφος, Θεόδωρος Ἀστροβίτης, ξαπλωμένος στοῦ ἀτελιέ του σὲ μιὰ πολυθρόνα, κοιτάζει τὸ τελευταῖο φύλλο πού κρέμεται στοῦ ἡμερολόγιου. 31 Δεκεμβρίου 1950.

Ἀπόψε τὸ μεσονύχτι, συλλογιέται, ἕνας νέος χρόνος, θ' ἀρχίσει πάλι νὰ τρέχει μ' ἕνα καινούργιο ρυθμὸ.

Τοῦρχειται τότε στοῦ νοῦ ἕνας συρμὸς ἀπὸ ἄσασερ σὲ μιὰ δημόσια ὑπηρεσία, πού ἀνεβαίνει, ἀνεβαίνει, περνάει τὸ τελευταῖο πάτωμα, φτάνει στὴν ὀροφή καὶ τότε ἀκούει κανεὶς τὰ μηχανήματα πού τρίζουν καὶ τὰ κάνουν νὰ γυρίζουν πρὸς τὰ κάτω.

Ὡστε λοιπὸν ἀπόψε τὸ μεσονύχτι θ' ἀκούσει ξανά τοὺς μοχλοὺς τοῦ χρόνου νὰ γυρίζουν. Στήλωσε τὰ μάτια του πάνω στοῦ ἡμερολόγιου ἔτσι ἀκριβῶς ὅπως κυττᾶς μ' ἕνα αἰνιγματικὸ ὕφος κάποιον πού σοῦ κάνει μιὰ ἐρώτηση καὶ δὲν μπορεῖς ν' ἀπαντήσης ἢ δὲ θέλεις νὰ δώσης μιὰν ἀπάντηση.

Τοῦρχειται τὸ νοῦ τὰ χρόνια πού πέρασαν, οἱ ζωγραφιὲς ποῦχε φτιάσει, καὶ τόσες φορὲς εἶχε ἐκθέσει μόνος του ἄλλα καὶ μαζὴ μὲ τόσοις ἄλλους. Κυττάζει ξανά τοὺς πίνακες πού στέκονται ἐκεῖ μισοτελειωμένοι δίχως νὰ τοῦ γεμίζουν τὴν ψυχὴ—ὅμως τὸ μεγάλο ἔργο μου δὲν τὸ ἔφτιασα, συλλογιέται. Καὶ καθὼς βλέπει τὸ ἡμερολόγιου τοῦρχειται στοῦ νοῦ μιὰ ἄλλη ἡμερομηνία· 31 Μαΐου 1951. Θυμᾶται μὲ κάποιον ἀνατάραγμα στὴν ψυχὴ πὼς στὶς 31 Μαΐου 1951 θ' ἀνοίξει ἡ μεγάλη Πανελληνία ἐκθεση καὶ ὡς τότε θὰ πρέπει νὰ ἔχη ἐτοιμάσει τὸ καινούργιο του ἔργο, μὲ τὸ μεγάλο θέμα ποῦχει στοῦ νοῦ. Κι' ὅμως τίποτα δὲν προχωρεῖ. «Ὅλα τοῦτα εἶναι σταματημένα γιατί ἔχουν ξεπέσει μέσα του καὶ μοιάζουν σάν τὰ χλωμά φύλλα πού στέκουν ἀκίνητα καὶ πρασινίζουν ὀλοένα στοῦ νερὸ μιᾶς λίμνης τὸ φθινόπωρο.

Ὁμως ἐκεῖνον τὸν ἕνα, τὸν μεγάλο πίνακα θᾶξει νὰ τὸν ἐκθέσει σ' αὐτὴν τὴν Πανελληνία Ἐκθεση. Μὰ σὲ τοῦτο εἶχε συμφωνήσει κι' ὁ φίλος του. Τοῦ εἶχε πῆ δηλαδὴ πὼς ἤθελε νὰ ζωγραφίσῃ ἕνα μεγάλο θέμα, τὸ ὄραμα τῆς «Φλεγομένης Βάτου», πού εἶδε ὁ Μωῦσης καὶ πὼς ἤθελε μὲ τοῦτον τὸν πίνακα νὰ δώσῃ ἕνα σύμβολο στοῦ λαοῦ πού νὰ τοῦ μιλάῃ γιὰ τὰ χρόνια μας, γιὰ τὴν ἐποχὴ μας.

Ἀλήθεια, τί ἔγινε κείνος ὁ φίλος του; Εἶχε ρθῆ στοῦ ἀτελιέ του ἕνα ἀπόγεμα ντυμένος χακί, γιατί ἦτανε στρατευμένος, καὶ κρατώντας στοῦ χέρι ἕνα βιβλίο. Ἐνα γαλάζιο βιβλίο. Πόσα χρόνια εἶχε νὰ τὸν ἰδῆ! Δὲν θυμότανε καλὰ τί εἶπαν, ἐκεῖνο ὅμως πού τοῦχε μείνει βαθεῖα στοῦ νοῦ ἦταν ἕνα χαμόγελο πού ἀνθίζε στα χεῖλη του, κι' ἔδινε μιὰ λάμψη στὰ μάτια καὶ σ' ὅλο του τὸ πρόσωπο, καὶ γινότανε ἔτσι μιὰ μορφή λαμπερὴ σάν τις φωτεινὲς ἀκουαρέλλες. Κι' ἀκόμα τοῦχαν μείνει στοῦ νοῦ δυὸ μάτια γαλανὰ σάν τὸ βιβλίο πού κράταγε.

Θυμᾶται καλὰ πὼς ἐκεῖνο τὸ γαλάζιο βιβλίο τὸ κράταγε στὰ χεῖρια του μὲ μιὰ περηφάνεια καὶ θυμότανε ἀκόμα μιὰ φράση πού τοῦχε πει: «Ὅταν διαβάσης τοῦτο τὸ βιβλίο θὰ μπορέσης νὰ φτιάσης τὸν μεγάλο πίνακα πού ζητᾶς, τὸ «ὄραμα τῆς φλεγομένης βάτου» πού καίγεται σήμερα.

—Δυστυχῶς δὲν ἔχω τώρα καιρὸ γιὰ νὰ διαβάσω. Πρέπει νὰ ζωγραφίσω, κι' αὐτὸ τὸ θέμα εἶναι τόσο μεγάλο, τόσο δύσκολο. Πρέπει νὰ φύγω κι' ἀπ' τὴν Ἀθήνα, κι' ἀπ' τὰ βιβλία, κι' ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους, νὰ πάω ψηλὰ ἐκεῖ στὰ βουνὰ γιὰ νὰ μπορέσω νὰ πιάσω τέτοιο θέμα. Ἴσως θὰ πρέπει νὰ προσευχηθῶ—νὰ προσευχηθῶ πολὺ, ὅπως κι' ὁ Μωῦσης.

Δὲν ἤξερε κι' ὁ ἴδιος γιατί τόπε τοῦτο τὸ τελευταῖο· θυμᾶται ὅμως πὼς τὸ εἶπε ἀργά-ἀργὰ καὶ τὸ εἶχε τονίσει.

—Ὅταν θὰ προσευχηθῆς, ὅταν θὰ προσευχηθῆς ἀκόμα καὶ δίχως λόγια, στεναγμοὺς ἀλαλήτοις... τότε θὰ μπορέσης νὰ φτιάσης τοῦτο τὸ ὄραμα πού ζητᾶς... τοῦ εἶχε ἀπαντήσει.

Κι' ὅμως ὅταν σκύψω πάνω στὴν ἐποχὴ μας θὰ μπορέσω νὰ τὸ δώσω τὸ μεγάλο σύμβολο.

Τὸν κύτταξε τότε στὰ μάτια καὶ τοῦπε:

—Κείνος πού σήμερα ἀδιαφορεῖ γιὰ ὅσα λέει τοῦτο τὸ βιβλίο, μπαίνει στοῦ περιθώριο τῆς ζωῆς. Καὶ τὸ περιθώριο τῆς ζωῆς γίνεται γι' αὐτὸν τὸ κέντρο τοῦ θανάτου.

Τὸν χαίρετις στὴν πόρτα. Δυὸ χέρια ἐνωμένα, δυὸ ματιὰ πού κονταροχτυπήθηκαν, δυὸ κόσμοι πού ἔμειναν γιὰ λίγο ὁ ἕνας ἀντίκρου στὸν ἄλλον.

Σηκώθηκε ὀλόρθος, ἔσφιξε τὰ δόντια του, συνοφρυώθηκε, ἔκλεισε δυνατὰ τις

χούφτες του και τοῦ φάνηκε τότε πὼς μέσα στὰ χέρια του εἶχε κλείσει τὰ χρώματα καὶ τὶς ἀρμονίες. Κύτταξε τὰ μισοτελειωμένα ἔργα καὶ μὲ μιὰ δύναμι ψυχικὴ ἐπίασε τὸ πινέλο στὰ χέρια του, ἀρπάξε ἔνα, τὸ ἔβαλε πάνω στὸν τρίποδα κι' ἄρχισε νὰ τραβάη γραμμές. Σταμάτησε γιὰ μιὰ στιγμή καὶ τοῦ φάνηκε πὼς σ' αὐτὸν τὸν πίνακα ἔβλεπε τὸν ἑαυτό του. "Ενοιωθε πὼς μέσ' στὶς γραμμές καὶ τὰ χρώματα προσπαθοῦσε νὰ σκεπάσῃ κάτι ποῦ δὲν ἔφευγε ἀπὸ μπροστά του, ὅπως ἡ φλόγα δὲν κρύβεται ἀπὸ τὰ φρίγανα ποῦ τῆς ρίχνεις γιὰ νὰ τὴν σκεπάσῃς. Πόσο μάταιη εἶναι τούτη ἡ προσπάθεια, συλλογίστηκε. Πέταξε τότε τὸ πινέλο σὲ μιὰ γωνία κι' ἔμεινε σκεφτικός.

★

Ἡ σπιτονοικοκυρὰ του, χτύπησε τὴν πόρτα καὶ καθὼς ἀνοίγε βρέθηκε σὲ μιὰ συντροφιά ἀπὸ παιδάκια ποῦ τοῦ λέγανε τὰ κάλλαντα. Ἡ παρέα τῶν παιδιῶν μὲ τὰ σιδερένια τρίγωνα ποῦ κουδουνᾶνε καὶ τὰ ξένοιαστα προσωπᾶκια, γιὰ μιὰ στιγμή τοῦφεραν μιὰ γκριμάτσα, ἔτσι ἀκριθῶς ὅπως ἄθελα σφίγγει κανεὶς τὸ πρόσωπό του ὅταν τὰ παρασιτα ξεσκίζουν μιὰ μελωδία ποῦ ἀκούει στὸ ραδιόφωνο.

Μὰ ἡ ματιά του ἡμέρφε σαν εἶδε μέσα στὴν συντροφιά τους τὸν Βασιλάκη. Τί ἔχει αὐτὸ τὸ παιδάκι, ἀναρωτιέται, ποῦ ὄταν τὸ βλέπῃ νοιώθει μιὰν ἰδιαιτέρη συμπάθεια; Πὼς μοιάζει τοῦτο τὸ παιδί μὲ κάποιο γνωστό του. Κι' ἀλήθεια μὲ ποιὸν μοιάζει τοῦτο τὸ παιδί; Τὸ πλησιάζει καὶ τὸ χαϊδεύει καθὼς ρίχνει ἕνα νόμισμα στὸ κουτί ποῦ κρατᾶει κάποιος.

—Τί κάνει ἡ γιαγιά σου; τὸ ρωτάει.

—Καλὰ εἶναι, τοῦ ἀπαντᾷ καὶ καθὼς ἀπὸ τὴ μισόγυρη πόρτα βλέπει τοὺς πίνακες προχωρεῖ μέσα, ἐνῶ τ' ἄλλα παιδιὰ τραβᾶνε πρὸς τὴ σκάλα.

—Δὲν σ' ἔβλεπα ἄλλοτε, Βασιλάκη, στὴ γειτονιά μας.

—Τώρα ἤρθαμε στὴ γιαγιά, ἔφυγε ὁ μπαμπᾶς μου γιὰ τὸν πόλεμο τῆς Κορέας. Εἶναι ἀξιωματικός, προσθέτει μὲ καμάρι.

Ὁ Θεόδωρος Ἀστροβίτης παρακολουθεῖ τὸ παιδί ποῦ κυττάζει μὲ προσοχὴ τὸν πίνακα μὲ κείνα τὰ δυὸ του γαλανὰ ματάκια σαν τὸ γαλάζιο βιβλίο. Δὲν ξέρει κι' ὁ ἴδιος γιατί τὸ παρακολουθεῖ ἔτσι μὲ κάποια εὐλάβεια λὲς κι' εἶναι, νὰ τοῦ φέρῃ μιὰν ἀποκάλυψη. Ὁ μικρὸς περνᾷ μπροστὰ ἀπὸ κάθε πίνακα καὶ σταματᾷ μπροστὰ στὸν μεγάλο· τὸν κυττάζει ἀπ' ὅλες τὶς μεριές, στέκεται λίγη ὥρα μπροστὰ του, τὸν παρατηρεῖ μὲ τενωμένα μάτια. "Υστερὰ ρίχνει τὰ μάτια σ' ἕναν ἄλλο, κατόπιν προχωρεῖ πρὸς τὸ πέρα, καὶ ξαναγυρίζει σὲ τοῦτον τὸν μεγάλο πίνακα.

—Σ' ἀρέσει, Βασιλάκη;

—Νὰ βάλετε καὶ τοὺς στρατιῶτες μας ποῦ πολεμᾶνε στὴν Κορέα.

—Πὼς ὄπτες;

—Νὰ βάλετε καὶ τοὺς στρατιῶτες μας.

—Μὰ δὲν τοὺς παίρνει ἐδῶ, Βασιλάκη.

—Νά... ὅπως εἶναι τὸ βουνὸ καὶ τούτη ἡ δυνατὴ φλόγα... νὰ ἐδῶ... ἐδῶ κάτω νὰ τοὺς βάλετε.

—Πὼς σοῦρθε τούτη ἡ σκέψη, Βασιλάκη;

Ὁ Βασιλάκης δὲν τοῦ δίνει ἀπάντηση, ξανακυττάζει τὸν πίνακα... «Ὁμως νὰ βάλετε καὶ τοὺς στρατιῶτες μας ποῦ πολεμᾶνε στὴν Κορέα!»

Ὁ ζωγράφος τὸν κυττάζει μὲ ἀπορία.

«Γιατί, Βασιλάκη, νὰ βάλω στρατιῶτες;»

—Βά...σι...λά...α...κη... ἀκούγεται ἡ φωνὴ τῆς γιαγιάς, κι' ὁ Βασιλάκης ξαφνίζεται καὶ κάνει νὰ φύγῃ. Ὁ ζωγράφος τὸν πιάνει. «Γιατί, Βασιλάκη, πὲς μου, γιατί;»

—Θὰ σὰς πῶ ἄλλοτε.

—Ἐλα, πὲς μου καὶ θὰ σοῦ πάρω ἕνα δῶρο. Ἀλήθεια, τί δῶρο θέλεις νὰ σοῦ πάρω;

—Μὲ φωνάζει ἡ γιαγιά μου τώρα, τοῦ λέει, καὶ τρέχει πρὸς τὴ σκάλα.

Ὁ ζωγράφος καθὼς κυττάζει πάλι τοὺς πίνακες νοιώθει σὰν νὰ τοὺς σκεπάζῃ μιὰ καταχνιά. Μπερδεμένα εἶναι ὅλα μέσα στὸ νοῦ του, μέσα στὴ ψυχὴ του. Θυμᾶται τοὺς ἀεροπόρους ποῦ ταξιδεύουν μέσα στὰ σύννεφα. Ὁρατότης μηδέν. Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ σκεφτῇ πιά. Τὰ λόγια ποῦ τοῦπε τὸ παιδί, γιόμισαν μὲ περισσότερη δὲμίχλη τὸ δωμάτιο. Πλησιάζει στὸ παραθύρι καὶ ρίχνει τὴ ματιά του στὸ δρόμο. Βλέπει τὰ παιδιὰ ποῦ γυρίζουν χαρούμενα, γιὰ νὰ ποῦνε τὰ κάλλαντα, τὶς νοικοκυράδες ποῦ ἐτοιμάζουν τὸ σπιτικό τους, τὰ γλυκὰ καὶ τὶς πῆτρες ποῦ κουβαλοῦν οἱ κοπέλλες, ἄλλους ποῦ γυρίζουν ἀπ' ἔξω μὲ λουλούδια καὶ δῶρα. "Ἀνοίξε τότε διάπλατα τὰ παραθυρόφυλλα γιὰ ν' ἀναπνεύσῃ. Ἀκούει τὴ βοῆ τῆς Ἀθήνας. Νοιώθει τότε μιὰ ἀνάγκη νὰ βγῇ ἔξω. Νὰ χαθῇ μέσα στὸν κόσμο. Ποιὸς ξέρει, τοῦτος ὁ κόσμος, ἡ πρωτοχρονιά, ὁ χρόνος ποῦ ἀπόψε τὸ μεσονύχτι θ' ἀκούσῃ ν' ἀνεβαίνῃ-ν' ἀνεβαίνῃ καὶ νὰ γυρνᾶνε οἱ μοχλοὶ του, θὰ μπορούσαν ἴσως νὰ τοῦ δώσουν ἕνα θέμα καινούργιο, ἴσως καὶ τὸ μεγάλο του θέμα.

Κεῖνη τὴν ὥρα εἶδε τὸν Βασιλάκη ποῦ τὸν κρατοῦσε ἡ μαμά του ἀπὸ τὸ χέρι. "Α!... εἶναι καὶ τὸ δῶρο τοῦ Βασιλάκη ποῦ πρέπει νὰ πάρω, σκέφτηκε.

Σὲ λίγο χάθηκε μέσα στὸν κόσμο. Περπάτησε, γύρισε μέσα στοὺς δρόμους. Γιὰ μιὰ στιγμή στάθηκε καὶ καθὼς βλέπει τὰ παιδάκια, τοὺς γονεῖς. τοῦτο τὸν κόσμο ποῦ γυρνᾷ, θυμᾶται καὶ πάλι τὸν Μωϋσῆ ποῦ εἶχε ὀδηγήσει ἕναν κόσμο κάποτε,

καὶ πού κάποιο μήνυμα εἶχε φέρει σ' ἓνα σκλαβωμένο λαό.

★

Μέσα στὸ ἀτελιέ του ὁ Θεόδωρος Ἄστροβίτης δὲν κυττάζει κανένα ἀπὸ τοὺς πίνακές του, μὰ ἡ ματιά του τοὺς ἔχει κλεισθεὶς ὅλους καθὼς περπατᾷ τὴν ἄκρη τοῦ γιὰ νὰ πιάσῃ τὸ θέμα του, ν' ἀνταμώσῃ τὸ ὄραμα τῆς «φλεγόμενης βάτου».

Νὰ ἡ γρηοῦλα πού ἔμενε στὸ σπίτι τῆς γιομάτῃ βαθεῖας ρυτίδες καὶ καύμοις. Δὲν τῆς εἶχε μιλήσει ποτέ. Κάποτε καθὼς κατέβαινε τὴ σκάλα ἀπ' τὸν ξύλινο ἐξώστη στὸ ἰσόγειο μὲ τὸ χωματένιο πάτωμα, ἔκει στὴ γωνιά τὴν εἶδε νὰ προσεῦχεται καὶ στάθηκε γιατί τὴ ματιά του τὴν ἔδεσε ἡ ζωγραφιὰ τοῦ ὄθελπε. Ἄπ' τὸ μισοκαῦμένο παραθύρι ἡ φωτιά τοῦ ἡλίου περνᾷ καὶ πέφτει ἀπάνω τῆς καὶ τοῦ θυμίζει τὸ ὄραμα τοῦ Χωρήθ. Τὴ βλέπει πού προσεύχεται, μόνο πού δὲν κλαίει. Οἱ ρυτίδες τῆς γίνονται πιὸ βαθεῖες. Μὲ πόσο πόνο προσεύχεται! Τὴν ἴδια ὅμως στιγμὴ θυμᾶται πὼς τούτῃ τὴν ὥρα πού βασιλεύει πρέπει νὰ πάῃ ἐκεῖ πάνω στὸ βουνό. Τούτῃ τὴν ὥρα μέσα ἀπ' τοὺς βράχους οἱ βυσινιῆς δέσμες τοῦ ἡλίου πέφτουν μέσα στὰ βᾶτα τοῦ γκρεμοῦ. Ἐκεῖ θὰ κάτῃ καὶ θὰ διαβάσῃ πάλι τὸ κομμάτι πού ὁ Μωϋσῆς εἶδε τὸ ὄραμα τῆς «φλεγόμενης βάτου». Τῶχει διαβάσει τόσες φορές πού τὸ ξέρει ἀπ' ἑξῶ. Ἡ γρηοῦλα προσεύχεται μὲ τόσο πόνο....

Ἡ μορφή τῆς τὸν παρακολουθεῖ. Τὴν βλέπει καὶ θυμᾶται τὴ φράση τοῦ φίλου του: «Ὅταν προσευχηθῆς, προσευχηθῆς πολὺ, ἀκόμη καὶ χωρὶς λόγια, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις... θάχῃς ἰδίῃ τὸ ὄραμα πού ζητᾷς».

Μὰ τοῦτο πού νοιώθει σαράντα μέρες τώρα κυττάζοντας τὶς φλόγες τοῦ ἡλίου πού καίνε τὰ βᾶτα τοῦ γκρεμοῦ, δὲν εἶναι προσευχὴ δίχως λόγια;

Καθὼς προχωρεῖ ἀνταμώνει τὸ μικρὸ τσοπανόπουλο νὰ διαβάξῃ στὸν ὄχτο μῆς βατουλιάς, ἓνα σχολικὸ βιβλίο. Τὰ πρόβατα βόσκουν κι' ἐκεῖνο διαβάζει. Νὰ μὴ καινούργια ζωγραφιὰ, λέει μέσα του, καθὼς πλησιάζει τὸ παιδί.

—Τί κάνεις, μικρέ;

—Βόσκω τὰ πρόβατα. Δὲν ἔχει χορτάρι τὸ ἔρμιο ἐκεῖ κάτω. Κάκηκε τοῦτο τὸ κομμάτι πού βλέπεις τοῦ λόγου σου. Ἄπὸ κεῖ κάτω μέχρι κεῖ σ' ἀπάνω ἦτανε δάσος. Μιὰ μέρα γινότανε μάχη. Νὰ ἐκεῖ ἦτανε οἱ χωριανοὶ μας καὶ πολεμάγανε. Τὸ λέει καὶ λάμπουν τὰ μάτια του. Ἄπὸ κεῖ, μέσ' ἀπ' τὸ δάσος ἐρχότανε οἱ κατασπλιάδες. Ὁ στρατὸς ἦτανε στὸ ἄλλο χωριό. Ὁρα τὴν ὥρα νομίζαμε πὼς θὰ

μποῦνε μέσα στὸ χωριὸ μας οἱ ἀντάρτες. Ἐμεῖς τὰ παιδιά, οἱ γέροιοι κι' οἱ γυναῖκες ἤμασταν μαζεμένοι στὴν ἐκκλησιά. Εἴχαμε κερῶσει καὶ κάναμε τὸ σταυρὸ μας. Ἄ... Ἄν σπάγαμε οἱ δικοὶ μας... τότε ἔσκασε μιὰ ὄβριδα μέσα στὸ δάσος, πήραν φωτιά τὰ πυρομαχικὰ ποῦχαν κρύψει οἱ συμμορίτες κι' ἀνάψε τότε καὶ λαμπάδιασε τὸ δάσος σὰν καμίνι κι' ἔκαιγε δίχως νὰ σβῆνῃ. Ποῦ νὰ περάσουν πιά ἀπ' ἐκεῖ οἱ κατασπλιάδες. Καιγότανε τὰ δάσος, καιγότανε καὶ λαμπάδιαζε ὡς ἀργά. Ὑστερα ἔπιασε μπόρα καὶ σβῆστηκε ἀλλὰ τότε εἶχε ρθῆ ὁ στρατὸς μας.

Κάψανε τότες, νὰ κείνο τὸ χωριό, κι' ἔπιασε φωτιά κι' ὁ κάμπος, καὶ λαμπάδιασε, κι' ἔκαιγε-κι' ἔκαιγε, κι' ὁ ἥλιος χτύπαγε πάνω στῆς ἐκκλησιάς τὰ τζάμια κι' ἔλαμπαν λές καὶ πετοῦσαν φλόγες. Κεῖνη τὴν ὥρα ὅλα εἶχανε λαμπάδιασει.

Ὁ μικρὸς παίρνει βαθεῖα ἀναπνοὴ καὶ κυττάζει τὸ βιβλίο του. —Καιγότανε ἡ βατουλιά, λέει τὸ βιβλίο μου, ἄκου πὼς τὸ λέει, καιγότανε-καιγότανε καὶ δὲ χῶνευε ἡ φωτιά καὶ εἶδε ὁ Μωϋσῆς καὶ πῆγε κοντὰ καὶ ἄκουσε τὴ φωνή... Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔπαψε νὰ μιλά. Καὶ μῆς πήρανε ἄλλη μέρα τὰ παιδιά μας. Ἐγὼ ἔλειπα στὴν γιὰ γιὰ μου σὰ κάτω σὲ κείνο τὸ χωριό. Μᾶς πήρανε τὰ παιδιά τοῦ χωριοῦ, ὅλους τοὺς φίλους μου, καὶ κάνε νὰ δακρῶσῃ καὶ πὼς τὰ μάτια του παίρνουν τὸ βυσινὶ χρῶμα τοῦ ἡλίου... Καὶ κάψανε τὸ χωριό μας, κύττα νὰ, κάψανε καὶ τὸ σχολεῖό μας. Ἐκεῖ σὲ κείνη τὴν πόρτα κρεμάσανε τὸ δάσκαλ.

★

Ἐκεῖ στὸ γκρεμὸ, σαράντα μέρες κοντὰ τώρα, προσπαθοῦσε νὰ πιάσῃ τ' ὄραμα τῆς «φλεγόμενης βάτου» γιὰ νὰ κατέθῃ στὴν Ἀθῆνα νὰ δώσῃ τὸ μήνυμα στὸ λαό. Καὶ κατέθηκε μιὰ μέρα δίχως νάχη ἀνταμώσει κείνο τὸ ὄραμα, ὁ ζωγράφος.

Ὅταν ἔφευγε τὸν ρώτησε ἡ γρηοῦλα: «Τί ἔχεις παιδάκι μου κι' εἶσαι στενοχωρημένος;» Τοῦρθε νὰ θυμώσῃ γιατί ἔδειχνε πὼς ἦταν στενοχωρημένος. «Ἐ, ἐμεῖς, πού μᾶς καίει ὁ καῦμος, τοῦ εἶπε, νοιώθουμε τὶς φλόγες τῶν ἄλλων. Ἐμᾶς μᾶς πήρανε τὰ παιδιά πέρα ἀπ' τὰ σύνορα».

Τότε τὴν κύτταξε στὸ πρόσωπο καὶ στὰ μάτια τῆς εἶδε πὼς ἔκαιγε ἡ λάμψη τοῦ καῦμοῦ.

Φλόγες... φλόγες... βγάζανε ὅλα τὰ πρόσωπα πού ἀντάμωνε ὅταν κατηφόριζε ἀπ' τὸ χωριό. Εἴχαν ὅλοι τὴν ἴδια φλόγα στὰ μάτια. Ἐκαιγε μέσα τους ὁ ἴδιος καῦμος.

Ἔτσι ξαναγύρισε πάλι στὴν πόλη.

Σκεφτόταν πάλι ἐκεῖ πάνω τὸ καμμένο δάσος, τὸ γκρεμὸ μὲ τὰ βᾶτα πού τὰ καίει ὁ ἥλιος μὲ τὶς πορφύρες τοῦ κάθε ἀπόγεμα, τὰ γκρεμισμένα χωριά καὶ τοῦρθε στὸ

νοῦ πὼς πέρα-πέρα σὲ μιὰ μακρυνὴ γῆ δυὸ κόσμοι συγκρούονται. Ἐκεῖ κάτω τὰ πυροβόλα μουγκρίζουν μέσα στὴ νύχτα καὶ φλόγες-φλόγες ξεπετιοῦνται ἐκεῖ στὸ Ταγκόγκ.

*

Ὁ Φλεβάρης ὀλοένα καὶ προχωρεῖ, φεύγει, φεύγει.

Λοιπὸν ποιоὺς πίνακες θὰ παρουσιάσῃ στὴν ἔκθεση ποῦ θ' ἀνοίξῃ στὶς 31 Μαΐου; Ἔτσι τοῦρχειται νὰ τοὺς ἐκθέσῃ μισοτελειωμένους ὅπως εἶναι. Δὲ θάβῃ τοῦτο μιὰ πρωτοτυπία; εἶναι κι' αὐτὴ ἡ συννεφιά ποὺ σκεπάζει μέρες τώρα τὸν οὐρανὸ. Δὲν ξαστερῶναι νὰ ἀνοίξῃ τὸ γαλάζιο ξάγχαντο. Ὡς τόσο μιὰ δέσμη βυσσινιῆς ἀκτίνες ξεπερνοῦν τίς σταχτιές κουρτίνες τοῦ οὐρανοῦ καὶ χτυπᾶνε μέσα ἀπ' τίς κουρτίνες τοῦ ἀτελιῆ τὸ ἔργο ποὺ ζωγραφίζει. Τοῦτο τὸ δράμα τόβλεπε σαράντα μέρες, ἐκεῖ στὰ βουνά, μὰ δὲ μπόρεσε νὰ πιάσῃ τὸ νόημα τῆς ζωγραφιάς.

Ἀνηφορίζει πάλι ἡ σκέψη του ἐκεῖ στὸ γκρεμισμένο χωριό, στὰ ἐρείπια, στὸ καῦμένο δάσος, στὴ γοηυλὰ μὲ τ' ὄργωμένο πρόσωπο.

Σηκώνεται καὶ θηματίζει. Γιά μιὰ στιγμή ἀκουμπᾶει στὴ γωνιά τοῦ παραθυριοῦ καὶ κυττάει τὰ παιδιὰ ποὺ ξένοιαστα παίξουν στὸ δρόμο. Τιτιθίζουν ὅλα γύρω ἀπὸ τὸ παιγνίδι τους.

Κι' ὅμως ἐκεῖ κάτω στὴν Κορέα τὸ αἷμα ζωγραφίζει παπαρούνες πάνω στὸ χιόνι. Ἐκεῖ κάτω δυὸ κόσμοι χτυπιοῦνται. Ὁ Βασιλάκης ἀπόψε δὲν παίζει. Καθισμένος στὸ κατῶφλι τοῦ σπιτιοῦ του κάτω ἀπ' τὸ δεξί του χέρι κρατᾶει ἕνα βιβλίο. Μὲ τὸ ἀριστερὸ του χερᾶκι βγάζει μύγδαλα καὶ σταφίδες ἀπ' τὴν τσεπούλα του καὶ τρώει. Μὰ ὁ νοῦς του εἶναι ἄλλο. Τὰ δυὸ μεγάλα γαλανὰ μάτια του τεντωμένα κυττάζουν τὰ παιδιὰ κι' ἀπ' ἐκεῖ φτερουγᾶνε στὸν οὐρανὸ καὶ φτάνουνε πέρα μακριὰ ἐκεῖ στὸ Ταγκόγκ.

Ἀλήθεια, γίνονται σκληρὲς μάχες ἐκεῖ κάτω.

Τὰ μαλλάκια του χτενισμένα, στέκουν ἀπείραχτα ὅπως ἔχουν στεγνώσει πάνω στὸ μέτωπό του, ὅπως μαραμμένα εἶναι καὶ τὸ προσωπάκι του ἀπὸ κάποια ἔγνοια. Σκοτώνονται τόσο ἐκεῖ κάτω.

Ἀλήθεια, ξέχασα νὰ τοῦ πάρω καὶ τὸ δῶρο, σκέφτεται. Καὶ τί θὰ τοῦ πῶ τώρα; Ὅμως κείνα τὰ δυὸ γαλανὰ μάτια δὲν κρατᾶνε κακία.

—Καλῶς τὸ Βασιλάκη. Θὰ μὲ μαλώσῃς ποὺ ξέχασα νὰ σοῦ πάρω τὸ δῶρο; Ὅμως δὲν τὸ ξέχασα. Ἀλήθεια, Βασιλάκη, τί δῶρο θέλεις νὰ σοῦ πάρω;

Τὸν κυττάει καὶ μιὰ ἀπόχρωση μελαγχολίας σκεπάει τὰ δυὸ του μάτια.

—Νὰ ζωγραφίσετε τὸν πατέρα μου.

—Καὶ βέβαια θὰ τὸν ζωγραφίσω. Θὰ τοῦ φτιάσω ἕνα μεγάλο πίνακα. Νὰ μοῦ φέρῃς μιὰ φωτογραφία του... Καὶ ποῦ εἶναι τώρα ὁ πατέρας σου;

—Νὰ ἐδῶ κάτω εἶναι. Τοῦ δείχνει ἕνα μέρος ἀπὸ κείνον τὸν μεγάλο πίνακα. Νὰ ἐδῶ κάτω νὰ τὸν ζωγραφίσῃς. Ἐδῶ στὰ βουνά τῆς Κορέας. Δὲν εἶπαμε νὰ ζωγραφίσετε στρατιῶτες ἐδῶ;

Δὲν θέλει νὰ κόψῃ τὸν ἀέρα τοῦ μικροῦ καὶ τοῦ ἀπαντάει: Μὰ δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ μὲ τὸ νοῦ μου αὐτὸ ποῦ μοῦ εἶπες.

—Ἐκάματε τὴν προσευχή σας;

Τοῦτα τὰ δυὸ γαλανὰ μάτια τὸν τρομάζουν καὶ δὲν θέλει νὰ τὸν ρωτήσῃ. Δὲν ξέρει κι' ὁ ἴδιος γιατί. Τώρα θυμήθηκε πάλι τὸ Μωϋσῆ ποὺ σταμάτησε ὅταν ἄκουσε τὴ φωνὴ μὲσα ἀπ' τὴ «φλεγόμενη βάτο».

Νὰ ἐδῶ κάτω νὰ ζωγραφίσετε τοὺς στρατιῶτες μας.

—Ναί, Βασιλάκη, νὰ τοὺς ζωγραφίσω, ἀλλὰ γιατί;

—Νὰ ἐδῶ τούτη ἡ φλόγα ποὺ βλέπετε εἶναι ἡ φωτιά ποὺ εἶδε ὁ Μωϋσῆς κι' ἄκουσε τὴ φωνή.

—Τὴν ξέρεις αὐτὴ τὴν ἱστορία, Βασιλάκη;

—Ναί, προχτὲς μᾶς τὴν εἶπε ὁ δάσκαλος. Μοῦ τὴν εἶχε διηγηθῆ καὶ ἡ γιαγιά μου μιὰ μέρα. Τότε τὴν εἶχα εἰπῆ στὸν πατέρα μου. Μπράβο... Μπράβο, μοῦ εἶπε... Κι' ὕστερα γύρισε στὴ μητέρα μου καὶ τῆς εἶπε. Τοῦτο τὸ θαῦμα τῆς βάτου εἶναι σήμερα ἡ Ἑλλάδα. Δέκα χρόνια τώρα λαμπαδιάζει καὶ δὲν καίγεται. Ὑστερα χαμήλωσε τὸ κεφάλι, ἔριξε τὰ μάτια του σὲ τοῦτο τὸ βιβλίο, κι' εἶπε στὴ μητέρα μου. Νὰ διαβάζανε ὅμως τοῦτο τὸ βιβλίο! τὰ λέει ὅλα!

Ὁ Θεόδωρος Ἀστροβίτης θαμνωμένος τώρα καθὼς ἀθελά του κυττάει τὸ ἡμερολόγιο, σκέφτεται. Κι' ὅλο τόλεγα πὼς σήμερα ποὺ τελειώνει πάλι ὁ μῆνας, θάρχότανε ὁ φίλος μου. Νὰ λοιπὸν τὸ «Γαλάζιο Βιβλίο», γαλάζιο σὰν τὸν οὐρανὸ τῆς Ἑλλάδας, σὰν τὰ γαλανὰ μάτια τοῦ φίλου του. Πόσο τοῦ μοιάζει τοῦτο τὸ παιδί, συλλογιέται. Ἀπλώνει τὰ χέρια του μὲ λαχάρρα καὶ τοῦ παίρνει τὸ βιβλίο καὶ τὸ κυττάει μὲ εὐλάβεια. Διαβάζει τὸν τίτλο: «Γιὰ Μιὰ Καινούργια Ἑλλάδα». Ποῦ τὸ βρήκες Βασιλάκη;

Μοῦ τῶδωσε μιὰ κυρία νὰ τὸ πάω στὴ μητέρα μου' τῆς τὸ εἶχε δώσει νὰ τὸ διαβάσῃ.

—Ἀφησέ το καὶ σὲ μένα.

—Ἄ, νὰ τὸ διαβάσετε καὶ σεῖς. Ὁ πατέρας ἔλεγε τῆς μητέρας, ποῦ ἕνας φίλος του ζωγράφος δὲν θὰ μπορούσε νὰ φτιάσῃ μιὰ ζωγραφιά, ποὺ προσπαθοῦσε νὰ ζωγραφίσῃ, γιατί τοῦ εἶπε πὼς δὲ θὰ διαβά-

ση τούτο τὸ βιβλίο. Νὰ ἐδῶ κάτω πολεμάει ὁ πατέρας μου. Ἐδῶ κάτω καίγεται ἡ Ἑλλάδα μας. Λοιπὸν θὰ ζωγραφίσετε τὸν πατέρα μου;

—Ναί, Βασιλάκη, θὰ τὸν ζωγραφίσω.

—Νὰ σὰς φέρω τὴ φωτογραφία του;

—Ἄντι τὸν πατέρα μου τὸν ξέρω τὸν πατέρα σου, τὸν περιμένα νὰρθε κάθε φορὰ πὸ τελείωνε ὁ μῆνας. Μὰ ἦρθε σήμερα. Μοῦ εἶχε τάξει πὸς θάρρηθι.

—ἦρθε σήμερα;

—Ναί, ἦρθε, παιδί μου, καὶ στάθηκε ἐδῶ μπροστά μου, ψηλὸς μὲ δυὸ μάτια γαλανὰ καὶ ἔλαμπε τὸ πρόσωπό του.

—ἦρθε ἐδῶ ὁ πατέρας μου;

Τοῦ χαϊδεύει τὸ προσωπάκι.

—Δὲν μπορεῖς, καλὸ μου παιδί, νὰ καταλάβῃς τί λέω. Ἔχεις δίκιο, ὁ πατέρας σου πολεμάει στὴν Κορέα.

—Θέλετε νὰ πῆτε πὸς τοῦ μοιάζω; Πολοῖ μου τὸ νῆνε αὐτό.

—Βα...σι...λά...α...κη, ἀκούγεται ἡ φωνὴ τῆς γιαιγιᾶς καὶ ὁ μικρὸς φτερουγάει πρὸς τὴ σκάλα.

Νοιώθει τὴν ψυχὴ του ὀλοένα νὰ πλαταίνῃ, ὁ Θεόδωρος Ἀστροβίτης. Θέλει νὰ δῇ τὸν ὀρίζοντα. Νοιώθει νὰ πνίγεται ἐδῶ μέσα. Τοῦ φαίνεται πὸς ἀσθμαίνει κυνηγώντας κάποιο ὄραμα πὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ φάσῃ.

Ἄρθος τώρα κι' ἀκουμπισμένος στὸ παραθύρι ρίχνει τὴ ματιὰ του στὸ δρόμο. Τὰ μάτια του πέφτουν πάνω στὸ Βασιλάκη. Εἶναι ὀρθὸς καὶ κυττάζει πέρα-πέρα, τὸν ἥλιο πὸ βασιλεύει. Ἡ γιαιγιὰ του πίσω του ὀρθὴ ἔχει περάσει σταυρωτὰ τὰ δυὸ χέρια τῆς πάνω στὸ στήθος του καὶ τοῦ κρατᾷ σφιχτὰ τὶς χουφτεῖς τῶν χειρῶν του.

Τούτῃ ἡ γρηοῦλα πόσο μοιάζει μὲ κείνη ποῦχε ἴδιῃ στὸ χωριό. Στὸ πρόσωπό τῆς, στὰ μάτια τῆς, καίει ἡ ἴδια φλόγα. Κρατᾷ σφιχτὰ τὸ ἔγγονάκι τῆς, μὰ ἐκεῖ στὸ Ταγκόγκ ἕνα παιδί τῆς Ἑλλάδος προχωρεῖ μέσα στὶς φλόγες.

Τὰ παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος προχωροῦν. Καίγεται ἡ Ἑλλάδα ἐκεῖ κάτω.

Καίγεται ἡ Ἑλλάδα μέσ' στὶς καρδιές τῶν μαννάδων... ἡ Ἑλλάδα πὸ λαμπαδιάζει δέκα χρόνια τώρα.

Ἔ... ἡ Ἑλλάδα, ἡ φλεγόμενη Ἑλλάδα. Καθὼς παραμερίζει ἀπ' τὸ παραθύρι, μιὰ δέση ἀπὸ ρόδινες φλόγες τοῦ ἥλιου πὸ βασιλεύει περνοῦν πάνω ἀπ' τὸν μισοτελειωμένον πίνακα καὶ πέφτουν σὲ κείνο — τὸ Γαλάζιο Βιβλίο.

Θυμᾶται ἐκεῖ τὸ βουνό, τὸ γκρεμό, πὸ τὰ βᾶτα κάθε μέρα τέτοια ὥρα τᾶκαιγε ἡ φλόγα τοῦ ἥλιου.

Πὼς λάμπει μέσα στὸ ρόδινο φῶς τοῦτο τὸ βιβλίο! Πόσα λέει! Τώρα νοιώθει πὸς τοῦτο τὸ βιβλίο εἶναι ἡ φωνὴ τῆς φλεγόμενης Ἑλλάδας.

Ξαναδιαβάζει τὸν τίτλο του: «Γιὰ Μιὰ Καινούργια Ἑλλάδα».

Τοῦρχει νὰ γονατίσῃ καὶ νὰ λύσῃ τὰ παπούτσια του ὅπως ὁ Μωϋσῆς. Μέσα στὸ νοῦ του λάμπει τὸ ὄραμα μιᾶς Ἑλλάδας πὸ ἔρχεται, μιᾶς Ἑλλάδας πὸ βγαίνει μέσα ἀπ' τὶς φλόγες.

Τώρα νοιώθει τὰ λόγια τοῦ φίλου του πὸ τοῦχε πῆ: «Ὅταν προσευχηθῆς... στεναγμοὶ ἀλαλήτοις...».

Θυμᾶται ἐκείνη τὴ γρηοῦλα ἐκεῖ πάνω στὸ βουνό πὸ δὲν τῆς εἶχε μιλήσει ποτέ. Ποῦ δὲν τὴν εἶχε ρωτήσῃ γιὰ τὸν καῦμό τῆς, τὶς μορφές πὸ τὸν κυττάζανε μὲ λαχτάρια ὅταν ἔφευγε καὶ στὰ μάτια τῆς ἔκαιγε ὁ καῦμός γιὰ τ' ἀρπαγμένα παιδιὰ. Σκέφτεται τὶς γέρικες ἄδειες ἀγκαλιές πὸ κατεροῦν τὰ ἔγγονάκια τῶν νὰ γυρίσουν καὶ τοῦρχονται τώρα στὸ νοῦ οἱ φλόγες... οἱ φλόγες... τὰ καῦμένα χωριά, τὰ δάση, οἱ φωτιές τῆς μάχης, οἱ φλόγες μέσα στὰ σπίτια, μέσ' στὶς μορφές γιὰ τ' ἀρπαγμένα παιδιὰ πὸ ἀγρυπνοῦν μέσα στὴ νύχτα πέρα ἀπ' τὰ σύνορα κυττάζοντας τὴν Ἑλλάδα, τὰ καφτὰ δάκρυα, ἡ φλόγα τοῦ λαοῦ πὸ μέσα του καίει ὁ καῦμός, ἕνας καῦμός πὸ τὸν δυναμώνει σάν τ' ἀτσάλι καὶ δὲν τοῦ καίει τὰ φτερά, οἱ φλόγες ἐκεῖ στὸ Ταγκόγκ κι' ἀκόμα οἱ φλόγες πὸ κυκλώνουν καὶ πάλι τὴν Ἑλλάδα στὰ σύνορά τῆς.

Μιὰ φλόγα ἀνάθει μέσ' στὴν ψυχὴ του καὶ ἕνα δάκρυ καφτὸ ἀνεβαίνει τώρα στὰ μάτια πὸ κατρακυλάει στὸ πάτωμα. Ἔ... πόσο τοῦτο τὸ δάκρυ, γλυστράει γλυκὰ στὰ βλέφαρά του καὶ τοῦ ἀπαλαίνει τὴν ψυχὴ!

Τώρα νοιώθει τ' ὄραμα τῆς «φλεγόμενης βᾶτου». Ἔ... Θεέ μου, εἶναι τόσο βαρὺ τοῦτο τὸ θέμα. Πὼς νὰ τὸ κρατήσῃ πάνω στοὺς ὤμους του; Πὼς μπορεῖ νὰ γίνῃ ἕνας πίνακας πὸ νὰ εἶναι φλόγα κι' ὄραμα καὶ μῆνυμα γιὰ ἕνα λαό;

Ἔ... ἐκεῖ στὸ Ταγκόγκ λαμπαδιάζει ἡ Ἑλλάδα. Ἐκεῖ κάτω οἱ λόγες πὸ χτυπιόνται πετοῦν ἀστραπές μέσα στὴ νύχτα καὶ ἕνα μῆνυμα μέσα ἀπ' τοὺς κερανοὺς τῶν πυροβόλων φτάνει ὡς τὰ πέρατα τῆς γῆς.

Λαμπαδιάζει ἡ Ἑλλάδα καὶ πάλι.

Ἔ... τ' ὄραμα τῆς «φλεγόμενης βᾶτου», τ' ὄραμα τῆς φλεγόμενης Ἑλλάδας...

Ο « ΑΡΜΟΔΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ »

Ἀφιερώνεται στὸν «ἀγνωστο δημόσιο υπάλληλο». Τὴν ἡρωϊκὴ μορφή ποὺ ἀθόρυθα, μὲ τόσες θυσίες κρατᾶει ὄρθιο τὸ κρατικὸ οἰκοδόμημα, ὑπηρέτης αὐτός—εἶτε τὸ ξέρει εἶτε ὄχι—τοῦ Πνεύματος. Τὸ «θέατρο» αὐτὸ τὸ ἔγραψε στὴ ζωὴ ἕνας τέτοιος υπάλληλος. Καὶ γι' αὐτόν (τώρα δὲν ζῆ πιά) ὅς εἶναι τὸ κομμάτι αὐτὸ ἕνα μικρὸ μνημόσυνο...

Ἄγγελικὴ Ἀθανασίου. Ἐνα φτηνὸ τοῖ-
τι τὸ λούσο της. Παλάμες βασιανισμένες.
Νύχια φαγωμένα ἀπὸ τὴν χοντροδουλειά.
Μιά ἀσημένια βέρα στὸ δάκτυλο. Καὶ ἡ
ἐγκαρτέρησις τοῦ φτωχοῦ στὸ πρόσωπο.
Στὸ σπῆτι μωρὸ καὶ γρη῏ μητέρα. Στὸ
στρατὸ ὁ προστάτης τους...

Ἦλθε ἡ σειρά της τώρα, νὰ προσεγγίσῃ
τὸ τραπέζι τοῦ υπαλλήλου στὸ δημόσιο
γραφεῖο ποὺ «δέχεται»...

Τάκ-τάκ, ἡ καρδιά της. (Ἀντικρῶζει τὸ
Κράτος ἢ φτωχούλα!) Κι' ἔχει ἔλθει τό-
σες φορές!

Στήριξε δειλὰ τις ἄκρες τῶν δακτύλων
της στὸ μεγάλο τραπέζι. Πίσω του, ἕνα
θαμπὸ πρόσωπο. Βλέφαρα νυσταγμένα.
Τὸ κεφάλι γυρτὸ ἔμπρός.

Ὁ «ἀρμόδιος υπάλληλος»...

Σήκωσε νωθρὰ τὰ φρύδια καὶ τὸ βλέμ-
μα του, ζαρώνοντας τὸ μέτωπο, καὶ τὴν
ρώτησε γιὰ δεύτερη φορά τὸ ὄνομά της.

—Μὰ σὰς εἶπα.. Ἄγγελικὴ Ἀθανασίου...

—Ἄ, ναι....

Τὴν ξανακύτταξε:

—Καὶ τί θές;

Ἄναστέναξε ἐκείνη, κουρασμένη:

—Ἐκεῖνο τὸ πιστοποιητικό...

Ὁ υπάλληλος χασμουρήθηκε, τέντωσε
τὰ πόδια κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι καὶ ρώτη-
σε νυσταγμένα:

—Ἀριθμὸ ἔχεις;

Ἀκούμπησε ἐκείνη στὸ στομάχι της ἕ-
να ἄθλιο μαῦρο τσαντάκι, ποὺ κρεμόταν
στὸ ἄριστερὸ της χέρι, τὸ ξεκούμπωσε καὶ
σκάλισε μέσα. Τέντωσε ἔπειτα τὸ χέρι μ'
ἕνα χαρτάκι στὴν ἄκρη τῶν δακτύλων της:

—Ὅριστε...

Ἐνας ξεραγκιανὸς υπάλληλος μὲ σου-
θλερὴ μύτη ὄρμᾳ μὲ θάρρος στὸ γραφεῖο,
τοὺς διακόπτει, παραμερίζει τὴν γυναίκα
καὶ ἀγκαλιάζει τὸν συνάδελφό του. Μὲ τὸ
ἄριστερὸ χέρι τοῦ δείχνει μιὰ ἀίτησι καὶ
τοῦ ἐξηγεῖ στὸ αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι. Ἐπειτα
τὸν ξεσηκώνει:

—Δὲν ἔρχεσαι μαζί μου, ἕνα λεπτὸ, στὸν
διευθυντή;

Ἐμεινε ἄφωνη ἡ Ἄγγελικὴ Ἀθανασίου,
μὲ τὸ τριμμένο χαρτάκι της στὸ χέρι. Πε-
ριμένει νὰ περάσῃ τὸ «ἕνα λεπτὸ» ποὺ θά

λειψῇ ὁ ἀρμόδιος. Περιμένει....

Πλησίασε καὶ ἀκούμπησε τὸν ὄμο στὸν
τοῖχο. Θὰ εἶναι πιά δύο ἢ ὅρα...

Νάτος, ἦλθε ἐπὶ τέλους!

Τὴν κύτταξε σκεπτικὸς, νὰ θυμηθῇ τί ση-
μαίνει ἡ παρουσία αὐτῆς τῆς γυναίκας στὸ
γραφεῖο του. Κυττᾶ ἔπειτα τὸ χαρτάκι της
μὲ τὸν ἀριθμὸ, ρίχνει μιὰ ματιά στὸ ρολοῖ
του καὶ σουρῶνει τὰ χεῖλια:

—Δὲν ἔρχεσαι πάλι, νὰ βροῦμε μὲ ἡσυ-
χία τὰ χαρτιά σου; Τώρα θὰ κλείσῃ τὸ
ὕπουργεῖο..

Κόπηκαν τὰ πόδια της.

—Πότε νᾶρθω;

—Τὴν ἄλλη βδομάδα πιά...

Σήκωσε δυὸ θολὰ μάτια καὶ τὸν κύτ-
ταξε... Τί νὰ πῆ; (Ἀπέναντί της εἶχε τὸ
Κράτος). Ἐπειτα ἔσυρε τὰ βήματα της
πρὸς τὴν ἐξοδο. Τῆς ἐρχόταν νὰ κλάψῃ.

★

Στὸ ἀπέναντι τραπέζι, ὁ καινούργιος ὑ-
πάλληλος—ἐφεδράκι τοῦ νόμου 751, ποὺ
μόλις κατάφερε μὲ χίλια βάσανα νὰ διο-
ρισθῇ—εἶδε αὐτὴ τῆ σκηνὴ γεμάτος πίκρα.
Μεγάλο μαρτύριο εἶναι, γι' αὐτὸ τὸ ἀγνὸ
παιδί (ποὺ χωρὶς δισταγμὸ πηδοῦσε, γιὰ
τὴν Ἑλλάδα, μέσα στὶς διασταυρούμενες
τροχιὰς τῶν πολυθῶλων), νὰ παρακολουθῇ
τέτοιες σκηνές...

Δὲν εἶναι μόνον ἡ Ἀθανασίου... Πόσες
ἄλλες, χειρότερες ἀκόμη περιπτώσεις!

Καὶ, καθὼς τελειώνει τώρα τις καταχω-
ρήσεις τῶν ἐγγράφων του στὸ πρωτόκολλο,
μελαγχολικὸς σκέψεται τὸν τριγυνοῦν:

Ὁ Νόμος... Τὸ Κράτος... Πόσο εἶχε πι-
στέψει ἀπὸ μικρὸ παιδί σ' αὐτόν τὸν δι-
καῖο, πανίσχυρο καὶ τέλειο ὄργανισμό!

Καὶ τώρα... Μὰ αὐτὸ λοιπὸν ἦταν τὸ
Κράτος, αὐτὸ ποὺ ἔβλεπε ἐκεῖ, ἀπέναντί
του;

...Ἐνα πλατὺ θαμπὸ πρόσωπο μὲ νυ-
σταγμένα βλέφαρα καὶ πεθαμμένη καρδιά;

★

Σὲ δεκαπέντε μέρες ξαναἦλθε στὸ ὕ-
πουργεῖο ἡ Ἀθανασίου, μὲ τὸ μωρὸ της τώ-
ρα στὰ χέρια. Ἦρθε νωρίς, γατὶ πρέπει
νὰ πάῃ γιὰ ἐξέταση στὸ νοσοκομεῖο. Ἐ-
χουν ἀρρωστήσει κι' αὐτὴ κι' ἡ μάνα της
(ὅπου φτωχὸς κι' ἡ μοῖρα του).

Ἄνοιξε γιὰ κάποιον ὑπάλληλο ἢ πόρτα τοῦ ὑπουργείου. Πρόφτασε εκείνη νά τήν σταματήσει πρὶν κλεισθῆ ὀλότελα καὶ ζέχυσε βιαστικὰ τὸν πόνον τῆς στῆς χαραμιάδα:

— Ἀδύνατο, κυρά μου, φώναξαν ἀπὸ μέσα. Εἶναι αὐστηρὴ διαταγή... Κανένας δὲν θά μῆ πρὶν τὶς δώδεκα...

— ὦ, Θέ μου!... Ἄρρωστη καὶ μετὸ μωρό... Ὁ ἀντρας μου στρατιώτης... Στὶς δώδεκα πρέπει νὰ πάω στὸ νοσοκομεῖο!...

Εἶναι στὸ πρόσωπό τῆς τόση ἡ ἀπελπίσια.

Ἐνας ἄλλος ὑπάλληλος πέρασε τώρα βιαστικὸς μπροστά τῆς καὶ μῆκε μέσα. Τὸ αὐτὸ του ἄρπαξε, στὰ πεταχτά, τὸ παρράπονό τῆς.

Σὲ λίγο ἔτριξε καὶ ἔπειτα ἄνοιξε πάλι ἡ πόρτα... Ὁ κλητήρας ἔβγαλε τὸ χέρι του καὶ τῆς ἔγνεψε νὰ μῆ μέσα. Ἐκεῖ, τὴν περίμενε ὁ ὑπάλληλος ποὺ εἶχε περάσει πρὶν ἀπὸ λίγο. Τῆς γέλασε μετὸ γλυκύτητα:

— Γιὰ πές μου, κυρά μου. Τί ζητᾶς;

Ἄνοιξε πάλι τὴν τσάντα μετὸ τὶς φαγωμένες γωνιές... Τράθηξε καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ χαρτάκι μετὸν ἀριθμό.

— Ἐλα μαζὴ μου... τὴν καθησύχασε.

Καὶ τὴν ὠδήγησε στὸ ἴδιο ἐκεῖνο γραφεῖο, ἐκεῖ ποὺ εἶχε ξεροσταλιάσει μπροστά του τόσες φορές.

Τὸ πλατὺ θαμπὸ πρόσωπο μετὰ τὰ νυσταγμένα βλέφαρα δὲν εἶναι ἐκεῖ, πίσω ἀπ' τὸ τραπέζακι. Σήκωσε τὰ μάτια τῆς ἡ γυναῖκα ἐρωτηματικά:

— Ὁ κύριος ποῦ ἦτανε ἔδω;

— Χυ! Μετετέθη...

... Ὅχι καὶ πολὺ «εὐμῶνδς» (συμπλήρωσε μέσα στὰ δόντια του ἕνας παινῶνς ὑπάλληλος). Καιρὸς του δὰ ἦτανε!

Ὁ ὑπάλληλος ποὺ ἐξυπηρετεῖ τὴν Ἀθανασίου ἔφαξε στὰ χαρτιά του. Σὲ λίγο σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ τὴν ρώτησε:

— Εἶσθε ἡ Ἀγγελικὴ Ἀθανασίου;

— Ναι! Λαχτάρησε ἐκείνη μετὸ ἐλπίδα.

— Πρέπει νὰ ψάξω καὶ στὸ ἀρχεῖο.... Ὅθι περιμένετε λίγο.

Ὁ ὑπάλληλος σηκώθηκε καὶ πῆγε νὰ βῆ ἔξω. Κοντοστάθηκε ὅμως, γύρισε, τράθηξε τὴν καρέκλα του ἔξω ἀπὸ τὸ τραπέζι. Τὴν ἔδειξε στὴν γυναῖκα.

— Καθῆστε παρακαλῶ...

Κι' ἔφυγε πάλι βιαστικὸς.

Ἡ Ἀγγελικὴ Ἀθανασίου κύτταξε σατισμένη γύρω, ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς καὶ κάθησε ἀνασαιίνοντας βαθεῖα.

★

Ἐντεκα καὶ μισή...

Κράτησε τὸ μωρὸ μετὸ ἀριστερὸ τῆς χέρι στὴν ἀγκαλιά τῆς, ἐλευθέρωσε τὸ δεξιὸ καὶ πῆρε μετὸν τρεμάμενα δάκτυλα τὸ χαρ-

τὶ ποὺ τῆς ἔδωσε ὁ ὑπάλληλος. Εἶχε πιά πιστοποιητικό!... Εὐχαρίστησε. Σηκώθηκε νὰ φύγῃ, νὰ προλάβῃ τὸ νοσοκομεῖο....

Ἦτανε φτασμένη στὴν πόρτα, ὅταν ἄκουσε τὸ ὄνομά τῆς.

Ὁ ἴδιος ὑπάλληλος ἦλθε τώρα κοντὰ τῆς καὶ τὴ ρωτᾶει σιγά:

— Μὲ συγχωρεῖτε... Εἶπατε θὰ πάτε στὸ νοσοκομεῖο. Δὲν εἶναι ἔτσι; Μὲ τὸ παιδί στὰ χέρια ὅμως καὶ ἄρρωστη; Δὲν ἔχετε κάπου νὰ τὸ ἀφήσετε;

Τὸν κύτταξε μετὸ παράπονο.

— Πόσο θὰ με ξεκούραζε αὐτό! Ἄλλὰ δὲν ἔχω κανένα στὴν Ἀθήνα....

Ἐπιασε ἐκείνος τὸ σαγόνι του σκεπτικὸς. Ἐπειτα γύρισε ἀπότομα, σάν νὰ βρῆκε μιὰ καλὴ ἰδέα.

— Γιὰ περιμένετε ἕνα λεπτόν...

Ἐτρεψε στὴ γωνία, στὸ τηλέφωνο. Πῆρε γρήγορα ἕναν ἀριθμό.

— Ἐλένη ἐσύ;...

—

— Ἄκου, παιδί μου... Νὰ σοῦ στείλω στὸ σπίτι ἕνα μουσαφίρη γιὰ δυό-τρεις ὄρες;

—

— Ναι;... Μπράβο!... Δὲν εἶχα καμμιά ἀμφιβολία. Καὶ τώρα, γιὰ ἀμοιβή σου, σὲ πληροφορῶ ὅτι ὁ μουσαφίρης σου εἶναι ἕνας κύριος ἡλικίας δεκατεσσάρων μηνῶν!... Ναι ἔδω στὸ γραφεῖο. Κράτησέ το καὶ τὸ μεσημέρι θὰ τὰ ποῦμε.

★

Ὁ ὑπάλληλος ἀπέναντι, ὁ ἔφεδρος, σήκωσε πάλι τὰ μάτια καὶ κυττάζει τὴν Ἀγγελικὴ Ἀθανασίου, τὸ μωρὸ, τὸν συνάδελφό του. Τὰ ἔχει χαμένα...

Νὰ πάλι, ἀπέναντι του, τὸ Κράτος... ὦ, αὐτὸ εἶναι κάτι ἄλλο! Μιὰ «πνοὴ αὔρας λεπτῆς», ποῦ ἔρχεται χωρὶς χαρτόσημα καὶ αἰτήσεις ἀπὸ ἕναν ἄλλο κόσμον ἀνώτερον, χαρούμενον, δυνατό...

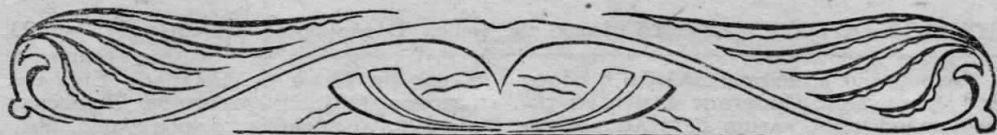
... Καὶ οἱ ἀψυχοὶ Νόμοι, τὰ Διατάγματα, τὸ Κράτος τους; Ποῦ εἶναι τώρα;

Ὁ ἄνθρωπος! Αὐτὸς εἶναι τὸ Κράτος!... Ὁ «ἀρμόδιος ὑπάλληλος». Ἡ ἕνα ἀψυχο ἀνδρικοκελλο ἢ ἕνας φίλος μετὸν καρδιά, ὅταν τὸν κινεῖ ἡ ἀγάπη, τὸ πνεῦμα, ἡ Πίστις.

Καὶ ὁ νεαρὸς ὑπάλληλος πέρνει ἕνα ἀπλὸ καὶ σοφὸ μάθημα...

... Τόσο χρήσιμο γιὰ ὅλους ἐκείνους ποῦ περιμένουν προκοπὴ καὶ λύτρωσι ἀπὸ ἕνα ἀπρόσωπο καὶ μηχανικὸ Κράτος τῶν Νόμων καὶ τῶν Διαταγμάτων, παραγνωρίζοντας τὸ ἀνθρώπινο ὕλικὸ ποὺ ζωντανεύει ὅλα αὐτά!

Ἄλλὰ, εὐτυχῶς, στὸ ὕλικὸ αὐτὸ ὑπάρχει ὡμορφιά πολὺ περισσότερὴ ἀπ' ὅσο φανταζόμαστε...

Coventry Patmore

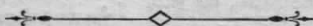
ΤΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Τὸ πιὸ μικρὸ ἀγοράκι μου
ποῦ κοιτάζε μὲ μάτια σκεφτικὰ
κι' εἶχε στὴν ἤρεμῃ λαλιὰ καὶ στίς κινήσεις
κάτι ἀπὸ τὴ γαλήνῃ τῶν μεγάλων,
ὅπως μοῦχε ἐπανελημμένα παρακούσει,
νεύριασα χτές, καὶ τῶδειρα,
καὶ τῶδιωξα ἀπ' τὸ πλάϊ μου, χωρὶς νὰ τὸ ἀγκαλιάσω
—μὰ κι' ἡ γλυκεῖα μανούλα του,
ποῦηταν ὑπομονετικὴ, εἶναι πιά πεθαμένη.
Ὅμως, ἀπὸ τὸ φόβο μου μήπως ἀπὸ τὴ λύπη
τύχει καὶ δὲ μοῦ κοιμηθεῖ,
πῆγα στὸ κρεββατάκι του νὰ ἰδῶ
καὶ νά, τί βλέπω. Κοιμόταν ἤρεμα, βαθειά,
μόνο ποῦ, τὸ χρυσό μου,
μελανιασμένα εἶχε τὰ βλέφαρα, καὶ τὰ ματόκλαδά του
ὕγρα ἀπὸ φρέσκο κλάμα.
Μπήγοντας τότε μὰ φωνή,
ἔσκυψα καὶ τ' ἀγκάλιασα, τοῦ σκούπισα τὰ δάκρυα,
καὶ κλαιόντας τώρα κι' ἐγώ,
ἄφηκα τὰ δικά μου....
Γιατί, στὸ μαξιλάρι του σιμά,
κι' ἔτσι ποῦ νὰ τὰ φτάνει,
εἶχε, σὰν τί νομίζετε, πάνω σ' ἓνα τραπέζι,
ποῦ τῶχε φέρει δίπλα του;
—Ἐνα κουτὶ μὲ κύβους,
μιὰ πέτρα μὲ μικρὲς-μικρὲς κοκκινωπὲς φλεβίτσες,
ἓνα γυαλί ἀπ' τὴ θάλασσα,
ἔξι ἑφτά κογχυλάκια,
ἓνα μπουκάλι ἀκόμα μὲ ζουμποῦλια,
καὶ δυὸ πεντάρες χάλκινες.—Ὅλα ἐτοῦτα, βαλμένα
μὲ τέχνη ἀπίστευτα λεπτή,
γιὰ ν' ἀλαφρώσει, σίγουρα,
τὴ θλίψη τῆς καρδιᾶς του.
Ἔτσι κι' ἐγώ, τὴ νύχτα αὐτή, καθὼς ἐπροσευχόμενον,

μὲ πήρανε τὰ κλάματα, κι' εἶπα:
 ὦ! Θεέ μου, Θεέ μου!
 Ὅταν κι' ἔμεῖς μιὰ μέρα θὰ ξαπλώσωμε,
 δίχως πνοὴ στὰ χεῖλη,
 καί, πεθαμένοι, μήτε πιά θὰ Σὲ στενοχωροῦμε,
 ὅταν θὰ θυμηθεῖς, μὲ τί παιχνίδια
 τὴν εὐτυχία μας φτιάχναμε κι' ἔμεῖς,
 καὶ πόσο λίγο ἐνιόθαμε τὸ νόμο τῆς δικῆς Σου καλωσύνης,
 τότε,
 κι' ὄχι πὺδὲ λίγο πατρικὰ ἀπὸ μένα,
 ποῦ ἀπὸ πηλὸ Ἐσὺ μ' ἔπλασες,
 θ' ἀφήσεις τὴν ὀργή Σου καὶ θὰ εἰπείς:
 —Τοῦ κάκου, ὡστόσο, θλίβομαι τόσο πολὺ... Παιδιὰ εἶναι...

(Μετάφρ.) ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ

Ἀπὸ τὸ «Ὁ ἄγνωστος ἔρωτας».

ΑΔΕΛΦΙΑ ΜΟΥ ΠΟΥ ΠΑΤΕ;

Βουβές, ἀτέλειωτες, μοιραῖες στρατιές...
 μέσα στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι ποῦ περνᾶτε
 —ἀδέλφια μου ἔσεῖς, χωρὶς σκοπό,
 στῶν καταγίδων τῆ φοβέρα, ποῦ τραβᾶτε;

Δὲν βλέπετε λοιπόν; χιλιάδες ἥλιοι
 γκρεμίστηκαν, συντρίμματα ἐντὸς σας,...
 καὶ κεῖ ποῦ βλέπατ' ἓνα τέρμα χαρωπὸ
 ἔφτασε γελάσμενος ὁ ἑαυτὸς σας!...

Ποιὲς σκέψεις, σᾶς βαραίνουνε κρυφές;...
 τὰ σωθικά σας ποιά ν' ἦ φλόγα ποῦ τὰ
 [καίει;
 ἢ χίμαιρα τῆς ἐποχῆς σὰν τί
 σᾶς ἔταξε, κι' ὁ πόθος τί σᾶς λέει;

Τώρα καὶ πάλι στὴ νυχτιὰ μέσα περνᾶτε
 σκυμμένοι, ἀμίλητοι, χλωμοὶ σὰν πρῶτα
 ζητώντας μιὰ χαμένη θαλωρὴ
 στὰ μύρια ψεύτικα ποῦ σᾶς κυκλώνουν
 [φῶτα!

Βουβές, ἀτέλειωτες, μοιραῖες στρατιές
 μέσα στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι ποῦ περνᾶτε
 —ἀδέλφια μου ἔσεῖς, χωρὶς τὸ φῶς
 τῆς πίστεως, ποῦ κινήσατε;... ποῦ πᾶτε;...

ΝΙΚΟΣ Β. ΚΑΜΒΥΣΗΣ

ΑΠΟΦΕΙΣ

ΑΛΛΟΝ ΕΝΑ ΜΗΝΑ

Τὰ ζητήματα τῆς ἀνεργίας, τῆς προστασίας τῶν ἀπολυομένων ἐφένδρων, τῶν συντάξεων... Ὅχι βέβαια ὡς τὰ μόνα, ἀλλ' ὡς ἀντιπροσωπευτικά τῶσων ἄλλων, μᾶς ἀπησχόλησαν καὶ εἰς τὸ περασμένον φύλλον. Ἐκτοτε ἐπέρασεν ἄλλος ἕνας ἀκμή μην. Καὶ τὰ ζητήματα αὐτὰ, φλέγοντα καὶ ἐπείγοντα τόσον, ὥστε κάθε ἡμέρα ποὺ χάνεται νὰ εἶναι καὶ ἀπώλεια... ἀλήθεια τί ἔγινε δι' αὐτὰ κατὰ τὸν περασμένον μῆνα; Πόσον προώδευσαν πρὸς τὴν λύσιν των;

Μά, σχεδὸν καθόλου. Διατί; Μήπως τάχα, διότι ἡ προσπάθεια πρὸς ἐπιλύσιν των προσέκρουσεν εἰς ἐμπόδια ἀνυπερβλήτα; Ἄλλ' ἂν φυλλομετρήσωμεν τὰς ἐφημερίδας τοῦ μηνὸς ποὺ ἐπέρασε, θὰ μᾶς εἶναι δύσκολον νὰ ἀνακαλύψωμεν ἔστω καὶ τὴν προσπάθειαν, ἔστω καὶ τὴν μέριμναν, ἔστω καὶ τὸ ἐνδιαφέρον. Καὶ ἐννοοῦμεν φυσικὰ ὄχι τὸ ὑπηρεσιακὸν ἀπλῶς γραφειοκρατικὸν ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ τὸν ψυχικὸν συναγερμὸν ποὺ νὰ δείχνῃ, ὅτι ὅλη ἡ ἡγεσία τοῦ τόπου ἐπῆρε σὰ σοβαρὰ τὰ θέματα αὐτὰ, καὶ ἔστω, ἐπὶ τέλους, δὲν κατώρθωσεν ἀξ ὄλογα ἀποτελέσματα.

Ἄλλὰ δὲν ἔχομεν εὐτε κἀν αὐτό. Καὶ ἐδῶ εἶναι τὸ ἐξόχως λυπηρόν. Ὅτι, ἐνῶ ἡ ἡγεσία καὶ συγκεκριμένως τὰ διάφορα πολιτικὰ κόμματα ἀπασχολοῦνται καὶ μᾶς ἀπασχολοῦν μὲ τοῦ κόσμου τὰ θέματα, τὰ ὅποια εἰς τὸ τέλος τῆς ἀναλύσεως εἶναι θέματα κομματικῆς ἐπιβολῆς, εὐτε κἀν χάριν δημοκοπίας δὲν δείχνουν τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ χρειάζεται δι' ἕνα λαόν, ὃ ὅποιοι ὁμολογουμένως εἶναι ἄξιος καλύτερας μεταχειρίσεως. Τοῦλάχιστον εἰς τὰς «ἀπόψεις» μας τοῦ ἐπομένου τεύχους, θὰ ἔχωμεν νὰ σημειώσωμεν κάτι, ἔστω καὶ ἕνα ἀξιόλογον βῆμα βελτιώσεως; Μακάρι! Ἐὰν γίνῃ κάτι, θὰ τὸ σημειώσωμεν μὲ τὴν μεγαλύτεραν χαρὰν καὶ ἰκκνοποίησιν. Διότι πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ γίνῃ.

ΑΣ ΤΟ ΠΑΡΟΥΝ ΑΠΟΦΑΣΙΝ

Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ἀφοῦ ὁμιλοῦμεν περὶ θεμάτων ἀναγομένων εἰς τὴν ἡγεσίαν

καὶ διακυβέρνησιν τῆς χώρας, θὰ ἠθέλαμεν νὰ προσθέσωμεν καὶ κάτι ἄλλο. Γεγονότα, τὰ ὅποια ἔλαβον χώραν τὸν τελευταῖον καιρὸν, εἰκασίαι, εὐχαί, συζητήσεις, δίδουν ἀφορμὴν νὰ κάμωμεν μίαν ὑπόμνησιν. Νὰ ὑπενομιώσωμεν εἰς ἔδλους τὴν γραμμὴν, τὴν ὅποιαν ἔχουν χαράξει αἱ «Ἀκτίνες», ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς πολιτικῆς.

Καὶ ἡ γραμμὴ μας αὕτη εἶναι ἀπλή: Νὰ συμβάλωμεν μὲ δλας μας τὰς δυνάμεις εἰς τὴν προσπάθειαν διὰ νὰ ἐξυγιανθῇ ἡ ζωὴ τοῦ τόπου μας ὀλόκληρος καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ πολιτικὴ, αὐτὸ μάλιστα! Ἄλλὰ μακρὰ ἀπὸ τὰ κόμματα, ἀπὸ τὴν ἀνάμιξιν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ τόπου, ἀπὸ τοὺς πολιτικὸς ἀνταγωνισμοὺς οἰασθήποτε μορφῆς. Μακρὰ ἀπὸ κάθε τι ποὺ θὰ ἤμποροῦσε νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐπιδιώξεις ἰκανοποιήσεως βλέψεων ἀτομικῶν. Ὅλοι ὅσοι ἐργάζονται εἰς τὴν προσπάθειαν αὕτην ἔχουν τὴν φιλοδοξίαν νὰ μὴ ἤμπορῇ κανεὶς νὰ τοὺς κατηγορήσῃ ὅτι ἐργάζονται ἀπὸ φιλοδοξίαν.

Βεβαίως, ὡς ἀσύνγητες αὐτό, εἶναι φυσικὸν νὰ ξενίζῃ κάπως, καὶ ἐνίοτε νὰ ξενίζῃ καθ' ὑπερβολὴν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον, καὶ μολοντί διὰ τοὺς περισσοτέρους τῶν ἀναγνωστῶν μας εἶναι βέβαιον ὅτι περιττολογοῦμεν, διότι λέγομεν πράγματα, τὰ ὅποια εἶναι πλέον γνωστά, ἐν τούτοις θὰ κάμωμεν μίαν ἀκμή ἐπανάληψιν ἐκείνων ποὺ ἔχουν δηλωθῇ μὲ τὸν πλέον κατηγορηματικὸν καὶ τὸν πλέον ἔμπρακτον τρόπον: Ἀπὸ τὴν γραμμὴν μας, τὴν ὅποιαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔχομεν θέσει, δὲν πρόκειται νὰ παρεκκλίνωμεν εὐτε κατ' ἐλάχιστον. Ἀντιθέτως, ὅσον ἐξελλίσσονται τὰ πράγματα τόσον καταφανέστερον γίνεται, πόσον ἡ γραμμὴ αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἐπιβεβλημένη Ὅσοι λοιπὸν φαντάζονται τὴν παραμικρὰν παρέκκλισιν, εἴτε διὰ νὰ τὴν εὐχθηθοῦν εἴτε διὰ νὰ τὴν φοβηθοῦν, ἄς τὸ πᾶρουν ἐπὶ τέλους ἀπόφασιν.

ΕΑΝ ΤΑ ΕΠΡΟΣΕΧΑΜΕΝ

Ἐνας στρατιώτης Ἀμερικανός, πολεμίστης, χάνει ἀπὸ τραῦμα καὶ τὰ δύο του

μάτια. "Ενας συστρατιώτης του και φίλος του προσφέρει τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ μάτια του εἰς τὸν τυφλόν.

Μυθιστόρημα; "Οχι. Γεγονός! Τί φῶς ἀγάπης, ἀλήθεια, ποὺ περιβάλλει ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτό! Καὶ τί φοβερὸν, ὅτι μία τοιαύτη ἡρωϊκὴ πράξις δὲν μᾶς ἀπησχόλησεν οὔτε ποσοστὸν ἀπὸ 8,τι ἐπροσέξαμεν τὰς διαφόρους ὑποθέσεις Τασόλας καὶ παρόμοια! Καὶ ὅμως, θὰ ἠμπορούσαμεν, τὴν ἠθικὴν δύναμιν ποὺ ὑπάρχει εἰς τὴν κοινωνίαν μας, μάλιστα, εἰς αὐτὴν τὴν σύγχρονον κοινωνίαν, θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ τὴν τονώσωμεν, ἂν μὴ τι ἄλλο μὲ τὸ ἐνδιαφέρον μας. Ὁ στρατιώτης ποὺ δίδει τὸ μάτι του. Οἱ ἐπιβάται τοῦ πλοίου ποὺ δίδουν τὸ αἶμα των διὰ νὰ σωθῇ αἰφνιδίως παθὼν συνεπιβάτης των. Ὁ "Ελληνας σωφὲρ ποὺ ἐδρίσκει ἑκατοντάδες λίρες καὶ ἐνῶ ἦτο μαθηματικῶς βέβαιον ὅτι δὲν θὰ ἠμπορούσε κανεὶς νὰ τὸ ἀνακαλύψῃ, τὰς ἀποδίδει χωρὶς ἀναβολὴν καὶ χωρὶς δισταγμόν. Αἱ ὑπηρετρίαι μὲ τὴν γενναιοδωρίαν ποὺ περιγράφει εἰς ἄλλην στήλην ἐπιστολογράφος μας! Τόσα καὶ τόσα ἄλλα ποὺ γίνονται καὶ τὰ ὅποια ἐπὶ τέλους εἶναι πραγματικότης, ἓνα κομμάτι τῆς ζωῆς καὶ αὐτὰ, καὶ κομμάτι ἴσως πιὸ χαρακτηριστικὸν ἀπὸ τὸ ἔγκλημα!

Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἀφίνομεν νὰ περνοῦν ἀπαράτηρητα. Δὲν ὁμιλοῦμεν περὶ αὐτῶν, διότι νομίζομεν ὅτι δὲν προκαλοῦν ἐνδιαφέρον. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἀκριβῶς τὸ ἀντιθετὸν ἀληθεύει. Δὲν προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ θὰ ἔπρεπε διότι δὲν ὁμιλοῦμεν περὶ αὐτῶν ἔσον καὶ ὅπως θὰ ἔπρεπε. "Ας ἀρχίσωμεν λοιπὸν μὲ τὸ νὰ τὰ προσέχωμεν κάπως περισσότερον. Ὅπου ὁ ἄλλος δίδει τὴν ζωὴν του ἡμεῖς εἴμεθα χρεώσται νὰ δώσωμεν τοῦλάχιστον ἓνα «εὖγε»!

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΩΝ

Πολὸ εὐχαρίστως ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ ζήτημα τῆς Κυριακῆς ἀργίας τῶν ταχυδρομικῶν μας.

"Εφ' ὅσον πρόκειται περὶ μέτρου, τὸ ὅποιν ἐφαρμόζεται ἤδη εἰς ἄλλας χώρας, θὰ ἠμπορούσε νὰ εὐρεθῆ τρόπος, ὥστε ὅπως προτείνεται εἰς τὰ «Ταχυδρομικὰ Νέα», καὶ οἱ "Ελληνες ταχυδρομικοὶ νὰ

ἀπολαμβάνουν τῆς Κυριακῆς ἀργίας καὶ ἢ ἀπρόσκοπτος ἐξυπηρέτησις τοῦ κοινοῦ νὰ ἐξασφαλίζεται.

ΤΩΡΑ ΤΟ ΘΕΡΟΣ

Τώρα τὸ καλοκαίρι θὰ ἔχωμεν πάλιν τὰς διακοπὰς καὶ τὴν ζωὴν τοῦ, μικροῦ ἢ μεγάλου, ἀέτου ἢ περιωρισμένου ἢ ὑποτυπώδους ἔστω, παραθερισμοῦ. Πρέπει νὰ προσέξωμεν τὸ θέμα αὐτό, διότι μὲ τὴν ἐξέλιξιν τὴν ὅποιαν παίρνει, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν γενίκευσίν του, μέσφ τῶν διαφόρων ἰδρυμάτων καὶ ὀργανώσεων, ὁ παραθερισμὸς ὄλονεν καὶ περισσότερον εἰσχωρεῖ ἀπὸ τοῦ περιθωρίου μέσα εἰς αὐτὴν τὴν κοινωνικὴν μας ζωὴν. Ἀρχίζει πλέον νὰ γίνετα ἓνας παράγων διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς σημερινῆς κοινωνίας.

Δὲν πρέπει λοιπὸν ἐπ' οὐδενὶ λόγφ νὰ ἀφήσωμεν καὶ ἐφέτος τὸ ζήτημα αὐτὸ εἰς τὴν τύχην του. Ἀλλως, ἄς μὴ διαμαρτυρώμεθα, ἂν ὑπὸ τὸν ὄρον «παραθερισμὸς» ἐμφανίζεται ἐνώπιόν μας ἐκεῖνο τὸ ἔξαλλον καὶ πρὸς τὰς ἑλληνικὰς παραδόσεις ἀντιτιθέμενον ζέσπασμα τῶν διαφόρων μικροτήτων καὶ κτωτεροτήτων, τὸ ὅποιον κατόπιν, μετὰ τὸ τέλος τῶν διακοπῶν, θὰ μᾶς δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τὴν στενοχωρίαν καὶ ἴσως καὶ τὴν κάποιαν ἀπαισιοδοξίαν.

"Αντὶ ὧνων αὐτῶν λοιπὸν, καλὸν θὰ εἶναι νὰ πάρωμεν τὸ πρᾶγμα εἰς τὰ σκεδάρ, ὅπως τοῦ ἀξίζει, νὰ φροντισώμεν, ἢ εὐκαιρίᾳ ποὺ λέγεται παραθερισμὸς νὰ ἀξιοποιηθῇ πνευματικῶς καὶ νὰ ἀποτελέσῃ δυνατότητα ἀληθινῆς ψυχαγωγίας, χαρᾶς, τονώσεως, ἀνακτῆσεως δυνάμεων, ποὺ ἐπιτυγχάνονται μόνον μέσα εἰς μιᾶν ἀληθινὰ πνευματικὴν ἀτμόσφαιραν. Ἡ ψυχαγωγία δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῇ τὸν πνευματικὸν παράγοντα, ἐὰν θέλῃ νὰ εἶναι ψυχαγωγία· τὸ ὅποιν σημαίνει, ὅτι ὁ πνευματικὸς παράγων δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῇ τὴν ψυχαγίαν, ἐὰν θέλῃ νὰ εἶναι πρᾶγμα τῆς πνευματικῆς. Ἀλλὰ τοῦναντίον νὰ τὴν ἐνισχύῃ νὰ τὴν καθοδηγῇ καὶ νὰ τὴν ἀξιοποιῇ.

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΑΝΤΙ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΩΝ

Τὸ θέμα μας ὅμως εἶναι, εἴπαμεν, πολὸ μεγάλο καὶ πολὺπλευρον. Ἐξ ἄλλου δὲν

ήμπορεί βέβαια εκ του προχείρου τώρα να οργανωθή μία έκστρατεία δια την πνευματικήν τώνωσιν και εξύψωσιν τής ψυχαγωγίας και τού παρθερισμού. Οὐχ ἤττον και παραλλήλως πρὸς τὴν ὑπὸ χριστιανικῶν ἀρχῶν διαπνεομένην κατασκήνωσιν, — ἔργον μὲ λαμπρὰν ἐπιτυχίαν, τὸ ὁποῖον ἕως εἶναι κυρίως διὰ τὴν νεολαίαν, — θὰ πρέπει νὰ προσθέσωμεν, διότι ἐδῶ ἠμποροῦμεν ὅλοι νὰ συμβάλωμεν, τὸν τομέα πού λέγεται παραθερισμὸς οἰκογενειακός.

Μία ἢ πλείονες οἰκογένειαι, εἰς τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν τόπον τοῦ παραθερισμοῦ ἄς ἀναλάβουν τὴν πρωτεβουλίαν, νὰ δώσουν ἓνα τόνον, τὸν ὁποῖον, ἄς εἶναι βέβαιοι, θὰ τὸν ἀκολουθήσῃ πολὺ μεγάλη μερὶς τῶν λοιπῶν παραθεριστῶν.

Μία τοιαύτη προσπάθεια εἶναι ἀσυγκρίτως καλυτέρα ἀπὸ τὴν γκρίνιαν και τὰς διαμαρτυρίας και τὰς ἀπαισιοδοξίας και τὰς ἐπικρίσεις και κατακρίσεις πού ἀκούονται κατόπιν ἐς ῥτῆς, και δὴ ἀπὸ ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἠμποροῦσαν, ἀντὶ ὧν αὐτῶν, κάτι θετικώτερον νὰ ἔχουν κάμει, ἔστω και εἰς περιωρισμένον πεδῖον.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΧΑΡΙΝ ΤΩΝ ΕΚΔΡΟΜΕΩΝ

Και ἀκόμη κάτι, ἐν σχέσει μὲ τὸν παρθερισμὸν. Εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου αἱ Ἐκκλησίαι φροντίζουν τεὐλάχιστον τὸ καλοκαίρι, ἂν ὄχι καθ' ὅλον τὸ ἔτος, νὰ ὑπάρχῃ μία εἰδικὴ ὑπηρεσία διὰ νὰ παρέχεται εἰδικῶς εἰς τοὺς ἐκδρομῆς και παραθεριστὰς ἡ εὐκαιρία νὰ παρακολουθοῦν τὴν Κυριακὴν τὴν θεῖαν λειτουργίαν, ἀκόμη και ἓνα κήρυγμα, χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ τὴν ψυχαγωγίαν τῶν θὰ θυσιάσουν ἢ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τῶν ζῶν θὰ ἀπομακρυνθοῦν.

Αὐτὸ βεβίως ἠμπορεῖ κάλλιστα νὰ γίνῃ και εἰς τὴν χώραν μας. Εἰς τὰ μέρη ὅπου γίνονται ἐκδρομαί, εἰς ἓνα παρεκκλήσιον νὰ γίνεταῖ λειτουργία, μὲ τὴν κανονικὴν βεβίως τάξιν ἀλλὰ χωρὶς πλατυασμῶς και ἐν γνώσει τοῦ ὅτι ἐξυπηρετοῦνται ἀνθρώποι, οἱ ὁποῖοι τελοῦν ὁ-ὸ εἰδικὰς συνθήκας. Τὸ ζήτημα αὐτὸ βεβίως φεύγει ἀπὸ τὰ πλαίσια ὅπου εἶναι ἀρκετὴ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτεβουλία. Τὸν λόγον ἔχει πρὸ πάντων ἡ ἐπίσημος Ἐκκλησία Εἰδικώτερον διὰ τὴν «Ἀποστολικὴν Διακονίαν» ἐδῶ ἀνοίγεται πεδῖον δράσεως εὐρύτατον.

Βεβίως, αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν εἶναι εὐκόλα. Ἀλλὰ δὲν εἶπε κανεὶς ποτὲ ὅτι μόνον τὰ εὐκόλα πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν. Ὅτι δὲ πάλιν δὲν εἶναι ἀδύνατα, ἀπειχθῆσαν ὀλίγον πρὸ τοῦ Ἀλθωνικοῦ πολέμου εἶχε γίνεταῖ τοιαύτη προσπάθεια μὲ λειτουργίας χάριν τῶν ἐκδρομῶν και παραθεριστῶν και εἶχε φέρει ἐνθαρρυντικώτατα ἀποτελέσματα. Ὁ πόλεμος, ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ἀπέτελεσεν ἓνα ἐλαφρυντικὸν διὰ τὴν διακοπὴν τῆς πολυτιμοῦ αὐτῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ τώρα δὲν ὑπάρχει πλέον αὐτὸ τὸ ἐλαφρυντικόν. Χωρὶς λοιπὸν τὴν παραμικρὰν ἀναβολὴν τὸ σωτήριον αὐτὸ ἔργον πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ.

ΤΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΝ

Και ἐπειδὴ περὶ θέρους και θερινῶν διακοπῶν, ἐφέτος και τὸ περιοδικὸν τοῦτο θὰ ἔχῃ τὰς διακοπὰς του. Τὸ παρὸν τεύχος εἶναι διὰ τὸν Ἰούλιον και τὸν Αὐγουστον. Τὸ προσεχὲς δὲ εἶναι τὸ τεύχος Σεπτεμβρίου. Ἄς εὐχηθῶμεν λοιπὸν καλὰς διακοπὰς μὲ εἰρήνην και χαράν, και καλὴν νέαν συνάντησιν τὸν Σεπτέμβριον.

Z. N

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ " ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟ "

Πνευματικὴ και ὄχι βιβλιοπωλειακὴ κρίση.

"Ἐνας ἀπὸ τοὺς πῶ γνωστοὺς λογοτέχνες τοῦ τύπου μας παρουσιάζει σὲ πρόσφατο ἀρθρον του ὅσο συναδέλφους του νὰ συζητοῦν γιὰ τὴν κρίση

τῆς κυκλοφορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου. Ὁ ἓνας ἀπ' αὐτοῦς, πού εἶχε προηγουμένως ἐπισκεφθῇ τὰ βιβλιοπωλεῖα, εἶναι ἀπελπισμένος ἀπὸ τὴς διαπιστώσεις πού ἔκρμς. Δὲν βλέπει πιά γιὰ ποιὸ λόγο θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ γράφῃ. Καὶ θέλει νὰ καταθέσῃ τὴν πέννα του στὰ «ἄχρηστα». Καὶ δταν ὁ ἄλλος δοκιμάζῃ νὰ

τόν παρηγορήσει και να τόν ενθαρρύνει, αυτός του άπαντά: «Είμαστε πιά χωρίς προορισμό. Καί χωρίς προορισμό, τίποτε δέν μπορούμε να φτιάξουμε».

Νομίζω ότι, χωρίς ίσως να τό θέλη, ο άπογοητευμένος αυτός λογοτέχνης, μ' όλο πού στάθηκε σε μίαν επιφανειακή διαπίστωση, πού δέν μπόρεσε να τήν ιδεί σ' όλο της τό βάθος και σ' όλες τίς συνέπειές της, τοποθέτησε στήν πραγματική του θέση τό ζήτημα της κυκλοφορίας του Έλληνικού λογοτεχνικού βιβλίου και έδωσε μιά σωστή, άς είναι και άνεπαρκή, άπάντηση στίς ατέλειωτες σχετικές συζητήσεις.

Δέν είναι βέβα ά καμιά καινούργια άνακάλυψη τό γεγονός ότι οι Έλληνες λογοτέχνες κατήντησαν να μείνουν «χωρίς προορισμό». Καί ούτε χροιάζόταν να προηγηθεί ή κυκλοφοριακή κρίση του β.β.λ.ο, γιά ν' άδειάσει από προορισμό ή ψυχή του λογοτέχνη. Άλλά γι' αυτό άκριβώς, έπειδή ή διαπίστωση του άπογοητευμένου λογοτέχνη είναι λειψή και ο συλλογισμός άνεπαρκής, πρέπει να προσπαθήσουμε να γεμίσουμε τά κενά και να συμπληρώσουμε τά συμπέρασματά.

Οι Έλληνες λογοτέχνες, με τήν τάση πού βλέπουμε σε πολλούς, κινδυνεύουν να μείνουν πραγματικά χωρίς προορισμό. Άλλά ή ψυχική αυτή κατάσταση δέν ένεσκήψε αϊφνιότατικά, σαν ένα είδος πνευματικής επιδημίας. Είναι ένδημική, μόνιμη. Καί ή κρίση της κυκλοφορίας του βιβλίου δέν είναι ή αιτία, αλλά τό σύμπτωμα.

Η άρρώστια είναι από μέσα. Μιά άρρώστια κρυφή και βουληή, πού έχει διαθρώσει σιγά-σιγά τήν ψυχή του λογοτέχνη, πού έχει άπομυζήσει τήν ίκμάδα και τή ζωτικότητα της, πού τήν έχει στεγνώσει και μαράνει. Η άρρώστια αυτή είναι ή πνευματική άδισταμίωση.

Είναι γεγονός άναμφισβήτητο ότι οι λογοτέχνες μας άποσιτίζονται πνευματικά. Καί όταν λέμε «πνευματά κά», δέν έννοούμε τόν τομέα τών γνώσεων, όπου, αντίθετα, υπάρχει κάποτε ένας βαρύτατος και καταθλιπτικός φόρτος, πού προκαλεί τήν άνωμαλία και τή σύγχυση. Έννοούμε τήν περιοχή της ψυχής, πού, γιά να καλλιτεργηθεί και ν' άποδώσει, χρειάζεται τή θροσά τής άγνης έμπνεύσεως, τόν σπόρο τών άνώτερον Ίανικών, τήν πνοή τών εθνετικών επιδιώξεων.

Οι λογοτέχνες μας δέν τά έχουν αυτά τά άπαράτητα στοιχεία ζωής και δημιουργίας. Καί ενώ υπάρχουν άφθονα και πλοσία γύρω τους, και ενώ δέν έχουν παρά να στρέφουν τό βλέμμα τους και τήν ψυχή τους στήν Ιστορία μας και στήν παράδοσή μας, να κλείσουν στήν καρδιά τους τή ζωή του λαού μας γιά να πάρουν και να κρατήσουν γιά πάντα τά γόνιμα και δημιουργικά αυτά στοιχεία, δέν μπόρουν, κάτι χειρότερο ακόμα: δέν θέλουν να τό κάνουν.

Παραστρατημένοι από ξένες κι' αταίριαστες σ' έμάς θεωρίες γιά τή ζωή και τήν τέχνη, θαμ-

πωμένοι από φανταχτερές και κούφιας τεχνοτροπίας, ζαλισμένοι από επιπόλαιες κι' άναφομώτες επιδράσεις από τά πιά άγνωστα και μακρινά σημεία του έρίζοντα (έξω πάντοτε από τήν Ιερή τούτη δική τους γή, έξω από τήν καθαρή δική τους ατμόσφαιρα), άπομακρύνθηκαν από τίς γνώριμες πηγές έμπνεύσεως, άχρήστευσαν τούς εθνικούς σπόρους, άποξενώθηκαν από τά προαιώνια Ιδανικά της φυλής τους και άπόμειναν άδειοι. Άπόμειναν χωρίς δημιουργικά κίνητρα, χωρίς άυφωτική και προωθητική πνοή, «χωρίς προορισμό».

Πώς οι άδειοι, άπνοοι και άποτονικοί αυτοί λογοτέχνες να δημιουργήσουν ζωντανό και βιώσιμο έργο τέχνης; Καί πώς άποτραβηγμένοι και ξεκομμένοι καθώς είναι από τή ζωή του λαού τους να βρούν άπήχηση στήν ψυχή του; Γι' αυτό και τά έργα τους μένουν άδιάβαστα και άγνωστα. Γι' αυτό και πάνε να καταθέσουν τήν πένα τους στά «άχρηστα».

Ζητούν τρόπους γιά να πουλούν τά βιβλία τους. Καί φροτίζονται στό Κράτος, γιά να επιβάλει τήν ίδρυση βιβλιοθηκών στίς κοινότητες και στα... έξ-εδοχία και να τίς εξαναγκάσει ν' αγοράζουν άποχρεωτικά τά βιβλία τους! Καί ύστερα: Αυτό είναι λοιπόν τό ζήτημα; Να πουληθούν άπλώς καρπόσα βιβλία τους;

Άς υποθέσουμε ότι οι Κοινότητες πληρώνουν, θέλοντας και μή, από τά ύστερήματά τους μερικά λογοτεχνικά βιβλία και τά τοποθετούν στα ράφια τους. Έκει θα μείνουν. Θα σκονίζονται και θα κιτρινίζουν, αλλά τά φύλλα τους θα μένουν άκοπα. Θα έχουν περιπέσει και αυτά, όπως ή πένα του άπογοητευμένου λογοτέχνη, στήν κατηγορία τών «άχρηστων» ή καλύτερα τών «άζητήτων». Αυτός λοιπόν είναι ο προορισμός τους;

Τά ίδια και χειρότερα στα μεγάλα ξενοδοχεία, πού θα καταχωριάζουν τά Έλληνικά λογοτεχνικά βιβλία σε κάποια σκοτεινή και άθέατη γωνιά της βιβλιοθήκης τους, μήπως και πιάσουν άδικα θέσι από τόν χρήσιμο χώρο πού κρατούν τά περιώνυμα και περιζήτητα ξένα. Καί έτσι εδω τά δικά μας βιβλία δέν θα είναι άπλώς «άχρηστα» και «άζήτητα», αλλά θα είναι και «άνσπιθώματα» και «εκαθαριστέα». Αυτός λοιπόν είναι ο προορισμός τους;

Χθές άκόμα, στήν Έκθεση Βιβλίων πού δργάνωσε ή «Έταιρία Φιλοτέχνων» στήν Άρχαιολογική Έταιρία, έγινε μιά σκηνή πολύ χαρακτηριστική. Μερικές εθνετικές κυρίες, πού τό θεωρούν πολύ «καθώς πρέπει» ν' ασχολοθούντι κάποιο-κάπου και με τή φιλανθρωπία, άγωνίζονταν να πείσουν τούς επισκέπτες— πού έρχονταν προπάντων γιά τήν κοσμική κίνηση ή τό πολύ από περιέργεια—ν' αγοράσουν και κανένα βιβλίο. Καί μιά άπ' αυτές, γιά να συγκινήσει και νά πείσει κάποιον επισκέπτηρα φίλη της, της λέγει σε Έλληνογαλλικών παρακλητικών τόνο: «Μά έλα λοιπόν, άγαπητή μου, πάρε και κανένα βιβλίο. Γιά να μην πεινούν οι καυμένοι οι λογοτέχνες!»

Βεβαιώνω με τον κατηγορηματικότερο τρόπο, ότι η σκηνή αυτή είναι πραγματική. Και ρωτώ τους λογοτέχνες μας: Αυτή είναι ή επιδίωξή τους, ή σκοπός τους, ή «προορισμός» τους;

«Αν ο απογοητευμένος συνάδελφός τους, πού, σε μία στιγμή ψυχικής εκλάμψεως, είπε τις φράσεις «Μείναμε χωρίς προορισμό, και χωρίς προορισμό τίποτε δεν μπορούμε να φτιάξουμε», είχε περισσότερο θάρρος και περισσότερη δύναμη, θα προχωρούσε στις διαπιστώσεις και στα συμπεράσματά του και θα έλεγε επάνω-κάτω αυτά.

«Η κρίση πού περνούμε δεν είναι βιβλιοπωλική, αλλά πνευματική. Μείναμε χωρίς προορισμό. Διότι προορισμός μας δεν είναι να πουλάμε όπως όπως τα βιβλία πού γράφουμε. Προορισμός μας είναι να γράφουμε βιβλία πού να μπορούν να πουληθούν, πού να μπορούν δηλαδή να διαδίδονται. Και για να διαδίδονται τα βιβλία μας, πρέπει να έχουν αληθινά πνευματικό περιεχόμενο. Έπομένως, σε τελευταία ανάλυση, προορισμός μας είναι να είμαστε εμείς οι ίδιοι αληθινοί πνευματικοί άνθρωποι.

«Αντι λοιπόν να τοποθετήσουμε την πέννα μας στα άχρηστα, ως αποσύρουμε από τα άχρηστα την ψυχή μας και ως φροντίσουμε να της δώσουμε αυτό ακριβώς πού στερήθηκε: τον προορισμό, τον αληθινό πνευματικό προορισμό.

Αυτά θα έλεγε, αν είχε θάρρος και δύναμη, ο απογοητευμένος λογοτέχνης. Και στο τέλος θα κορόμφωνε και θα επίστάγασε τα συμπεράσματά του με μιά απλή και καθαρή, αλλά για αυτό ακριβώς και μεγάλη και αιώνια αλήθεια.

«Ένας είναι ο πνευματικός προορισμός πού μας λείπει και πού είναι απαραίτητος για μιά καρποφόρα δημιουργική εργασία: «Ο προορισμός πού τον εμπνέει και τον καθορίζει ο Έλληνο-χριστιανικός πολιτισμός.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ἀγαπητές «Ἀκτίνες».

Πολλές φορές έχει γραφεί στις στήλες σου πόσο άνωτερος είναι ο λαός μας. Νομίζω ότι

οι παρακάτω εκδηλώσεις μιὰς ιδιαίτερα συμπαθούς μεριδος του είναι χαρακτηριστικές τῆς άνωτερότητος αὐτῆς και γιαυτοῦ ἀξίζουν ἴσως κάποια περισσότερη δημοσιότητα.

Στόν τελευταίο ἔρανο γιά τίς ἐκκλησίες Ἑλλάδας μέρες και 300 περίπου ἐργαζόμενα οὐ σπία κορίτσια, πού είναι συγχρόνως μαθήτριες τοῦ κατηχητοῦ κοῦ σχολείου ἐργαζομένων. Παραθέτω μερικά ἀπό τά σημειώματα. πού συνάδευαν τά χρήματά τους διορθώνοντας μόνο τίς συμπληθητικές ἀνορθογραφίες τους.

Μιά, π.ὺ ἔθωος 200 000 δραχμές, ἔλο τὸν μηνιαίο μισθὸ τῆς, στόν ἔρανο, γράφει: «Αὐτά τά λίγα χρήματα τά δίνω με ἔλη τὴν καρδιά μου γιαιτὶ αἰσθάνομαι τὴ μεγάλη τους λύπη πού δὲν ἔχουν ἐκκλησίες νὰ ἀκοῦν τὴ θεία λειτουργία καθὲς Κυριακὴ και τίς μεγάλες γιορτές, πού ἐρχονται, και τί πολὺτιμος θησαυρὸς είναι νὰ ὑπάρχη μιά ἐκκλησία σὲ κάθε χωριό».

Μιά ἄλλη ἔθωος δύο λίρες σημειώνοντας μονάχα τὸ ὄνομά τῆς, ἐνῶ είναι γνωστὸ πὺς τίς ἐπῆρε ἀπὸ τίς τριάντα λίρες πού ἔιχε μαζέψει, ὑστερα ἀπὸ 15 χρόνων σκληρῆ θουλεία.

Μιά ἄλλη ἔθωος 50 χιλιάδες γράφοντας: «Τὶ μεγάλη στενοχώρια θὰ εἶχα ἀν δὲν εἶχαμε ἐκκλησίες πού πᾶμε και εὐχαριστιόμαστε, τὴν ἴδια χαρὰ εἶμαστε ὑποχωρομένοι νὰ δισκορπίσουμε σὲ ἀδέρφια μας και σὲς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε αὐτά τά λίγα χρήματα πού τά εἶχα γιά νὰ πάρω ἕνα φορματάκι».

Και τελειώνω με τὸ σημείωμα αὐτό, πού συνώδευε 50 χιλιάδες. «Τὰ χρήματα αὐτά τά μαζέυα γιά νὰ ἐπισκευάσω τὸ σπία μας».

Εἶναι και ἄλλα πολλὰ ὅμοια σημειώματα, πού ὁ χῶρος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἀναφέρω. Ἔτσι ἐμάζεψαν τὰ 300 αὐτά κορίτσια, 3.530.000 δραχμές. Τὰ χρήματα ὅμως αὐτά δὲν είναι ἀπλῶς δραχμές. Ἐβῆσαν με αἶμα και ἰδρώτα, ὅπως ἔβρομε.

Τέτοιες θουσίες δὲν μᾶς διδάσκουν μόνο, ἐνισχύουν τὴν πεποίθησι δτι ἀξίζει γιά τά κορίτσια αὐτά να γίνη κάθε προσπάθεια γιά τὸ πνευματικὸ και τὸ κοινωνικὸ ἀνάδασμά τους.

Μὲ σεβασμὸ και ἀγάπη

I. Γ. Σ.

Ο Κόσμος τῶν Γραμμάτων

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ...

(ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΣΤΕΛΝΟΥΝ)

Είναι λοιπόν μιὰ ἀξίολογὴ εὐκαιρία αὐτὸ τὸ φυλλομέτρημα τῶν περιοδικῶν. Αὐτὴ τὴ φορά λόγῳ χάρι ἔχω πρῶτο-πρῶτο μπροστὰ μου ἓνα περιοδικὸ πωληθέν—μόνο τὸ ἐξώφυλλό του εἶναι τυπωμένο—ποῦ ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ἰωαννουπόλι—καὶ Ἰωαννουπόλις εἶναι τὸ Johanesburg τῆς Ἀφρικής.

Κι' ἐκεῖ κάτω ἀκόμη δὲν ὑπάρχουν συμπατριῶται μας ποῦ, παρ' ἑλὴ τὴν ἀπόστασι πὺ μᾶς χωρίζει, βρίσκονται τόσο κοντὰ μας, πὺ κοντὰ ἀπὸ ἄλλους ποῦ ζοῦν ἐδῶ δίπλα μας, μέσα στὴν Ἀθήνα: Πραγματικὰ, στὴν «Ἀλήθεια» αὐτὴ τοῦ Johannesburg βρίσκει ὁ ἀναγνώστης, καὶ μάλιστα σὺν ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα περιεχόμενα τοῦ φύλλου, μιὰ διασκευὴ ἀπὸ τὸ γνωστὸ βιβλίον ποῦ ἔχει ἐκδοθῆ στ' Ἀγγλικά ἀπὸ τὴν Χριστιανικὴν Ἑνωσὶν «Βιοιστημένων» μὲ τὸν τίτλον «Towards a Christian Civilization» (πρὸς ἓνα χριστιανικὸ πολιτισμὸν) Για νὰ γίνουσι λέει ἡ «Ἀλήθεια», περισσότερον γνωστὴς κι' ἐκεῖ κάτω οἱ ἰδέες τοῦ βιβλίου, θ' ἀναπτυχθοῦν, οὐ οὐρα ἀπὸ ὀμιλίαις ποῦ θὰ δημοσιεύωσι καὶ στὸ περιοδικόν. Ἀκ μὴ ἢ «Ἀλήθεια» ἀναδημοσιεύει ἀπὸ τίς «Ἀκτίνες» (Ἰανουὰρ 1951 σελ 10) τὴν περὶ τῆς τοῦ ἀρθροῦ τοῦ Α. J. Cronin «Γιατὶ πιστεύω». Ὄνόματα δὲν βρίσκω πρὸς ἕνα στὴν «Ἀλήθεια». Βλέπω μόνον, πῶς προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἰερὰ Μητροπολὶ Ἰωαννουπόλεως. Καὶ στὴ δευτέρῃ σελίδᾳ τοῦ ἐξώφυλλου, ὅπου πάντα ἀναφέρονται μερικῆς πληροφορίας γὰ τὰ πρόσωπα ποῦ σχετίζονται μὲ τὸ κάθε περιοδικόν, δὲν βρίσκει κανεὶς παρὰ μιὰ σελίδα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ στὴν τρίτῃ, παλὶ ὁ Χριστός...

★

Μιὰ ὥρα καὶ πρακτικὴ ἰδέα ρίχνει πάλι ὁ «Κυπριακὸς ἀγὼν»: Ἀπὸ κάποια κρατικὴ δημοσίωσι νὰ διαφωτισθοῦν σχετικὰ μὲ τὸ κυπριακὸ ζήτημα οἱ ἀπόδημοι «Ἕλληνας κι' οἱ ξένοι ποῦ ἐπισκέπτονται τώρα τὴν Ἑλλάδα. Δὲν πρόκειται βέβαια, νὰ γίνῃ ἐκμετάλλευσι τῆς εὐκαιρίας αὐτῆς, ποῦ στὴν περίπτωσι μάλιστα τοῦ ἔσοταμοῦ τοῦ σχετικοῦ μὲ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ἔχει χαρακτηρῆσαι ἐντελῶς ἱερό. Ἀλλὰ ὅποιος ἔρθει καὶ μᾶς ἰδῆ στὸ σπῆτι μας σήμερα, φυσικὸ εἶναι νὰ μᾶς εἴρῃ πονεμένους, ὄχι μόνον γὰ τὸ κυπριακὸ ἀλλὰ καὶ γὰ τὰ ἐλατὰ μεγάλα ἐθνικὰ μας ζητήματα—πῶς νὰ ἐσχάσομε, λόγῳ χάρι, τίς χιλιάδες τὰ Ἑλληνόπουλα ποῦ μᾶς λείπουν; Ἀλλοίμονόν μας ἂν δὲν μᾶς εἴρῃ πονεμένους ὁ ξένος ἐπισκέπτης...

★

Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, τὸ ἐβδομαδιαῖον δευτερικόν τοῦ

Πατριαρχίου Ἀλεξανδρείας, μὲ κάποια πατριαρχικὴ ἐκύκλιον ποῦ δημοσιεύει. Ξαναφέρνει στὸ νοῦ τὸ μεγάλο δράμα ποῦ ἀντιμετωπίζει στὴν Αἴγυπτον, κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ἐξ αἰτίας «τῶν νέων συνθηκῶν διαμονῆς καὶ διαδίκωσως». Καὶ στὸ κεφάλαιον αὐτὸ βρίσκονται ἓνα ἀκόμη χρέος ἀγάπης ποῦ ἔχει πρὸς τὰ ἐξνητωμένα παιδιὰ τῆς ἡμιτερ πολιτικῆς Ἑλλάδα. Καὶ μιὰ εὐθύνη γὰ δλους μας, γιὰτι ὅς τώρα τοῦλάχιστον δὲν ἐσταθίκαμε στὸ ὄψος του.

★

Στὸν «Ὁρθόδοξον Πατριαρχητὴν» (τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς) βρίσκουμε ἀρθρα τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς κ. Μιχαήλ, τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Δ. Μπαλάνου, ἄλλο τοῦ Πρωτοπρ. Β. Κόθμου γιὰ τὸν André Gide. Καὶ δὲν μποροῦμε νὰ μὴ σταματήσομε στὸ σιντηρο σημεῖωμα γιὰ τὸ περιοδικὸν «Ζωή», καὶ ἰδιαίτερα στὸν ἐπὶ λόγῳ του: «Ὁ Κύριος ἄς εὐλογῇ τὴν Ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τῆς. Ἄς ἀναδεικνῆ δὲ συνεχῶς περισσότερους μιμητὰς καὶ ἀγιωτέρους ἐπικριτὰς αὐ τοῦ». Ἡ δευτέρῃ αὐτῆ εὐχὴ δείχνει πῶς ὁ «Ὁρθόδοξος Πατριαρχητὴς» τῆς Ἀμερικῆς ἔχει πολὺ καλά τὰ ἰδιαίτερα ἐλαττώματα τῆς φιλῆς μας...

★

Ὁ «Ποιμὴν» τὸ μηνιαῖον περιοδικὸν ποῦ ἐκδίδεται ἀπὸ τὴν Μητροπολὶ Μυτιλήνης, δημοσιεύει συμπληρωμένη περισσότερον τὴ μελέτη τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Π. Μπρατσιώτη Ἡ ἐν Ἑλλάδι θρησκευτικὴ κίνησις ἀπὸ 1900 1950. Στὸ ἴδιον τεῦχος ἀρθρον τῆς κ. Σοφίας Σπανοῦδῃ γιὰ τὰ «Κεῖμήλια τῆς Ὁρθοδοξίας», μετὰφρασι τοῦ «Δύγουστίνου» τοῦ Τζοδάννι Παπίνι καὶ ἄλλα.

Π. ΚΛ.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Φωτεινῆς Θ. Τζωρτζάκη: Ἀνδρέας Καρκαβίτσας. «Νεοελληνικὴ Βελιθηκή», Σειρὰ Β, ἀρ. 1.

Δὲν πρόκειται περὶ βιογραφίας ἢ δοκιμίου γύρω ἀπὸ τὴ μορφή τοῦ Καρκαβίτσα. Τὸ βιβλίον τῆς Καρ Τζωρτζάκη προορίζεται γιὰ τοὺς μαθητὰς τῆς μέσης ἐκπαίδευσως καὶ ἔχει σκοπὸ νὰ παρουσιάσῃ στὰ μεγάλα παιδιὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ γνωστὸ πεζογραφικὸν ἔργον τοῦ ἐξαιρετοῦ νεοελληνικοῦ διηγηματογράφου.

Τὸ ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Ἀνδρέα Καρκαβίτσα, τοῦ δημιουργοῦ τοῦ «Σταθόγιαννου» τοῦ «Ἀρχαιολόγου» τῶν «Δογμῶν τῆς πλῆθους», εἶναι κατάλληλον γιὰ «νεοελληνικὸν ἀνάγνωσμα», γιὰ σχολικὸν κείμενον, δὲν τὸ ἀδελφ. πρῶτῃ ἢ Κα Τζωρτζάκη.

Ὁ ἴδιος ὁ Καρκαβίτσας χρησιμοποίησε τὴν πέννα του γιὰ νὰ γράφῃ σχολικὰ βιβλία. Ἡ Κα Τζωρτζιᾶκη πρώτη ἐπέτυχε νὰ δώσῃ, μὲ βᾶσι τὸ ἔργο τοῦ Καρκαβίτσα, ἕνα πρότυπο σχολικὸ βιβλίο ποῦ καὶ τὴν σύγχρονη παιδαγωγικὴ ἀνάγκη διηγεῖται, ἀλλὰ καὶ σὺν παιδί δίνει χαρὰ καὶ τέχνη μὲ πλούσιο ἑλληνικὸ χρῶμα.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ τῆς «Νεοελληνικῆς Βιβλιοθήκης» — ποῦ μὲ τὴν στοργή, ἀγάπη καὶ εὐσυνειδησία Ἰδρύου, καθοδηγεῖ καὶ κατευθύνει ὁ καθηγητὴς κ. Μαν. Τριανταφυλλίδης — ἀποτελεῖ ἀπὸ τῆ φιλολογικῆ πλευρᾶ τὴν ἀντιπροσωπευτικώτερη καὶ λογοτεχνικώτερη ἐπιλογή τοῦ ἔργου τοῦ Καρκαβίτσα. Ἀπὸ τὴν παιδαγωγικὴ ἀποφικαί: εἶναι ἕνα πλούσιο σὲ ὅλη βιβλίο ποῦ οἱ «μῦθοι» τοῦ ἔδωλα τρέφανε τὴν ψυχὴ τοῦ Ἑλληνος μαθητοῦ. Ὁλοκληρὸ τὸ Σόβλι μὲ τοὺς ἥρωές του καὶ τίς Σουλιώτισσες βρισκεται στὸν περίφημο «Σταθθγιαννο». Ὁλόκληρη ἡ «Ἑλλάδα μὲ τίς παραδόσεις τῆς τῆς θάλασσας τῆς καὶ τοὺς θαλασσινοὺς τῆς ἀνάγλυψη παρουσιάζεται στίς «Φρεγάδες» σὸ «Θεῖο δράμα» σὸ «Γιούσουρι», ποῦ ὁλόκληρα ὑπάρχουν σὸ βιβλίο ἢ σὲ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ «ἀφορασμένο» τὸν «Ζητιᾶνο» τοὺς «νέους θεοὺς» τὴν «κακοσημαδιά» ποῦ μὲ περιλήψεις καὶ ἀσχόλια συν δεύονται.

Στὸ λογοτεχνικὸ κείμενο προτάσσεται μία εἰσαγωγή καὶ παρεμβάλλονται σχόλια γιὰ τὴν ἐποχὴ, τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἄνδρ. Καρκαβίτσα καὶ ἀκολουθεῖ ἕνα «λεξιλόγιον», ἕνα «ἐπιμετρο» καὶ σημειώσεις ποῦ πολὺτιμα συμβάλλουν στὴν ἀριότητα τοῦ βιβλίου. Ὅλο τὸ βιβλίο, ὅπως ἄλλοτε καὶ ὅλες οἱ παιδαγωγικὲς ἐργασίες τῆς Καρ Τζωρτζιᾶκη, εἶναι ἀποτέλεσμα μύθου, προσοχῆς καὶ φροντίδος. Καὶ σκέπτομαι πόσα προσφέρει ἕνας εὐσυνειδητοῦς ἐργάτης στὰν μὲ στοργὴ χρησιμοποιεῖ τὰ κείμενα καὶ μὲ σεβασμὸ ἀντιμετωπίζει τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἑλληνόπουλου. Πόσοι ἀπὸ τοὺς παλαιότερους λογοτέχνες μας μόνον ἀγνωστοὶ στὴν νέα γενεὰ ἐπειδὴ δὲν βρέθη, κς ἐκείνος ποῦ θὰ φροντίσῃ ὥστε μορφὴ καὶ οὐσία, παιδαγωγικὴ σκοπιμότης καὶ λογοτεχνικὸ βρῆς, ἀρμενικὰ συνταξιομεμένα νὰ παρουσιάζωνται σὲ βιβλία ποῦ νὰ προορίζωνται γιὰ τοὺς νέους καὶ τὸ μεγάλο κοινὸ. Ἀπὸ τὴν Κα Τζωρτζιᾶκη, ποῦ μὲ τὸν Καρκαβίτσα τῆς, μᾶς ἔδωσε ἕνα τόσο πετυχημένο σχολικὸ βιβλίο, περιμένουμε τὴν συνέχεια τῆς ἐργασίας ὥστε καὶ ἄλλους βετεράνους τῆς ἐργογραφίας μας νὰ δοῦμε σὲ ἄριτες ἐκδόσεις.

*

Pierre L'Ermite: Ἡ γυναίκα μὲ τὰ κλειστὰ μάτια, Ἐκδόσεις Κ. Κακουλίδη. Ἡ «γυναίκα μὲ τὰ κλειστὰ μάτια» εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ μυθιστορήματα ποῦ ἔκαναν γνωστὸν σ' ἄλλο τὸν κόσμο τὸν Pierre L'Ermite σὰν μυθιστορηματογράφου ποῦ ἐπειδὴ γνωρίζει τὸ βάθος τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ἔχει καὶ τὸν τρόπο νὰ τὴν εἰκονομεῖ, νὰ τὴν δίνει χαρὰ νὰ τὴν ψυχάζωγῃ, νὰ τὴν σκλαβώνῃ μὲ τὸ ἀπαλὸ, τὸ ἄνιστο, τὸ συναρπαστικὸ γράφισμά του. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικὸ ποῦ κάνει τὰ βιβλία του νὰ μὴν παλιώ-

νουν ποτὲ καὶ νάιναι πάντα ἐπικαίρα. Ὅσο ὑπάρχουν ἀναγνώστες ποῦ ἔβρουν νὰ ἐκχωρίζουν τὸ καλὸ βιβλίο, τὸ μυθιστορημα τοῦ Pierre L'Ermite δὲν θὰ γνωρίσῃ κρίσι. Πάντοτε ἀπληστα θὰ διαβάσῃται καὶ σ' ὅλες τίς ἄκρες τῆς γῆς πάντα θὰ σκορπᾷ χαρὰ καὶ θὰ ἐκχωρίζῃ τὴν ταλαίπωρημένη ἀ-θρόπινη ψυχὴ.

Ἡ «γυναίκα μὲ τὰ κλειστὰ μάτια» εἶναι μὴ κοπέλλα ἀπὸ ἀρχοντικὴ εὐγενεία ποῦ χρειάζεται, «στὸν ἀνόθ τῆς νηότης τῆς», νὰ ἐργασθῇ γιὰ νὰ ζήσῃ. Εἶναι ἕνα μορφωμένο λεπτοκορίτσι ποῦ γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ φῶμα τοῦ ἐργάζεται σὰν καμαριέρα σ' ἕνα σπίτι νεοπλούτου τοῦ Παρισιοῦ. Ἀντιμετωπίζει, μόνη τῆς ἡ κοπέλλα, τὴν βρωμιὰ καὶ τὴν ἀνθρώπινη κακία ἀλλὰ χάρις στὴν ἀρετὴ τῆς καὶ στὴν πνευματικὴ συμπαράτασι: ἐνός ἐφημερίου ποῦ εἶναι ὁ καθοδηγητὴς καὶ προστάτης τῆς καὶ ποῦ στὴν πραγματικότητά δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὴν ἐφημερίο-συγγραφέα Pierre L'Ermite, καταφέρνει νὰ περᾷσῃ ὅλες τίς συμπληγάδες καὶ νὰ ὑπερικήσῃ ὅλες τίς δυσκολίες π ἢ ἡ ζωὴ σὸ Ἰκρίσι παρουσιάζει. Ὁ ἀναγνώστης μέσος στίς σελίδες τοῦ βιβλίου βλέπει τὸ δράμα τῆς ἀνθρώπινης κακίας ἀλλὰ βλέπει καὶ πόση μεγάλη ἐξυπνάδα καὶ τί μεγάλο ὄπλο στὰ χέρια τοῦ νέου ἀνθρώπου εἶναι ἡ ὁλοκληρωμὴ ἀρετῆ. Κι' ὅλα αὐτὰ εἶδονται ἀπλᾶ, ἀπέριστα καὶ μὲ τέχνη ποῦ συναρπάζει. Τὸ βιβλίο διαβάσεται εὐχάριστα χωρὶς καμμιὰ διακοπή. Σ' αὐτὸ, ποῦ β.η-θεῖ καὶ ἡ ἑραία ἀπόλαυσις τοῦ ποῦ ἐπιμαγέθηκε ἡ Κα Ἄθηνά Γ. Καλογεροπούλου. Μορφὴ καὶ οὐσία συμβεβηχῶν ἀρμενικὰ γιὰ νὰ δώσουν ἕνα ἐξαιρετὸ βιβλίο ποῦ ἀσφαλῶς τὸ κοινὸ τοῦ ἔτοιμάζει: ἀνάλογη ὑποδοχῇ.

*

Δημ. Χαμπούλιδη: «Λυκόφωτα» Λευκωσία.

Πάντα ἕνα βιβλίο ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κύπρο εἶναι ἕνα χαρούμενο γεγονός. Ἡ Ἑλληνικὴ μεγαλόνησος μὲ τὰ πολλὰ μικρὰ ποιητικὰ βιβλία κάθς τόσο δίνει τὸ πνευματικὸ τῆς «παρόν» σ' ἡ λογοτεχνικὴ κίνησι τῆς χώρας. Ἐνα ἀπὸ τὰ βιβλία μὲ πολλὰ μικρὰ λυρικὰ τραγούδια εἶναι καὶ τὰ «Λυκόφωτα» τοῦ κ. Δ Χαμπούλιδη. Πανήγητα περίπου ποιηματάκιν ποῦ καθένα ἀντιστοιχεῖ σὲ μὴ ἀπαλόχρωμη ζωγραφικὴ ἐντύπωσι γύρω ἀπὸ χίλιες δυὸ ἐπιβουσίες. Στὴ συλλογὴ τοῦ ὁ Κύπριος ποιητῆς χωρὶς ἄγνοιας, ἤρεμα ζωγραφίζει ἢ καλλιτέρα στιχογραφεῖ ζωγραφίζοντας. Μὲ τίποτε τὸ σπουδατὸ καὶ μεγάλο δὲν καταπίανεται ὁ στιχογραφεύς. Τὸ περιγραφικὸ ποιητικὸ του ρεπορτάζ ἐφαντεῖται στίς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς. Τὰ γενικώτερα, τὸ ἀνθρώπινο δράμα, τὸ βαθύτερο πρόβλημα, τ' ἄγνωστο. Κι' εἶσι δὲ ποιητῆς μᾶς δίνει ἕνα βιβλίο τοῦ παληοῦ καλοῦ κοίροῦ γύρω ἀπὸ τὴν ἀμέριμνη ζωὴ τῶν μικροπραγμάτων καὶ τῶν μικροσυγκινήσεων.

*

Χρ. Χ. Καμπούρογλου: Τῶν λιμανιῶν. Καταχλυτικὸς καὶ γεμάτος ἄγνοιας, ἀπὸ τὴν

ἄλλη μεριά είναι ὁ κ. Χρ. Καμπούρογλου στὴ δική του συλλογή. Ὅλα του τὰ ποιήματα ἔχουν γιὰ ἀτμόσφαιρά τους τοὺς καπνοὺς καὶ τὶς ὀμίχλες. Κανένα ποίημά του δὲν ξεφεύγει ἀπὸ τὰ στασιμα νερὰ τῶν λιμανιῶν. Ἡ ἔμπνευσίς του, βαρεία καὶ χωρὶς ἐλπίδα, γεμάτη δόνην καὶ σπαραγμὸ ἐφένεται γύρω ἀπὸ ἀδύρωτους πόθους. Κάπου-κάπου ἄνωγς ὑπάρχει καὶ τὸ ἐνατένισμα πρὸς τὸν Οὐρανὸ. Ἐπάρχει ἡ ἐπικλήσις, τὸ «Κύριε, Κύριε» ἀλλὰ μόνο σὺν ἄτονην διάθεσις, σὺν ψιθύρισμα κι' ὄχι σὺν ἐξοπασμα ψυχῆς. Ἀλλὰ μιὰ πὺρ τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Χρ. Καμπούρογλου ἔχουν μέσα τους τὸ οὐσιαστικὰ ἀνθρώπινο, θάρρη ἢ ὄρα πὺρ ὁ ποιητῆς ἀφίνοντας κατὰ μέρος τὸν ἄγνοο θρῆνο θὰ βρῆ τὸν δρόμο του καὶ τὴ λύτρωσι καὶ θὰ τραγουδήσῃ σὲ ὄραλους στίχους τῆ χαρὰ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς.

★

Καρδιναλίου Οὐάϊσμαν: Ἡ ἀκοίμητη καρμπάνα.

Ἡ ἱστορία ἐνὸς χωρικοῦ πὺρ ἡ διψα τοῦ πλοῦτου τὸν παρασύρει νὰ γίνῃ ἐγκληματίας καὶ ἱερόσυλος, νὰ ἐπιστρέψῃ ἄνωγς στὴν Πίστι μὲ τῆ θυσία τῆς μικρῆς καὶ πιστῆς κορούλας του, γίνεταί ἐνα ἐπικοδομητικὸ καὶ εὐχάριστο ἀνάγνωσμα χάρις στὴν περιγραφικὴ ἱκανότητα τοῦ συγγραφέως-ἱεράρχου τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ βιβλίο είναι ἐνα διήγημα 66 σελίδων μικροῦ σχήματος ἐξαιρετικὰ καλὰ μεταφρασμένο σὲ ἀπλῆ νεοελληνικὴ ἀπὸ τὴν διδα Ἐθνησια Χαραλάμπη, πὺρ τόση ἀγάπη δείχνει: στὴ θρησκευτικὴ λογοτεχνία καὶ τέχνη.

★

Σ. ΚΑΛΗΣΠΕΡΗΣ

Μαρίας Π. Ἀργυροπούλου: Ἐλληνικὰ Θέματα. Ἀθήνα, 1951.

Τὰ «Ἐλληνικὰ Θέματα» τῆς κ. Μαρίας Π. Ἀργυροπούλου είναι γραμμένα μὲ ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα. Ἡ σ. ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ δῆ τὴν Ἑλληνικὴν πατρίδα στὴν ἡγετικὴ θέσι πὺρ τῆς ἀΐζει, καὶ τὰ «Ἐλληνικὰ Θέματα» τοποθετημένα πάνω σ' ὅτι θεωρεῖ στερεὸ καὶ ἀντάξιό βάθρο τους.

Σὲ ὕψος ἐξοικραστο, φιλικῆς συζητήσεως, μὲς παρουσιάζει τὶς γνωστὰς μὰς ἀπὸ προηγούμενα βιβλία τῆς ἀντιλήψεις γύρω ἀπὸ τὴν παιδεία, τὴν τέχνη, τὴ γλῶσσα, τὴν ἠθικὴ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ σὸ σχολεῖο, καὶ σὺν καλὸς ἀγωνιστῆς, πὺρ ἔφρει νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν κόσμο τῶν ἰδιῶν του, ἐπὶ ἀνέρχεται μὲ περισσότερα ἐπιχειρήματα καὶ σὸ καινούργιο τῆς βιβλίου σὶς «θέσεις» καὶ ἀπόψεις, πὺρ παρ' ὄλη τὴν ἰδιορρυθμία τους, στρέφονται πρὸς ἐνα Χριστιανικὸ Πολιτισμὸ. Τὸν μοναθικό πολιτισμὸ, ὄχι μὲ τὴν ἐνοια πὺρ είναι ἡ σύνθεσις ὄλων τῶν ἄλλων πολιτισμῶν, ἀλλὰ πὺρ είναι ἡ ρίζα τῶν πολιτιστικῶν στοιχείων ἀπὸ τὰ ὄποια, μονωμένα, εἶχαν οἱ διάφοροι πολιτισμοὶ καὶ ἐπέζησαν ὄσο ἐπέζησαν.

Ἀκολουθεῖ ἐνα ἀγαπητὸ στὴ σ. θέμα γιὰ τὸ Βυζάντιο (ὁ ἀναγνώστης θὰ θυμᾶται καὶ τὰ ἄρθρα τῆς σ. «Ἡ χιλιόχρονη Βυζαντινὴ Αὐτο-

κρατορία», «Ἀκτίνες» 1948, σελ. 527 καὶ 566) ὄπου προσθέτει καὶ ὄσο ξένες μελέτες σὲ μεταφρασι (τῶν Sir Galahad καὶ Edmond Joly).

Τὰ «Ἐλληνικὰ Θέματα» καὶ σὺν ὄγιῆς φρενιστικὴ προσπάθεια ἀπατελοῦν μιὰ ἐνα ἐνθάρρυνσι γιὰ τὴν κατὰθῦνοι καὶ τὰ νῦν ἀφερόντα τῶν διανοουμένων γυναικῶν τοῦ τόπου μὰς, πὺρ φυσικὴ θέσις τους είναι νὰ ἀνοίγουν τὸν δρόμο πρὸς τὴν εὐτυχία, γιὰ τὴν Ἑλληνίδα γυναίκα.

Δ. Α.

★

Παναγιώτου Κ. Χρήστου: Ἡ κοινωνιολογία τοῦ Μεγ. Βασιλείου, Ἀθήνα, 1951.

Ἐχει πολλάκις τονισθῆ ὅτι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελοῦν ἐνα θησαυρὸν ἀνεκμετάλλευτον. Καὶ δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον είναι ἰδιαίτερος εὐχάριστον δταν ἐκπρόσωποι τῆς νεωτέρας ἐπιστημονικῆς γενεᾶς ἀντιλοῦν ἀπὸ τὸν θησαυρὸν αὐτὸν τῆς κατερικῆς φιλολογίας, διὰ νὰ προσφέρουν κάτι εἰς τὸν σύγχρονον ἀνθρωπον. Τὸ γεγονός είναι ἀκόμη περισσότερον εὐχάριστον, δταν καὶ τὸ ἐκλεγόμενον θέμα είναι οὐσιαστικὸν καὶ γόνιμον. Αὐτὸ συμβαίνει μὲ τὴν μελέτην τοῦ κ. Χρήστου. Ὅπως τονίζει ὁ σ. εἰς τὴν πρόλογον, «κατὰ τὴν σύγχρονον ἡμῶν ἐποχὴν, ὄποτι τόση σημασία ἀποδίδεται εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπὶ ὄγιῶν βάσεων ἀναδιοργανώσεως τῆς κοινωνίας, ὁ δὲ Χριστιανισμὸς καλεῖται νὰ καθορίσῃ σαφῶς τὴν στάσιν του ἐναντι τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, ἡ σχετικὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἐξαιρετικὸν ὄηγόν».

Καὶ ἀποτελεῖ πράγματι χρῆσιμιν ὄηγόν ἡ παροῦσα μελέτη. Ἐρχεται μετὰ τὸς σχετικὰς ἐργασίας τοῦ καθηγητοῦ Φ. Κουκούλε καὶ τοῦ Ἀ. Γκιᾶλα («Ἀκτίνες τ. 1940 σ. 70) ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἔργου τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῦ καθηγητοῦ Π. Μπρατσιώτου ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν του ἀρχῶν, νὰ ἐρουνῆσῃ ἀκόμη τὸ ζήτημα.

Αἱ ἀπόψεις ἀνδρῶν, ὄσῶν τὸν Μ. Βασιλεῖον, ἐπὶ θεμάτων τόσον ζωτικῶν, ὄπως είναι τὸ περὶ πολιτείας, κοινωνίας, φιλανθρωπίας, δουλείας, ἐργασίας (σημειωτέον ὅτι ὁ Μ. Βασιλεῖος θέλει τὴν ἐργασίαν συνοδευομένην ἀπὸ τὸ τραγοῦδι) πλοῦτου, οἰκογενείας, είναι ἐξὸχως διαφωτιστικὰ καὶ καὶ σπουδαία.

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ παρουσιασθοῦν καὶ ἄλλαι παρόμοιαι ἐργασίαι.

Η. Α. Μ.

★

Μενελάου Ν. Μπακατσούλα Ἰφηγητοῦ τῆς Ἐγκληματολογίας καὶ Σωφρονιστικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. «Οἱ καθ' ἕξιν καὶ κατ' ἐπάγγελμα ἐγκληματία».

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Μπακατσούλα παρουσιάζει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, διότι ἐξετάζει τὴν πλῆστον ἐπικίνδυνον μορφήν τῆς συγχρόνου ἐγκληματικότητος. Συγχρόνως δὲ, διότι ἐπιλαμβάνεται θέματα ἐξὸχως δυσχερῆς, ὄς τὸ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ δράστου ὄς καθ' ἕξιν ἢ κατ' ἐπάγγελμα ἐγκληματίου. Ἐχων δι' ὄφιν καὶ τὰ πορίσματα τῆς συγχρόνου διεθνούς ἐπιστημονικῆς

ἐρσύνης, ἀλλὰ καὶ τὴν παρ' ἡμῖν θεμελιακὴν ἀλλὰ καὶ πρωτοπόρον ἐργασίαν τοῦ καθηγητοῦ κ. Γαρθικά, ὁ σ. διδῶν τὴν ὀρθὴν καὶ προσήκουσαν κατεύθυνσιν εἰς τὴν ἐργασίαν του. Τοῦτο δὲ καταφανταί καὶ ἐκ του ὅτι ὁ κ. Μιακατούλας ἀποδίδει τὴν προσήκουσαν οὐδαμῶς τῆς εἰς τὴν ψυχισμόν του ἐκκλησιαστικῆς καὶ προσπαθεῖ διὰ μεθόδων τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης (ψυχοβιολογικῆ, ἐξέτασις κλπ.) νὰ διεκδύσῃ εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς, διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ψυχικὴν του προσωπικότητα.

Τοῦτο διαφάνεται ἰδιαίτως εἰς τὸ περὶ ἀσφαλιστικῆς κινήσεως κεφάλαιον τῆς ἐργασίας αὐτῆς, τὸ ὁποῖον κατέχει κεντρικὴν θέσιν εἰς τὴν ὄλην μελέτην του. Ἡ ἀσφαλιστικὴ κινήσις, ὡς ὁρίσθη βεβίαιως προσηκούμεναι λέγει ὁ σ., ἐπιφέρει «ἕνα διαγνώσασθαι τὴν ἐν τῇ ψυχῇ του κρυπτομένον ἀναπτυσσομένην τυχρὸν ἔρπον πρὸς ἐντιμον καὶ ἐργατικὸν βίον», ἐνφ' ἣ μηχανικὴ ἐγκομβήσις «καθιστᾷ τὴν ζωὴν αὐτοῦ κενὴν καὶ ἀπονεκροῖ, ἀντὶ νὰ ἀφυπνίσῃ, τὴν ἐνεργητικότητά αὐτοῦ».

Ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ σ., μαζὺ μὲ τὰς δύο προηγουμένας μελέτας του «οἱ φυγόπονοι ἐπαῖται καὶ ἀλλήται» καὶ «ἡ αἰσχροκέρδεια ἐν τῇ ἀτικῇ δικαίῳ», ἀποβλοῖν συμβολῶν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ δημιουργοῦν τὴν προσδοκίαν ὅτι θὰ ἴδωμεν καὶ τὴν συνέσειαν τῆς τῶσον καλῆς αὐτῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας.

Κ. Π.

★

Θεοδώρου Μοσχονά. Ἐντυπώσεις ἐκ Σινῶ. Ἐν Ἀλεξανδρίᾳ 1951.

Αἱ ταξιδιωτικὰ ἐντυπώσεις δταν προέρχονται ἀπὸ μέρη ἱστορικὰ καὶ γράφονται ἀπὸ εἰδικούς, παρουσιάζουν ἀσφαλῶς κάποιο ἰδιαίτερον ἐνδαιτέρον. Αὐτὸ τὸ προσόν ἔχει τὸ ἔδοιορικό του ὑπερμηματογράφου καὶ βιβλιοφύλακος τοῦ Πιτριάργου Ἀλεξανδρείας σὺν «θεοδωριστοδρος» Σινῶ. Κι' ἔχει τόσα νὰ μᾶς πῇ γιὰ τὴν τοποθεσία του, τὴν ἱστορία του, τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῆς μονῆς καὶ τὴν ναοῦ, τὰ πολυτίμα κειμήλια καὶ χειρόγραφα.

ΗΛ. Μ.

★

Ρούλας Παπαδημητρίου. «Ἡ λατρεία τῆς Θεοτόκου» (διάλεξι), Θεσσαλονίκη 1951.

Τὸ φιλᾶδιον αὐτὸ φανερεῖ μὲ ποῖα εὐλαδικὰ αἰσθήματα νοιῶσθαι τὴν Παναγία στοὺς διαφόρους σταθμούς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους ὁ ὀρθόδοξος ἑλληνικὸς λαὸς καὶ ἰδιαίτερα ἡ τρυφερὴ γυναικεία ψυχὴ.

ΗΛ. Μ.

Ἡ στήλη αὐτὴ ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ποιότητα τοῦ βιβλίου, μὲ τὴν κριτικὴν δηλ. τοῦ περιεχομένου του, δὲν εἶναι καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν κόκλον τῆς, προκαιμένου αὐτῆ τὴ φορά νὰ ἀφιερῶσθαι δύο λόγια γιὰ τὴν αἰσθητικὴ ἐμφάνισιν τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου σήμερα, μὴ παύ, χάρις στὴν ἀξέπαινη προσπάθειαν τῆς «Ἐταιρείας Φιλοτέχνων», εἶχαμε πάλι στὶς αἰήουσες τῆς «Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας» δλα σχεδὸν τὰ βιβλία ποὺ σὺν διάσημα τῆς τελευταίας τριετίας κυκλοφόρησαν στὴν Ἑλλάδα. Καὶ δὲν εἶναι μικρὴ πρόσδος γιὰ τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον ἢ τόσο σημαντικὴ βελτίωσις τῆς ἐμφανίσεώς του. Ὅλοι οἱ ἐκδότες, ὅλοι οἱ τυπογράφοι, ὅσοι οἱ καλλιτέχνες ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ βιβλίον ἔχουν νὰ παρουσιάσουν κι' ἀπὸ μίαν ἐξαιρετικὴν τυπογραφικὴν ἐπιτυχίαν ἀνάμεσα στὶς ἐκδόσεις τους. Ἰδιαίτερα ὁ κ. Ἰ. Σκαζίκης, ποὺ τόσο ἔχει βοηθήσει μὲ τὴν μεγάλη ἀγάπην του γιὰ τὴν ἀφρογὴ τυπογραφικὴ ἐκδοσι, ὡς εἰς τῆς ἡμέρας μας τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον ἀφοβα νὰ δέχεται ὁποιοδήποτε ἀντικρίον πρὸς τὸ εὐρωπαϊκὸ καὶ ξένο. Ἡ εἰδικὴ διάκρισις ποὺ τὸ ἔργο του, μὲ τῆς ἐξαιρετικῆς ἐκδόσεως «Ἄλφα», καὶ λοιπές, στὴν «Ἑλληνικὴν Ἐκδοτικὴν Ἐταιρεία» (πρὸ τῆς Ἑλευθεροπόλεως) ποὺ διευσθύνει, ἔτυχε στὴν ἀφρογὴν «Ἐκδοσι τοῦ Βιβλίου, ἀποτελεῖ τὴν ἐπίσημὴ ἀναγνώρισιν τῶν κόπων του καὶ τῶν προσπαθειῶν του γιὰ τὴν σημερινὴν ἄρτια καὶ καλλιτεχνικὴ ἐμφάνισιν τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου.

Σ. ΚΑΛΗΣΠΕΡΗΣ

ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ

— Βασιλείου Σ. Καλύδα, πτυχιούχου Ἀ.Σ.Ο.Ε.Ε. Ἡ νέα λογιστικὴ μέθοδος ἐξαγωγῆς τῶν ἀποτελεσμάτων (κερδῶν καὶ ζημιῶν). Ἀθήναι 1951.

— C. H. Spurgeon: 1) Τὰ Μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ. 2) Ἡ Παραβολὴ τῆς Κλωτοῦ.

— D. L. Moody. Μετάφρασις Μάρκου Γ. Καρακατσάνη. Ἀνθρώποι τῆς Βίβλου.

— Εὐαγγέλιον Δ. Σδράκα. Ἀπόδοσις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Σωτ. Δ. Κονομάρα, καθηγητοῦ: Ἡ σιωπικὴ φιλοσοφία εἰς τὰς συμφορὰς τοῦ βίου. Ἀθήναι 1951.

— Κ. Χρυσάνθη: Οἱ ὠδὲς τῶν ταπεινῶν πλάσματων. Κύπρος 1951.

— Στεργίου Σκιαδά: Ὁρεσισιωπῆς. Ἀθήναι 1951.

— Χρίστου Κ. Καμπέρου: Κατακλήνωσι. Ἀθήναι 1951.

— Κωστή Μελισσαροπούλου: Ἀγνώστω Θεῷ. Ἀθήναι 1951.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

ΓΑΛΛΙΑ

— Ὁ Pierre L'Ermite ὁ τόσο ἀγαπητὸς λογοτέχνης ἐπίσκοπος, ὁ γνωστὸς ὡς χρονογράφος τοῦ «La croix» ἐκυκλοφόρησε σὲ ἑκατὸ

δοσι, ἐντελῶς ἀναθεωρημένη, τὸ «Les hommes sont fous». «Τίποτε στὴν ἐποχὴ μας δὲν ὑπάρχει πῶς οἴγουρο ἀπὸ τοὺς χριστιανούς, γράφουν οἱ κριτικοὶ ἐξ ἀφορμῆς τῆς κυκλοφορίας τοῦ βιβλίου «Οἱ ἄνθρωποι τραλάθηκαν». Οἱ γε-

μάτοι ἀπλότητα και ειλικρίνεια ήρωας του Pierre L'Ermite έρχονται από τις σελίδες αυτού τ. θ βιβλίου να διακηρύξουν τή μεγάλη αυτή ἀλήθεια».

—Ο «άνθρωπος και το Ιερόν», είναι ο τίτλος και το περιεχόμενο ενός μεγάλου έργου στα «Lettres du Monde» του Pierre de Boisdeffre. Με τον ίδιο τίτλο έκυκλοφόρησε ο δεύτερη έκδοση το βιβλίο του M. Royer Caillois. Β βλίο και άρθρο, διαπιστώνουν τή μεταστροφή του πνεύματος των διανοουμένων προς το πνεύμα — «το Ιερόν» — ύστερα από τήν εγκατάλειψη του δλισμοῦ.

Μετα τον δλιστικό θετικιστικό 19ο αιώνα έρχεται ο 20ός με μιὰ καινούργια στάση. Το πνεύμα ζητεί ο δό αιώνα μας τὰ δικαιώματά του και τὸ «Ιερόν» ως ἀξία παίρνει πάλι τή θέση του.

—Ο «χριστιανικός νεοσοκρατισμός» κάνει τήν εμφάνισή του. Ο Gabriel Marcel, που δὲν δέχεται νὰ τον ἀποκαλέσῃ «χριστιανὸ ἠπαρξιστὴ», δίνει στο φιλοσοφικό σύστημα που εισηγείται, το ὄνομα «χριστιανικός νεοσοκρατισμός», ἐπειδὴ συστηματικὰ χρησιμοποιοῖ τή μαυτινική ζωκρατική μέθοδο στη σύγχρονη φιλοσοφική σκέψη που κινείται στα πλαίσια τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας.

—Η γνωστὴ σ' ὅλο τον κόσμο γιὰ τὴ δράση της «Πηχόσμιος ἔως ος καθολικῶν συγγραφέων» με πρόεδρο ἐφέτος τον Gabriel Marcel και μέλη τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τὸς γνωστοῦς μας, Patrice de la Tour du Pin, τὴν Henriette Charasson και τὴν Maryse Choisy, νκαπιούσοις μεγάλην δράση στο Παρίσι. Διπρ ἄνωος συνέδρια και διαλέξεις που ἐσημείωσαν ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία.

—Τὸ τί διαβάζει το κοινό, ἀπασχολεῖ τοὺς πνευματικὸς κύκλους τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσῃς.

Σήμερα το κοινό δὲν αγοράζει καθιερωμένους συγγραφείς, διαπιστώνει ἡ «Selection des libraires de France», αγοράζει βιβλία που ἔχουν τιμηθῆ με κάπο ο βραβεῖο.

Τὴ μεγαλύτερη κίνηση στα β βλισπωλεῖα ἔχουν τὰ «Prix Goncourt», «Prix des critiques», «Femina», «Malarmé» κ.τ.λ. Τὸ δτι δὲν γίνεται ἐπιλογή των συγγραφέων είναι ἓνα πρᾶγμα που ἀνηυχεῖ τοὺς εἰδικούς. Τὸ «Monde» (6 12 50) και τὸ «Livres et Lectures» (12 51) «κρούουν τον κωδωνα». Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βιβλίου τοῦ Paul Colin, που πήρε τὸ φετινὸ «Goncourt» διαπιστώνουν πὺς δὲν μπορεί νὰ καταλήξῃ οὐ καλὸ ἢ τακτικὴ που ἐπιβάλλει κατὰ κάποιο τρόπο στὸν ἀνίδσο ἀναγνώστη νὰ ἀγεράξῃ βιβλία που κάθε ἄλλο παρὰ τοῦ προσφέρουν πνευματικὴ τροφή».

Τὸ πρᾶγμα είναι πολὺ ἐπικίνδυνο, δταν μάλιστα πρόκειται γιὰ τὴν ἐλεύθερη ἀκαδημία «Goncourt» που τσευαταῖα κατὰ κανὸνα ἐκλέγει γιὰ βράβειοι τὰ βιβλία σκάνδαλα».

—Μιὰ ἔρσυνα στο «Almanach des Lettres» τοῦ 1951 δείχνει πὺς τὰ ἀμερικανικὰ βιβλία μεταφράζονται περισσότερο ἀπὸ τὰ βιβλία κάθε ἄλλης χώρας, και στὸν τομέα τοῦ βιβλίου, τρο-

φοδοτὸν τὴ Γαλλία περισσότερο ἀπὸ τὴν Ἄγγλία, Γερμανία, Ἴταλία, που κατὰ σειρά ἀπολυθεῖσὸν οὐ μεταφράσεις β βλίων.

—Ἐνα βιβλίο Γερμανοῦ χριστιανοῦ συγγραφέως ἔχει συγκινήσει τὴ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη. Είναι ἓνα ἡμερολόγιο των χρόνων 1939-1945, —ἀνάλογο πρὸς τοὺς δικούς μας «Μαρτυρες», τοῦ πατρ ος Διονυσίου Χαραλάμπους— που περιγράφει τοὺς ἀγῶνες τοῦ συγγραφέως του, τοῦ Theodor Haecher, στὴν ναζιστικὴ Γερμανία.

Τὸ «Livres des jours et des nuits» προλογίζεται ἀπὸ τον R. d'Harcourt, τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας, και θεωρεῖται σὸν βιβλίο-πεισιήριο τῆς ἐξαιρετικῆς χριστιανικῆς ἀντιστάσεως στὴ ναζιστικὴ κυριαρχία. Ὁ συγγραφέας του που ἠπακυψε τέλος στὶς στερήσεις το 1945 ἀποκαλύπτει στο βιβλίο του μιὰ ἀγνωστὴ πτυχὴ τοῦ ἀγῶνος που τὸ χριστιανικὸ πνεύμα ἐπρόβαλε στὴν καταπιστικὴ τακτικὴ τοῦ χιτλερικοῦ δλοκληρωτισμοῦ.

—Ἐκλεκτοὶ και ὀνομαστοὶ διανοούμενοι (Daniel-Rops, Jacques Madaule, R. P. Pirquet, Gustave Thibon κ.τ.λ.) οὐ ἠμαδικὴ ἐργασία παρουσίασαν ἓνα ἐξαιρετο βιβλίο με τὸν τίτλο «Le Couple Chrétien». Τὸ βιβλίο αὐτὸ παρουσιάζει τὶς χριστιανικῆς ἀπψεις πάνω στο γάμο και γενικότερα στα προβλήματα τῆς οχέσεως των φύλων.

—Μεταφράσεις Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας στὴ σειρά «Sources Chrétiennes» ἐκδίδονται σὸ ὅρατα βιβλία που ἔκτες ἀπὸ τὴ γαλλικὴ μεταφρασι παραθέτουν κι' δλόκληρο τὸ ἑλληνικὸ κείμενο.

Φιλολογικὸς γεινός θεωροῦνται δύο τόμοι τοῦ Χρυσοστόου που με τοὺς τίτλους «Lettres à Olympias» και «Sur l'incomprehensibilité de Dieu» ἐκυκλοφόρησαν τσευαταῖα. Τὸν πρώτο μετᾶφρασε ο Α. M. Malingres και τὸν δεύτερο ο F. Lacedère.

—Ἐνα ἀπὸ τὰ πολυάριθμα ἐκλεκτὰ βιβλία που κυκλοροῦν, είναι ἐπίσης ἡ νουβέλλα τοῦ Felix Faure «Ὁ Χριστὸς στο μεγάλο δάσος», «Τὰ Πολωνικὰ προσκυνήματα» (Pèlerinages Polonais) τοῦ Ladislas Reymond, πολωνοῦ συγγραφέως που παλαιότερα τιμηθῆκε με Νόμπελ, — ἐντυπωσεις ἀπὸ τὸ προσκύνημα τῆς Vierge-Noire de Czestochowa. Τὸ βιβλίο και τὸ O. Pézeril, «Rue Notre Dame», μυθιστόρημα με ἡρωα ἱερέα. Τὸ καινούργιο μυθιστόρημα τοῦ A. J. Cronin, «Ἴσπανοὶ κηπουροὶ», μεταφρασμένο ἀπὸ τὰ ἀγγλικά ἀπὸ τον Henri Thies, «Ἀγγλικῆς οκιαγραφίες», τοῦ Claire-Elian Engel (T. S. Eliot, Ch. Morgan, Graham Greene).

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ βιβλίο τοῦ Ἄγγλου R. S. North «Ὁ καθολικισμός και τὸ ἔργο τοῦ Fr. Mauriac». Στὸ ἔργο τοῦ Fr. Mauriac ἀναφέρονται και τὸ βιβλίο τῆς Nelly Cormean «Ἡ Τέχνη τοῦ Fr. Mauriac». Προλογίζει ο Ἰβιος ο Μωριάκ και διαπιστώνει πὺς «βρήκε στο βιβλίο δτι ἤθελε νὰ σκέπτονται οὐ ἄλλοι γι' αὐτόν».

Ἐτοιμάζεται νὰ ἐκδοθῇ τὸ βιβλίο τοῦ Ga-

briel Marcel «Τὸ μυστήριο τοῦ θντος».

— Τὰ 200 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ἰωάννου Σαβαστιανοῦ Μπάχ, — ὕστερα μάλιστα ἀπὸ τὰ festivaux τοῦ Στρασοῦργου, τοῦ Λουνμπόργκ, τῆς Δεσιφάς—θίνου ἀφορμὴ νὰ γραφοῦν πάρα πολλὰς μουσικολογικὰς καὶ κριτικὰς μελέτας γύρω ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ «μεγάλου φαλμαδεῦ τῆς Γραφῆς». Σήμερα ἀναγνωρίζεται πὼς ὁ Μπάχ, ὁ μεγάλος πιστός, ὁ τίμιος ἄνθρωπος, ὁ ἥρωας τῆς τέχνης, μίλησε ἀπλῶς μὲ τὴ μουσικὴ του γλῶσσα, στὴν αἰώνια ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ μᾶς εἶναι πιά τόσο οικεῖτος ὅσο ἀπρόσιτος ἦταν ὅσοις ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς του.

Γύρω ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Μπάχ στρέφεται κι' ἡ μονογραφία τοῦ Marcel Prender «Jean - Sébastien - Bach, chantre de Dieu».

— Ἡ ἔρευνα γύρω ἀπὸ τὸ μεγάλο θέμα τῆς μουσικῆς τοῦ Μεσαίωνα ἀπασχολεῖ τοὺς μουσικολόγους ἀπὸ τότε ποὺ τὸ ἀνδιέφερον γιὰ τὰ Μεσαιωνικὰ Γράμματα καὶ τὴ Μεσαιωνικὴ Τέχνη συγκίνησε τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο. Αὐτὸ ποὺ λέγεται στὴ μουσικῇ «Ἀναγέννησις» δὲν εἶναι παρὰ ἐξέλιξις τῆς μεσαιωνικῆς μουσικῆς. Ἡ κλασσικὴ μουσικὴ χρωστᾷ τὴν τεχνικὴν τῆς στὴ μουσικῇ τοῦ Μεσαίωνα.

Ἡ Jacques Chailley τοῦ βιβλίου του «La musique Medievale» ἐπιγραμματικὰ ἀποφαίνεται πὼς «ἀν στίς λέξεις εἶδιναμε τὴν πραγματικὴν σημασίαν τους, ὁ Μεσαίων θὰ ἔπρεπε νὰ ὀνομάζεται «Ἀναγέννησις».

— Ὁ ὄργανισμός «Jeunesses Musicales de France» γιὰ νὰ μελετήσῃ τὸ πῶς ἀντιδρῶν οἱ νέοι στὴ σύγχρονη μουσικῇ, ἐφρόντισε νὰ ἐκτελεσθοῦν μπροστὰ σὲ μεγάλο ἀκροατήριον ἀπὸ ἐργαζομένους νέους τρία ἔργα μοντέρνας μουσικῆς. Χαρακτηριστικὸν εἶναι πὼς ἡ σύνθεσις ποὺ προκάλεσε ἐνθουσιασμόν ἦταν μιὰ παρτιτούρα τοῦ Bartok γραμμὴν σὲ κλασσικὸν στυλ. Κ. ΔΑΜ.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κ. Ἀν. Μ. Ἀναστ., Πειραιᾶ. Οἱ «στοχασμοί» σας πολλὸ ἐνδιαχτικὸν δι' ἑμέας. Εὐχάριστον νὰ διατυπώνωνται ἀπὸ πρόσωπα τῆς παίδας σας καὶ ἐκ μέρους τοῦ ναυτικοῦ μας κόσμου, ἀντιυλιστικὰ ἀντιλήψεις τόσοσ συγκινητικὰ.— κ. Δ. Κ. Πατρ., Πειραιᾶ. Εὐχαρίστας διαπιστώνομεν προδόν. Χρειάζεται, ἀκόμη, καὶ δεξιότεχνα εἰς τὸν στίχον διὰ νὰ εἶναι ἕνα στιχοῦργημα ἄριον.— κ. Ζησ. Βιρβ., Λέροβ. Πολλὴ ἐπιμελημένη ἡ ἐπεξεργασία τοῦ ποιηματός σας. Ἐν τούτοις παρουσιάζει ἀκόμη ἑλλείψεις. Συνεχίσατε τὴν προσπάθειάν σας.— κ. Νόττην Παπ., Ἀλιβέριον. Τὸ ποιημά σας ὄχι ἐπιτυχές. Διαβάσατε πολλὰ. Χωρὶς εἰδικὴν μόρφωσιν δὲν ἐπιτυγχάνεται τίποτε τὸ ἀξιόλογον εἰς τὴν τέχνην.— κ. Μαρ. Νικολ., Ἐνταῦθα. Ἡ μουσικότης τοῦ στίχου προδίδει πολλὴ ἐξελίξιμον λυρικὴν διαθέσιν. Διὰ τί ἐπεκτείνεσθε τόσοσ πολὸ; Ἐναι ἐσκόλον, τόσοσ πολλοὶ στίχοι νὰ εἶναι ὅλοι ἄφωτοι;— δ. Βιολλ., Κωνσταντ., Ἐνταῦθα. Ἀπὸ τὰ ἀποσταλέντα τὸ «θεῖκόν σου χέρι» περισσότεροσ ἐπιτυχές. Ἐπίσης

τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ἀπὸ τὰ καλλιτέρα σας.— δ. Ἀρσ. Κριτ., Ἐνταῦθα. Ὁ «Ἐσπερινός» σας χωρὶς βέβαια νὰ ἔχη τὴν δυνατότητα συγκρίσεως πρὸς τὸ γνωστὸν ποιῆμα τοῦ Πορφύρα, προδίδει πλούσιον λυριόν. Μὴ ἀμελήσατε νὰ γράφατε καὶ ἐπιμεληθῆτε τὴν τεχνικὴν σας.— κ. Χρ. Παντ., Ἀμαλιᾶδα. Ἐχετε εὐχέριαν εἰς τὸν στίχον. Ἄλλα—προσοχὴ—μὴ ἐπαυθῆτε εἰς αὐτήν. Ἐνδιαφερθῆτε διὰ τὴν ὀυσιαστικότεραν καλλιέργειάν σας ἢ ὅποια καὶ τὸν στίχον σας ἐν καιρῷ θὰ ἀξιοποιήσῃ.— σ τ ρ. Γ. Μ π., 572 Τ. Π. Ἐχομεν νὰ σὰς συστήσωμεν νὰ ἀχοληθῆτε μὲ περισσότεροσ ἀπλὰ θέματα. Τὸ ἀποσταλέν ὀστερεῖ.— κ. Νικ. Γ. Μακρ., Θεσσαλονικῆν. Καὶ τὰ δύο σας ποιήματα ἀξιόλογα. Τὸ «φῶς τὸ σκοτάδι» καθὼς διαπνέεται ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν ἐλπίδα συγκρίσῃ περισσότεροσ. Συγχαρητήρια.— κ. Ἐρνέστον, Πάτρας. Τὸ ποιῆμα ὄχι ἐπιτυχές. Δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ καλὴ ἔμπνευσις διὰ νὰ θεωρηθῇ ἄριον ἕνα ποιῆμα. Διαβάσατε ποιήσιν καὶ ἐπειτα ἀχοληθῆτε μὲ τὸ γράμμα— καν Κ α τ. Ρ ο γ κ., Ἐνταῦθα. Πολλοὶ οἱ παράγοντες ποὺ συντελοῦν νὰ εἶναι ποιητικὰς ἄφωγον ἕνα ποιῆμα. Καλὸν θὰ εἶναι τὰ θέματα σας νὰ εἶναι περισσότεροσ ἐπικαιρα.— κ. Ἀντ. Γαλ., Πειραιᾶ. Τὸ ἀποσταλέν ὀστερεῖ ὡς πρὸς τὴν ἔμπνευσιν ἀλλὰ καὶ τὴν τεχνικὴν καλαιότηρας σας συνηγορίας. Νομίζομεν διὰ τὴ ἐπικαιρὰ θέματα θὰ σὰς εἶναι περισσότεροσ προσιτὰ.— κ. Σ τ ρ. Πενθ., Ἐνταῦθα. Συμπασθές ἄλλ' ὄχι δημοσιεύσιμον, τὸ ἀποσταλέν. Τὸ ὀκτάστιχον εἶναι ὀσολογικὸν εἶδος. Κάθε στίχον ποὺ πρέπει νὰ εἶναι, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ἐντέλως ἄφωτος, καὶ δυστυχῶς ἡ «εἰσφορὰ πταχῆς» δὲν πληροῖ εἰς ἀριότητα τεχνικῆς τὰς προϋποθέσεις αὐτάς.— κ. Ἰωάν. Καρ., Ἰωάννινα. Δὲν στεριάσθε τεχνικῆς κατάρτισεως. Ἄλλα πρέπει νὰ ἐμπλουτίσετε τὴν ἔμπνευσίν σας, διαβάσατε νεοἑλληνας ποιητάς καὶ γενικότεραν λογοτεχνίαν.— κ. Γ. Β. Λαχ. Καβάλλαν. Καὶ τὰ δύο σας ποιήματα ἀξιόλογα. Τὸ «Σαββατόβραδον» τεχνικὸς ἀριότερον. Εὐχαρίστας διαπιστώνομεν προδόν καὶ παρακολούθησιν τῶν ὀποδεξέων.— κ. Νικ. Λιάκ, Λέροβ. Τὰ νοηματά σας, καλὰ εἰς ἔμπνευσιν. Ἡ τεχνικὴ σας ὄμως ὀστερεῖ. Δὲν ἀρκεῖ ἡ ποιητικὴ διαθέσις. Ἀπαρτίτος καὶ ἡ περιττοῦς καλλιέργεια.— κ. Παυλ. Μυρτ., Ἐνταῦθα. Τὸ ποιῆμά σας ὀπολείπεται εἰς τεχνικὴν. Ἐπιμεληθῆτε τὸν στίχον σας.— κ. Ἀλ. Σφουρ., Μεσολόγγιον. Τὸ ποιῆμά σας μὲ τὴν ἐξαιρετόν ἔμπνευσίν του συγκινεῖ, ἀλλὰ δυστυχῶς ὀστερεῖ εἰς τὴν τεχνικὴν. Διὰ νὰ ἀξιοποιηθῇ ἡ ἀγωνιστικὴ χριστιανικὴ διαθέσις σας θὰ πρέπει νὰ μελετήσατε νεοἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ στιχοῦργικὴν.— κ. Σ τ. Νικηρ., Μοναστηρί. Κονίτση. Εὐχαρίστας εἶδομεν τὴν νέαν σας συνηγορίαν. Ἐκ τῶν τριῶν τὸ «ἔσπερινόν» προηγείται. Ἐπειτα τὸ «Τραγοῦδι ψυχῆς» καὶ κατόπιν τὸ «Πικρὸ τραγοῦδι», τὸ ὀποῖον, θὰ ἔπρεπε νὰ περιορισθῇ εἰς 6-7 τετράστιχον.— κ. Δημ. Β. Φουρλ., Νάποκα τ ο ν. Ὡς πρωτόλειον πολὸ καλόν. Ὅτι ἔχετε νὰ εἰπῆτε, καὶ τὸ πολυτιμότερον, εἶναι δυνατόν νὰ τὸ διατυπώσατε ὀραιότερα εἰς πολὸ ὀλιγότεροσ στίχους.— κ. Παν. Κ α τ., Σιδερόκαστρον. Καὶ τὸ νέον σας ποιῆμα ἀξιόλογον, ἀλλὰ πολὸ ἐκτεταμένον. Δὲν χρειάζεται νὰ λεχθοῦν ὅλα εἰς ἕνα ποιῆμα.— κ. Σ. Δημ., Ἄργος. Εἰς τὴν ἀποσταλείσαν συνηγορίαν σας ὀπράξει καὶ ἕνας στίχος πολὸ, κατὰ τὴν γνώμημν μας, σὰς ζημιώνει: «Ἰδροκοπὰς θαλασσοδένευσαι... ἀεροκοπανίσειαι...» Τόση προχειρότης βλάπτει.— κ. Δ. Σιν., Ἐνταῦθα. Ἀπὸ τὰ ποιήματα σας λιπτε ὁ λυριόμοσ. Μὴ βιάζεσθε. Διαβάσατε νεοἑλληνας ποιητάς καὶ προσέξατε, παραλλήλως, τὴν στιχοῦργικὴν σας.— κ. Γ. Κιοῦραν, καθηγητὴν, Ἰωάννινα. Παρακαλοῦμεν νὰ ἀποστείλατε ἀκριβῆ διευθύνειν προκειμένου νὰ σὰς ἀπαντήσωμεν ἰδιαίτερος.

Π ρ ι ο δ ι κ ὸ ν « Ἀ κ τ ι ν ε ς », ὄργανον τῆς « Χ ρ ι σ τ ι α ν ι κ ῆς Ἐ ν ῶ σ ε ω ς Ἐ π ι σ τ η μ ὶ ν ὸ ν » — Ἐ κ ὀ δ ῆ ρ ι σ τ. Ἐ ν ῶ σ. « Ἀ κ τ ι ν ε ς ». Γ ρ α φ ῆ α : ὁ δ ὸ ς Κ α ρ ῆ τ σ η 14, Ἀ θ ῆ ν α : (1) Τ η λ. 85-02B — Θεσσαλονικῆς : Ἀ γ. Σ π ῆ ρ α 5B. — Π ε ι ρ α ῖ ὸ ς : Ἰ ο α ν ν ῶ δ ὸ ς καὶ Κ ο λ ο κ ο τ ῆ τ ὸ ν 67. — Ἰ π ε ῖ ο ῦ ς : Δ. Γ. Σ τ α μ ᾶ τ η ς, κατεῖκια : Π ε ι κ ῆ ς 5, Ἀ θ ῆ ν α. — Ἐ τ η ρ ῖ α σ υ ν δ ρ ὸ μ ῆ ὀ ρ. 25.000, ἔ σ π ε ρ τ ι κ ῶ ς 20.000. — Π ρ ῶ τ ο ς, τ υ π ὸ γ ρ α φ ῆ ς : Δ. Π α π α κ κ ο ν σ τ α ν τ ῖ ν ε ς, Μ α υ ρ ε μ τ χ ᾶ λ η 176. — Χ ε ι ρ ὄ γ ρ α φ α, ὀ η μ ο σ ι ε ῦ μ ε ν α ἡ μ ῆ, δ ἄ ν ἐ π ι σ τ ρ ῆ ν τ α :